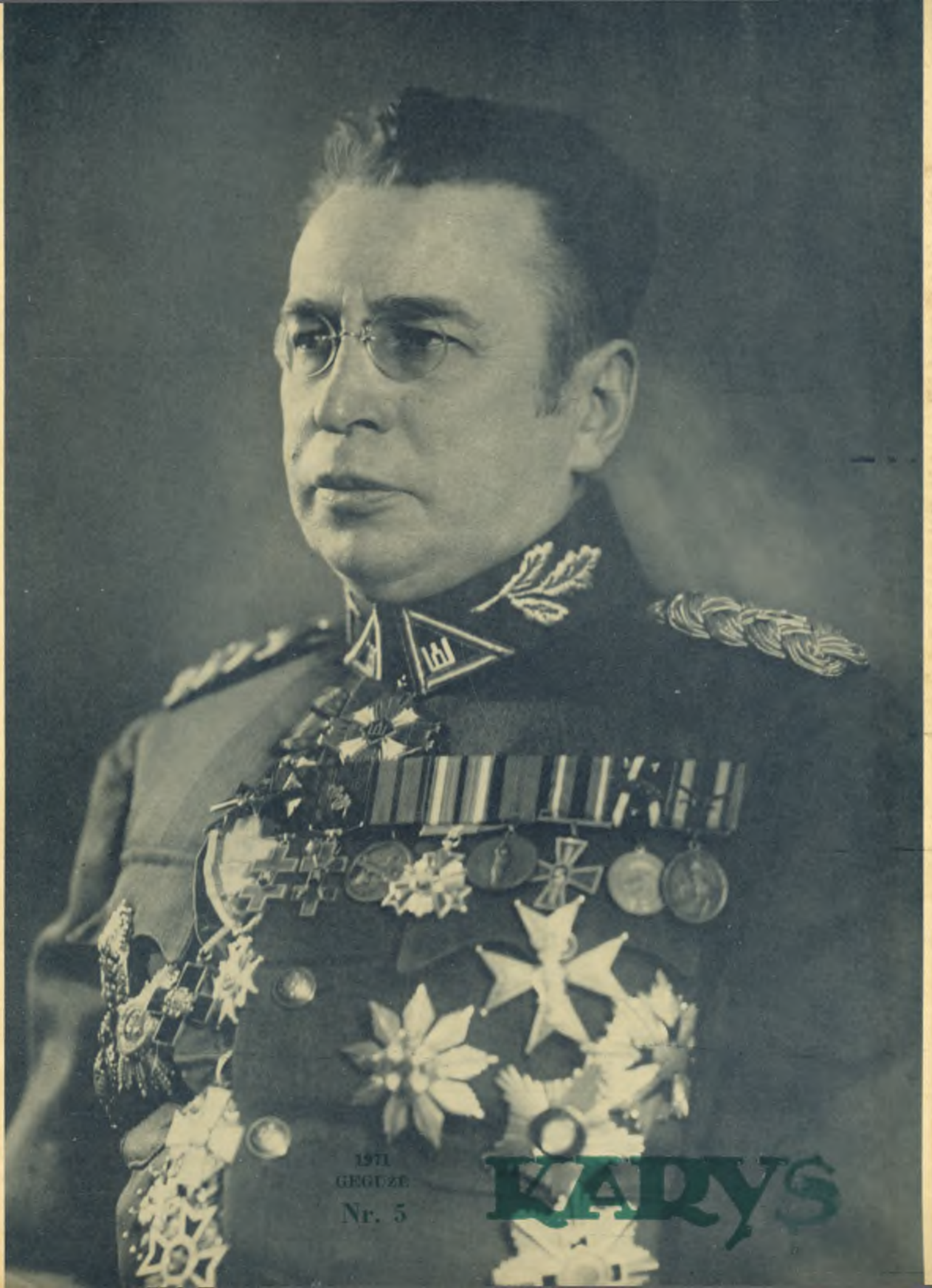

1971
GEGUŽĖ
Nr. 5

KARYS

KARYS

1971
Nr. 5 (1472)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

S. KAUNELIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Gen. Vladas Nagevičius ..... (viršelis)
K. S. Karpius — Lietuvos dalelė Clevelande 145
K. Uoginius — Motina 153
K. Škirpa — 5 p. DLK Kęstučio p. kovos 155
V. Šliogeris — Delegacija į Kybartus 164
J. Rapšys — Vokietijos karo aviacija 166
Tremties Trimitas 170
Šaulė Tremtyje 173
Karinės Žinios 176
K r o n i k a 178

ATSTOVAI:
Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKŪNAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS, Australia — V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus

CHICAGO, ILL. — L. Griauzdė, "Gifts International", "Parama"

DETROIT, MICH. — V. Perminas

GRAND RAPIDS, MICH. — J. Belinis

LOS ANGELES, CALIF. — V. Prižgintas

WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"

WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas

TORONTO, ONT. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

MONTREAL, QUE. — "Parish Library"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew Surry

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia

L. Vasiliūnas — 3 Wall Street, Norwood 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — $8.00, pusmečiui — $4.00, atskiro nr. kaina — 80¢.
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription $8.00 per year. Single copy 80 cents • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

KU biblioteka
093 00523840 0

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 5 (1472) GEGUŽĖS - MAY 1971

LIETUVOS DALELĖ CLEVELANDE

KAZYS S. KARPIUS

Jei Lietuvai esant nepriklausomai ten būtų mirę ir palaidoti: Lietuvos prezidentas A. Smetona, gen. V. Nagevičius ir kiti žymūs asmenys, tai juos minėtų ir pagerbtų visa lietuvių tauta. Jiems gi mirus tremtyje, Clevelande — ta pareiga atiteko LVS Ramovės Clevelando skyriui. Greta to, šis skyrius gali teisėtai būti laikomas globėju dr. Jono Basanavičiaus ir dr. Vinco Kudirkos paminklų, kurie yra pastatyti Clevelando Lietuvių Kultūriniame darželyje. Jų biustus Clevelandui padovanojo Lietuvos Karininkų Ramovė, anais — nepriklausomybės laikais. Ir dėka Ramovės valdybos, darželiui planą-braižinį parengė ir padovanojo architektas prof. V. Dubeneckis.

Lietuvos prezidentas ir Vyriausias ginkluotų jėgų viršininkas A. Smetona atvyko iš tremties į JTV, 1941 m. kovo 10 d. Visa Smetonų šeima apsigyveno Clevelande, 1942 m. Čia prezidentas A. Smetona ir jo žmona mirė, čia ir palaidoti.

Gen. V. Nagevičius su žmona, atvykęs iš tremties, įsikūrė Clevelande. Likimas lėmė ir gyvenimą baigti Clevelande. Jis mirė 1954 m. rugsėjo 15 d.

Gen. K. Tallat-Kelpša, buv. Lietuvos kavalerijos viršininkas, irgi atvykęs iš tremties apsigyveno Clevelande ir buvo aktyvus šios kolonijos veikėjas. Sunkiai susirgęs iš ligoninės nebeišėjo. Mirė 1968 m. vasario 22 d., Clevelande.

Clevelando ramovėnai, kurių skyriaus pirmininku jau keleta metų yra Vladas Knistautas, kasmet greta Kariuomenės Atkūrimo minėjimo, kapinių lankymo dieną, po pamaldų bažnyčioje, su būriu kitų, nuveža į mauzolėjų gėlių vainiką, kurį padeda prie prezidento A. Smetonos karsto ir pasako kalbas. Aplanko kapinėse palaidotų ramovėnų, gen. V. Nagevičiaus, gen. K. Tallat-Kelpšos ir kitų, kapus, juos pagerbia įsmeigiant prie kapo po tautinę, trispalvę vėliavėlę. Iš kitur atsilankę svečiai nuvežami į mauzolėjų atiduoti pagarbą Lietuvos prezidentui, mirusiam tremtyje.

KAUNO RYŠIAI SU CLEVELANDU

Ryšiai tarp Clevelando lietuvių ir tolimos tėvynės užsimezgė šitaip: 1928 m. vasarą, į Lietuvos nepriklausomybės 10 metų sukakties minėjimą važiavau kartu su savo žmona, Clevelande gimusia lietuvaite, tikslu supažindinti ją su Lietuva, iš kur buvau išvažiavęs dar būdamas berniuku, 1909 metais.

Kadangi nuo 1926 m. gruodžio 17-tos įvykio Kaune, redaguodamas "Dirvą" Amerikoje, rėmiau Lietuvos tautinį rėžimą, turėjome garbės būti svečiais prezidentūroje. Suėjome su prezidentu A. Smetona į artimą pažintį.

Gen. V. Nagevičiui tada buvo pavesta valdyti Babcinos dvaras, netoli Babtų. Aš gi tame dvare buvau gimęs. Taigi, tuo pačiu apsilankymu Lietuvoje susigiminiavome su generolu ir ponia Nagevičiais, na ir Karininkų Ramovės valdybos nariais, bei kitais kauniečiais. Ryšiai su prezidentūra ir Karininkų Ramove pasidarė dar tampresni kai 1935 m. dalyvavau I Pasaulio Lietuvių Kongrese, Kaune.

TAUTINIAI-KULTŪRINIAI DARŽELIAI CLEVELANDE

Nuo šio šimtmečio pradžios, Clevelando gyventojų skaičiui daugėjant, apie 65% sudarė ateiviai ir jų čia gimusi gentkartė. Taigi, apie 1926 m. kilo sumanymas tautybėms kuo nors atsižymėti. Sumanyta buvo gauti iš miesto tarybos sutikimą, kad Rockefellerio parke paskirtų žemės sklypus kultūriniams darželiams įrengti. Tarp su-

Clevelando Lietuvių Kultūrinis Darželis (apatinės dalies vaizdas). Matosi Gedimino stulpai ir jų priešakyje dr. Basanavičiaus biustas. Šonuose — akmeniniai laiptai į viršutinę dalį.

manytojų dalyvavau ir aš. Kadangi miesto taryba susidėjo daugumoje iš ateivių kilmės atstovų, ir kai, planams gavus patvirtinimą, tautos norinčios gauti sklypus pateikė prašymus, mes lietuviai įsteigėm Lietuvių Kultūrinio Darželio sąjungą 1929 metų rudenį ir pasistengėm gauti sklypą, toliausiai nuo lenkų darželio. Stojom į darbą, sukelti lietuvių darželio statybai fondą. Man teko vykdomojo sekretoriaus pareigos, kurias eidamas užvedžiau santykius su Kaunu. "Dirvoje" teko plėsti kultūrinio darželio ideją Amerikos lietuvių visuomenėje, kurią gausiai rėmė ir visa patriotinė spauda.

Clevelando miesta taryba nustatė, kad paminklai būtų statomi kultūriniuose darželiuose tik kultūrininkams, o ne kariautojams, ar karžygiams. Todėl lietuvių darželyje nutarėm paminklus statyti: dr. Jonui Basanavičiui, dr. Vincui Kudirkai ir poetui Maironiui.

Greitesniam lietuvių darželio sklypo įsisavinimui ir suįdominti visuomenę remti pradėtą darbą, kreipiausi į gen. V. Nagevičių prašydamas padovanoti mums, arba tikriau, Clevelando miestui, dr. J. Basanavičiaus biusto (dail. skulptoriaus J. Zikaro projektas) kopiją, pastatytą Kaune, Karo muzėjaus sodelyje. Tai buvo kreipimasis į Karininkų Ramovės valdybą. Vykdyti nuliedinimo darbą Ramovės valdyba paskyrė mjr. Aleksandrą Ardicką, mano pažįstamą iš lankymosi Kaune. Mjr. A. Ardickui siųsdamas darželio sklypo paviršiaus nuotrauką, paprašiau rasti asmenį, kuris parengtų darželio planą-brėžinį. Tą dovaną mums padarė architektas, profesorius V. Dubeneckis.

1933 m. pradžioje buvo gautas dr. J. Basanavičiaus biustas, kurį atvežė iš Klaipėdos Švedijos laivas nemokamai, nes "Dirvos" agentūra šiam laivui parūpindavo keleivius vykstančius į Lietuvą. Gavus brėžinį-planą, miesto architektams pavedėm pritaikyti jį mūsų sklypui.

Mjr. A. Ardickas gavęs iš manęs pranešimą apie biusto gavimą, vasario 8 d. man rašytame laiške pažymėjo:

"Matote, ponas Karpiau, mūsų svajonės ir užmanymai išsipildė ir mūsų patriarcho dr. Basanavičiaus biustas jau Clevelande. Bet kiek reikėjo įkalbėti ir vaikštinėti, tik aš vienas tai žinau, nes prie šio darbo ne vieną dieną ir mėnesį sugaišau. Bet vistiek ką norėjom tą ir pasiekėm."

Tas parodė mjr. Ardicko didelį nuoširdumą, kad Amerikos lietuviai nebūtų apvilti. Darbas gulė ant jo. Biusto liedinimas vyko primityviose sąlygose, Siaurųjų Geležinkelių dirbtuvėje, Kaune. Gi, pats Clevelando miestas biustus liedinti siuntė į Italiją.

Basanavičiaus paminklo iškilmingas atidengimas įvyko 1933 m. birželio 11 d., kuriame dalyvavo Lietuvos ministeris B. K. Balutis, miesto burmistras su valdyba, kitų tautų darželių val-

dybos ir tūkstančiai lietuvių. Taip nusavinom lietuviams skirtą žemę, pirm negu darželio statyba buvo baigta.

DARŽELIO STATYBA BAIGTA 1936 METAIS

Turėdami dr. Basanavičiaus paminklą savo darželyje, galėjome rengti kai-kurias savo didesnes apeigas, kad ir pavyzdžiui protesto demonstraciją prieš lenkus, Vilniaus 15 metų užgrobimo sukakties proga.

Lietuvių darželis buvo baigtas įrengti 1936 m. rudenį. Iškilmingą atidarymą pravedėm spalio 11 d., dalyvaujant Lietuvos atstovui dr. Mykui Bagdonui, atvykusiam iš Vašingtono.

Miesto architektams vykdant darbus pagal prof. Dubeneckio planą, lietuvių kultūrinio darželio įrengimas pareikalavo net apie $80,000 išlaidų. Savo pastangomis nebūtume galėję pajėgti tai atlikti, neatsižvelgiant į visų Amerikos lietuvių prisidėjimą įvairia parama, nes 1930 m. prasidėjusi didelė bedarbė krašte atsiliepė ir į aukas.

Tarp įvairių pastangų sukelti darželiui lėšas buvo šios: stambias sumas aukojo abu Susivienijimai; Metropolitan operos dainininkė Ona Kaskas paukojo savo koncerto pelną; Clevelando dienraštis "Plain Dealer" suteikė talką pasiūlydams tautinėms grupėms rengti savo vaidinimus - vakarus, pasamdydamas mieste salę, plačiai skelbdamas, išspausdindamas bilietus ir programas nemokamai.

Mes, lietuviai, pastatėme tris savo veikalus, 1931-33 metų laikotarpyje: mano "Galiūną", po to — "Aušros sūnus" ir "Živilę".

Ta 1930 m. bedarbė krašte išėjo į naudą: Vašingtono valdžia ėmėsi vykdyti krašte įvairius viešus projektus, kad suteiktų darbų profesionalams ir darbininkams. Clevelando tautiniai darželiai buvo pripažinti viešu projektu. Valdžia skyrė pinigus: architektams, darbininkams ir medžiagoms darželių statybai. Tačiau buvo ir sąlyga: darbų administracija ėmė statydinti tik tokius projektus, kurių sumanytojai turėjo piniginį įnašą. Mes, pasitaikė, buvome pajėgūs, nes fonde turėjome sutelkę keletą tūkstančių dolerių, be to, turėjome parengę darželio planą. Taigi, viešųjų darbų administracija lietuvių darželį ėmė statyti pirmiausiai.

Greta minėtų trijų paminklų, lietuvių darželyje yra reikšmingas vaizdas — didinga Gedimino stulpų replika. Dr. Basanavičiaus paminklas stovi tų stulpų priešakyje, didokoje aikštėje, kurioje sutelpa apie trys šimtus žmonių, taigi, pakankama vieta ir chorams iškilmių dienomis.

Viršutinėje dalyje, kurios matosi tik balkonas, darželio abiem šonais yra pravesta po eilę

Gedimino Stulpai — didingas vaizdas Lietuvių Darželyje. Viršuje iškaltas įrašas: "Pillars of Gediminas".

Mjr. Aleksandras Ardickas, darbavęsis dr. Basanavičiaus biusto pasiuntimui į Clevelandą ir Darželiui planų parūpinime, Kaune.

K. Karpius įteikia Amerikos Legijono vadui dėžę, kurioje buvo atvežta Lietuvos žemė, ir prisiųstą adresą su žemės prikasimo dalyvių parašais. Žemiau — kpt. O. žadvydas, dalyvavęs žemės prikasimo iškilmėse, Palangoje.

akmeninių laiptų. Ten įrengtas fontanas, Clevelando lietuvių moterų dedikuotas Kunigaikštienei Birutei.

Vienoje fontano pusėje, tinkamame atstume, stovi poeto Maironio biustas, kitoje — dr. Kudirkos. Įėjimas į lietuvių darželį yra iš viršutinio bulvaro ir apatinio, vedančiais dideliais laiptais.

Karininkų Ramovės pagalba ir prof. Dubeneckio brėžinio ideja, lietuvių kultūrinis darželis yra vienas didžiausių ir įspūdingiausių.

Visi, daugiau kaip 20 tautinių darželių, yra įrengti miesto parke, ne kiekvienos tautybės įgytame plote. Darželiai yra vienas nuo kito atskirai išdraikyti parke, ne paeiliui vienas greta kito. Tas duoda kiekvienam darželiui atskirą individualumą.

LIETUVOS ŽEMĖ CLEVELANDE

Mažai kam žinoma, kad gauti žemės iš Birutės kalno, Palangoje, prisidėjo Lietuvos kariuomenės karininkas kpt. Osvaldas Žadvydas. O buvo taip: Amerikos Legionas (I-jo Pasaulinio karo veteranų organizacija), 1936 m. rengė savo visuotinį suvažiavimą Clevelande. Clevelando legiono skyrius sumanė įsteigti Taikos Darželį, su Taikos paminklu, tautinių darželių eilėje. Sumanymas apėmė ir gavimą žemės, po kūbinę pėdą, iš visų Clevelande gyvenančių tautybių kraštų.

Lietuvos žemės gavimui kreipiausi į Užsienio Lietuviams Remti draugiją, Kaune, o taip pat ir į tuometinį Palangos miesto burmistrą dr. J. Šliūpą, pareikšdamas, kadangi Lietuvos žemės negalima gauti iš Gedimino kalno Vilniuje, kas labiausiai tiktų, tad teatsiunčia dėžę prikastos žemės iš Birutės kalno, Palangoje.

Lietuvos žemės prikasimo iškilmėse dalyvavo kpt. Osvaldas Žadvydas. Dalyvaudamas Los Angeles lietuvių suruoštame 1970 Naujųjų Metų sutikime, netikėtai, su juo susipažinau. Sužinojęs, kad jis dalyvavo žemės prikasimo iškilmėse, paprašiau suteikti smulkesnes žiinas. Jis apie žemės padovanojimo apeigą šitaip man parašė:

"1936 metų vasarą nepriklausomos Lietuvos simbolinės žemės pėdos pasiuntinmą į Clevelandą, kuri buvo skiriama Amerikos Legiono Taikos Darželiui, organizavo ir vykdė dr. Jonas Šliūpas, Palangos miesto burmistras. Tuo metu keitėsi Palangos burmistrai. Naujai paskirtasis V. Kraujalis dar nebuvo patvirtintas pareigoms, be to, žemės pasiuntimui raštas, gautas iš p. K. S. Karpiaus, buvo adresuotas dr. J. Šliūpui, todėl ir žemės kasimo iškilmėms vadovavo dr. J. Šliūpas.

Žemei supilti buvo padaryta medinė, aštuoniakampė dėžė. Dangtis buvo papuoštas gintarinėmis žvaigždėmis, lanku, o viduryje — Gedimino pilis, žemiau jos — stambiomis raidėmis išgraviruotas žodis LIETUVA.

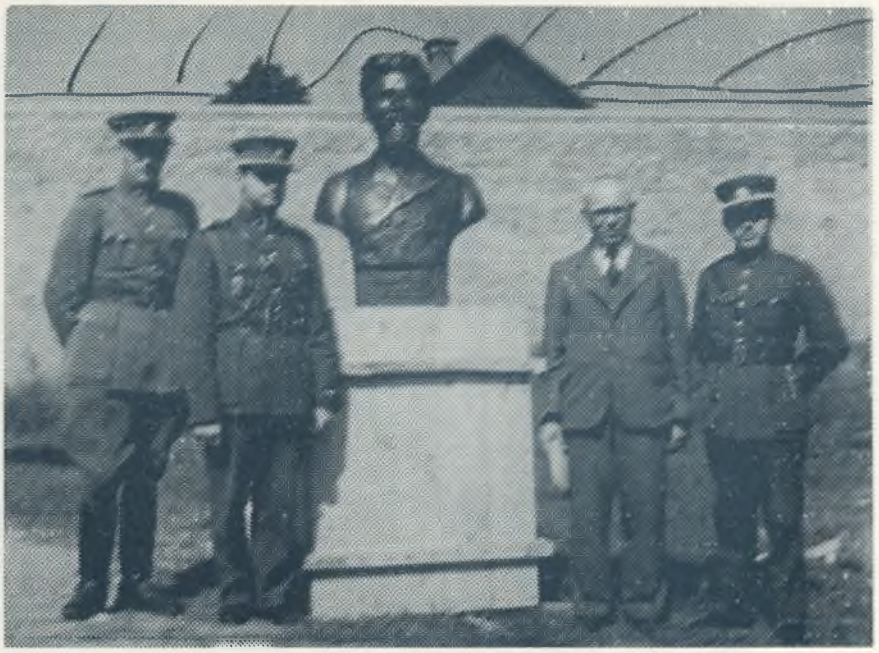

Kaune, 1938 metais: mjr. S. Narušis, gen. štabo plk. Dulksnys, dail. skulptorius Zikaras ir mjr. Dagys paruošia dr. Kudirkos biustą siųsti į Clevelandą

Žemė buvo paruošta iš anksto. Birutės kalno šiauriniame šlaite, nepasiekus jo viršūnės, ties mediniais laiptais buvo iškasta duobė ir pripildyta gelsvo, smulkaus smėlio, paimto iš pajūrio į kurį buvo įberta gabaliukai gintaro. Tad, ištikro, žemė paimta ne nuo Birutės kalno, bet iš pajūrio. Šiose iškilmėse dalyvavo nedidelis skaičius žmonių, tik organizacijų atstovai ir visuomenės veikėjai. Iškilmėms vadovavo ir žodį tarė dr. J. Šliūpas, pažymėdamas, kad asmuo savo gimtąją žemę ima labiausiai branginti, kai jos netenka po savo kojomis, neatsižvelgiant, ar jis apleido savo kraštą laisvai ar prievarta ištremtas. Ši simbolinė žemės pėda užjūrio lietuvius išeivius stiprins moraliai. Dr. J. Šliūpas pirmas su kastuvu įbėrė žemę į dėžę, po jo — Palangos miesto viceburmistras Vizbaras. Vėliau sekė kiti dalyviai. Šiose iškilmėse buvau vienintėlis Lietuvos karys. Įpylęs kastuvą žemės pasirašiau aktą, kuris kartu su ta dėže buvo išsiųstas į Clevelandą."

1936 m. rugsėjo 20 d. įvyko Amerikos Legiono Taikos Darželio atidarymo ir paminklo atidengimo iškilmės, dalyvaujant legiono didžiūnams, generolams ir tautinių grupių atstovams.

Lietuvos žemę po Taikos paminklu supyliau aš. Savo žodyje pabrėždamas, jog ta žemė paimta iš senovės lietuvių šventovės Palangoje, Baltijos pakraščio, ne iš kokios mūšiavietės, kaip tuo pasigyrė kaikurios kitos tautos. (O kas gi blogo būtų, jei žemė būtų paimta iš "kokios nors mūšiavietės"? Argi lietuvių krauju sulaistyta žemė būtų prastesnė už jūros laistomą? *Red.*)

Tą, kpt. O. Žadvydo minimą dėžę, gintaru dabintą, sekančią dieną po iškilmių, Lietuvių Kultūrinio Darželio Sąjungos vardu padovanojau Amerikos legiono Clevelando skyriaus archyvui, kartu įteikiau ir iš Palangos atsiųstą oficialų aktą. Prie Taikos paminklo iškilmių ir tos dėžės apeigų liudytojais ir dalyviais buvo du kauniečiai, pasaulio keliautojai: S. Juodvalkis ir V. Verbavičius, tuo metu lankęsi Clevelande. Jie tai aprašė "Lietuvos Aide", 1936 m. spalio 18 d.

ANTRA RAMOVĖS DOVANA — KUDIRKOS BIUSTAS

Tais laikais (1938 m.), Clevelande dr. Vinco Kudirkos draugija ruošėsi minėti savo 30 metų gyvavimo sukaktį. Būdams jos nariu, pasisiūliau gauti iš Lietuvos dr. V. Kudirkos biustą, taip pat kopiją skulptoriaus Zikaro kūrinio, kaip ir jau turimą dr. Basanavičiaus. Draugija tik turės apmokėti vietines, su iškilmėm susijusias, išlaidas. Pasiūlymas buvo priimtas.

Skubiai kreipiausi laišku į gen. V. Nagevičių prašydams padovanoti dr. Kudirkos biustą Clevelando lietuvių kultūriniam darželiui. Be jokio tolesnio susirašinėjimo Karininkų Ramovės valdyba paskyrė mjr. Simą Narušį rūpintis paminklo reikalu. Kai biustas buvo atliedintas, mjr. Narušis atlydėjo biustą ir oficialiai, Lietuvos karininko uniformoje, dalyvavo paminklo atidengimo iškilmėse, kaip Karininkų Ramovės atstovas.

Tą vasarą, mano žmona, drauge su kita Amerikos lietuvaite, lankėsi Lietuvoje ir dalyvavo Lietuvos 20-ties metų nepriklausomybės sukakties iškilmėse. Jos viešėjo pas p. Narušius, Kaune. Grįždamos parsivežė, jau tais laikais dėvimus Lietuvoje, tautinius rūbus. Jos ir dar kelios, ap-

Dr. V. Kudirkos paminklo atidengimo iškilmės, 1938 m. spalių 2 d. Iš k.: K. S. Karpius, Ona Karpienė, Clevelando burmistras Harold H. Burton, kons. P. Daužvardis, mjr. S. Narušis, M. Narušienė ir Ona Mihelichienė. (Iš "Cleveland Plain Dealer").

rūpintos tautiniais rūbais lietuvaitės, viešai jais dėvėjo paminklo atidengimo iškilmių metu, dar labiau tuo išryškindamos iškilmes. Tos iškilmės įvyko 1938 m. spalio 2 d., dalyvaujant Lietuvos konsului dr. Petrui Daužvardžiui, Clevelando burmistrui, kitų tautų atstovams ir didelei miniai lietuvių.

Mjr. Narušis, patyręs, kad darželyje dar numatyta pastatyti biustą ir poetui Maironiui, man pasakė: — "Kodėl neprašei, būtume dovanoję ir Maironį?"

Kodėl aš neprašiau? Todėl, kad Lietuvių kultūrinio darželio sąjungoje, nežiūrint bendro darbo, kuris privedė prie darželio įsteigimo, tarp katalikų ir tautininkų ėjo srovinės varžytinės. Maironiui paminklą pastatyti užsibrėžė Šv. Jurgio parapija pati, savo pastangomis ir savotiška programa. Ši privilegija jiems ir buvo palikta.

Deja, jų pastangos buvo sunkios, ilgai užsitęsusios, užtruko net virš 30 metų. Maironiui paminklas buvo atidengtas, taip pat, didelėmis iškilmėmis, tik 1961 metais, birželio 25 d., jau su talka ir pagalba atvykusių veikėjų iš tremties. Maironio biustą padarė skulptorė Elena Emilija Šidlaitė Docienė, gyvenanti Toronte, Kanadoje.

Nežinia kodėl ta grupė nebandė prašyti Maironio biusto iš kurios nors, sau artimos, organizacijos Lietuvoje? Taip pavėluotai pastatę paminklą Maironiui, klaidingai pateisino patį pavėlavimą: esą, darželiuose neleidžiama statyti paminklų asmeniui nesuėjus 25-riems metams nuo jo mirties.

Liūdna, kad nei mjr. Ardickas, nei prof. Dubeneckis neturėjo galimybės pamatyti ir pasidžiaugti jų įdėtomis pastangomis rengiant Clevelando lietuvių kultūrinį darželį. Abu jau buvo mirę, kai 1936 m., Lietuvos laikraščiuose, tilpo darželio atidarymo iškilmių aprašymai, su darželio nuotraukomis.

Mjr. S. Narušis, kuris mirė 1969 m. gruodžio 23 d. Sidney, Australijoj, 1968 m. lankydamasis Clevelande, turėjo progos pamatyti darželį pilnai įrengtą.

1968 m. Clevelande: mjr. S. Narušis su gėlėmis padėti prie prez. A. Smetonos karsto mauzolėjuje. Iš k.: ramovėnai F. Eidimtas, Budrys, K. S. Karpius, Liet. Darželio pirmininkas, p. Budrienė, V. Knistautas Ramovės Clevelando skyriaus pirmininkas.

DARŽELI LANKĖ PREZIDENTAS A. SMETONA IR GEN. V. NAGEVIČIUS

II Pasaulinio karo tragiško likimo pasekoje, kai prezidentas A. Smetona, 1941 m. kovo 10 d., atvyko į JAV, jam surengtame priėmime, kovo 13 d., New Yorko mieste, kelių rengimo komiteto narių tarpe jis prasitarė: "Važiavau į Ameriką žinodamas tik "Dirvą" ir K. Karpių."

Tą vakarą prezidentas buvo nustebintas puošnioje banketo salėje pamatęs apie 500 lietuvių, suvažiavusių iš plataus krašto jį pagerbti. Visoje Amerikoje Lietuvos prezidentą A. Smetoną žinojo ir gerbė tūkstančiai lietuvių. Ta gausi minia dalyvių bankete buvo galingas atsakymas tiems, kurie čia dėjo pastangas, kad A. Smetona į Ameriką nebūtų įsileistas. Jis čia nepageidaujamas, čia turįs prastą vardą — taip A. Smetona, tą vakarą, išsireiškė savo kalboje. Toje pačioje kalboje prezidentas pareiškė: "Aš atvažiavau parodyti jums savo *gerą* vardą!" Dalyviai sukėlė jam didžiausias ovacijas. A. Smetonos nepageida-

Minint Liet. Kultūrinio Darželio 40 metų sukaktį, 1969 m. Iš k.: F. Eidimtas, Ramovės skyriaus pirmininkas V. Knistautas, pp. Kašubos, S. Knistautienė, G. Kudukienė, St. Barzdukas, R. Kudukis. Ramovėnų vardu padėtos gėlės prie Kudirkos paminklo. (Šis paminklas yra viršutinėje darželio dalyje.)

vo sroviniai vadai, rašinėjo ministeriams užsienyje gyvenantiems, kad jis nebūtų įsileistas į Ameriką. Tačiau jų pastangos liko nesekmingos.

Po New Yorko priėmimo, prezidentas A. Smetona, balandžio 29-30 d., jau svečiavosi Clevelande. Miesto valdyba paskyrė prezidentui savo automobilus, kuriais lietuvių komitetas nuvyko jį pasitikti į geležinkelio stotį. Stotyje pasitiko policijos apsauga, vadovaujama lietuvio, policijos inspektoriaus Jono Savicko. Prezidentas buvo pakviestas į miesto rotušę, vėliau buvo apvežiotas po miesto įdomesnes vietas ir nuvežtas į Lietuvių kultūrinį darželį. Čia laukė jo lietuvių minia. Jis buvo sutiktas su gėlėmis. Dalyviai išklausė A. Smetonos kalbą apie Sovietų klastingą smurtu Lietuvos valstybės okupavimą ir tautos pavergimą. Tą vakarą prezidentą pagerbė puošniu banketu ir clevelandiečiai.

Vėliau, prezidentas nuvykęs į Washingtoną, buvo Amerikos prezidento Roosevelto iškilmingai priimtas ir pasveikintas patrankų 17-kos šūvių saliutu, kaip svečias prezidentas.

A. Smetoną iškilmingai priėmė Illinois gubernatorius, Chicagos burmistras, Detroito miesto valdyba. Panašiai jį sutiko ir Pennsylvanijoje Baltimorės lietuviai. Tik netikėta mirtis nutraukė jo lankymą kitų lietuvių kolonijų, kur visi lietuviai jo laukė, norėjo jį pamatyti ir pagerbti Su prezidentu visur dalyvavo ir p. Smetonienė. Tą vasarą p. Smetonai buvo svečiais Juozo Bačiūno Tabor farmoje. Žiemai jie persikėlė į Chicagą.

1942 metais Vasario 16-tos minėjimui pasikvietėm iš Chicagos Julių Smetoną pasakyti kalbą Clevelande. Tas nulėmė ir prezidento A. Smetonos likimą. Julius, negaudamas Chicagoje darbo savo šeimai išlaikyti, gavo clevelandiečių lietuvių pasiūlymą atvykti dirbti Clevlande, karo reikmenų įmonėje. Tą metą į Clevelandą, pas sūnų, atvyko gyventi ir prezidentas su ponia. Čia, gi, 1944 m. sausio 9 d. rytą, ištikus gaisrui jų gyvenamame name, prezidentas nespėjęs išbėgti į gatvę, užtroško dūmuose.

Kaip katalikiškos tautos prezidentą, A. Smetoną garbingai priėmė ir Clevelando vyskupas į katedrą ir pats atnašavo gedulingas pamaldas, asistuojant lietuviams kunigams. Palaidojome jį mauzolėjuje, ne žemėje, tikėdami, kad laikams pasikeitus, bus galima parvežti ir palaidoti Lietuvoje.

Daug prisidėjęs prie Lietuvių darželio įrengimo gen. V. Nagevičius, gyvendamas Clevlande, turėjo progos lankytis darželyje. Deja, ir jo netekome.

Taip, laikui slenkant, Clevelandas liko Lietuvos dalele. Čia yra Nepriklausomos Lietuvos laikų žiupsnelis žemės, čia ilsisi mūsų tautos veteranai.

Tą brangų kiekvienam lietuviui kampelį, laiks nuo laiko, aplanko Clevlande gyvenį ramovėnai, kurie, be abejo, turėjo progą Lietuvoje pareikšti savo balsą už minėtų biustų dovanojimą. Tas mūsų bendras įnašas liks ilgiems amžiams šiame krašte, primenantis, kad lietuvių tauta savo kultūra yra sena ir yra kovojanti už savo laisvės atgavimą.

*

Visos straipsnyje minėtos darželyje iškilmės, paminklų pastatymas, darželio baigimas, prezidento Smetonos lankymasis, vėliau jo laidotuvės yra nufilmuotos. Kur lietuviai mane pasikviečia, nuvažiuoju filmus parodyti. Be šių filmų, Amerikos lietuviai nieko daugiau neturi uždokumentavę.

KONKURSAS

Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" New Yorko skyrius skelbia RAŠINIO KONKURSĄ tikslu rasti konkrečius ir veiksmingus būdus, bei priemones, šio laiko dvasioje ir raidoje, Lietuvių Tautos Laisvei ir Nepriklausomybei atgauti.

KONKURSO SĄLYGOS

- *Tema: Nauji keliai ir būdai kovoje už Nepriklausomos Lietuvos atstatymą.*
- *Konkurse gali dalyvauti asmenys ne senesni 35 metų amžiaus.*
- *Rašinys ne trumpesnis kaip 1500 žodžių, parašytas mašinėle, dvigubais tarpais, prisiunčiamas ne vėliau 1971 metų spalio mėn. 15 d.*

Rašinys, pasirašytas slapyvardžiu, siunčiamas paštu šiuo adresu: Mr. J. Klivečka, 76-13 85th Road, Woodhaven, N.Y. 11421. Tame pačiame voke su rašiniu turi būti įdėtas kitas mažesnis užlipdytas vokas su tikrąja autoriaus pavarde ir adresu. Už įvertinimo komisijos pripažintą geriausią rašinį, bus įteiktas konkurso laimėjimo pažymėjimas ir $150 dolerių piniginė premija.

Premijos įteikimas įvyks 1971 metų Lapkričio 23 Dienos minėjimo metu, New Yorke.

Konkurso įvertinimo komisijos sąstatas bus paskelbtas vėliau.

Visi konkursui atsiųsti rašiniai gali būti spausdinami Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" New Yorko Skyriaus nuožiūra, be atskiro leidimo ir honoraro.

L.V.S. "Ramovė"
New Yorko Skyriaus
Valdyba

MOTINA

KALPAS UOGINIUS

Augau Žaliosios pavėsyje. Grybauti, uogauti bei riešutauti moterys ir vaikai būriais eidavo į Žaliąją. Nekartą ir man teko tokiose "ekskursijose" dalyvauti. Kartą, su savo draugu, vienuolikmečiu Jonuku (už kurį tik metais buvau vyresnis), susitarėme patys vieni nueiti Žaliojon pauogauti, vytelių krepšiams pinti parsinešti. Abu buvome mokiniai, drąsūs ir vikrūs berniukai. Ilgai ėję Pyvesos krantu, pasiekėme šilą ir, besmaguriaudami žemuogėm, vis daugiau jų bejieškodami, nutolome nuo pakraščio ir atsidūrėme šile, didelėje žydinčioje gėlių aikštėje. Nesidomėdami gėlėmis, o lenktyniaudami kas pirmas pririnks krepšį uogų, rinkome žemuoges. Ir taip, beuogaudami, nepastebėjome, kaip toli nuklydome šile. Priėjome, vadinamą, Kanalą, kurio krantai buvo apaugę tankiu alksnynu, o už jo, didelėje aikštėje, retokai augo įvairūs medžiai. Saulės spindulių užlieta kita kanalo pusė mus viliojo — manėme, kad saulės atokaitoje rasime dauk žemuogių, todėl nutarėme ten pereiti.

Vos tik kelius žingsnius žengus, Jonukas sustojo: "Žiūr... ten..." ir, rodydamas pirštu, baigė sakinį: "Ten šuniukas žaidžia." — "Kliedi. Iš kur čia, girios glūdumoje, gali žaisti šuniukas?" — suabejojau. "Na žiūrėk, žiūrėk, kaip jis vartaliojasi žolėje," šaukė Jonukas. Tada ir aš pamačiau keistoką šuniuką: didele galva, tamsiomis kudlomis, jis voliojosi žolėje.

Mus išgirdęs, staiga jis sukluso, pastatė savo smailias ausytes ir, lyg slėpdamasis, šliaužte nušliaužė kanalo pašlaitėn, kur buvo dar augštesnė žolė. Jam pasitiktinai, iš žolės, išniro kitas panašus šunytis, ir jie abu susikabinę pradėjo galinėtis, ristis. Besiritinėdami žolėje, griebdami vienas kitą dantimis, cypė ir vis labiau niršdami, piktai urzgė. Pavargę jie sutūpė ir iškišę rausvus liežuvius, tankiai alsavo. Atrodė, kad vienas kitą sekdami kiekvieną akimirką ruošėsi vėl susigrumti. Nė nepastebėjome, iš kur prie jų atsirado dar du tokie pat šunyčiai. "Ei, juk tai vilkai!" Sušuko Jonukas. "Jų galvos didelės, ausys stačios", ir jis švilptelėjo. Vilkiukai sukluso, stačios jų ausytės dar labiau pakilo, ir jie tuojau pasileido bėgti, pralenkdami vienas kitą.

Nusivijome juos ir netrukus, kanalo šlaite, tarp augštos žolės, pamatėme žemėje skylę, prie kurios gulėjo kaulų, ir paukščių plunksnų. Mūsų apžiūrima skylė, pačioje pradžioje buvo siaura, o gilyn ėjo platyn. Čia būta vilkų olos.

Mums labai parūpo vilkiukus ištraukti, tik įlysti olon negalėjome — per siaura buvo anga. "Tu pasilik sargyboje, o aš nubėgsiu namo, atnešiu kastuvą ir maišą," pasiūlė man Jonukas. "O jeigu ateis vilkė?..." "Tada lipk medin, ji tavęs nepasieks," patarė jis man. "Ne, bijau. Geriaus eikime abu. Kam juos saugoti? Juk jie ir taip niekur neišeis." "Na, gerai, einam!" Ir iš vietos pasileidome namų link, bėgte.

Neveltui sakoma, kad "ukvata pikčiau nevalios." Apie keturius kilometrus kelio parbėgome rekordiniu laiku. Namie niekam nieko apie savo radinį ir planus nesakę, paėmę maišą, kirvį ir kastuvą, bematant vėl atsiradome šile. Įsitikinę, kad vilkės aplinkui nėra, skubėdami atkasę angą, urvo gilumoje pamatėme krūvon susimetusius vilkiukus, kuriuos imdamas už sprando po vieną kišau maišan. Jie atkakliai gynėsi. Griebė dantimis kąsti ir, apvirtę aukštelninki, nagais draskė man rankas, kurias gerokai sužalojo ir sukruvino. Jonukas su kirviu rankose, pasiryžęs kovoti ne tik su vilke, bet su visais Žaliosios vilkais, stovėjo sargyboje, dairydamasis į šalis. Susėmę visus maišan, pakilia nuotaika, su grobiu, abu pasileidom bėgti namų link...

Maiše vilkiukai aprimo, o mes abu, bailiai besidairydami į šalis, ir vis džiugiai besidalindami įspūdžiais, bei planuodami, kaip šiuo grobiu pasinaudosime, skubėdami bėgom.

Vilkiukus atiduosim seniūnui. Jis pristatys juos policijai, kuri išrūpins mums po 25 rublius premijos už kiekvieną. Turėsime 100 rublių; o juk dar ir už kailius gausime, ir jie nepigūs — balsu svajojome, kaip toje pasakoje boba, kiaušinius į turgų parduoti nešdama.

"Ne. Gaila žudyti. Geriau parduosime medžiotojų draugijai, kuriai priklausė mūsų kaimynas Dluskis, gal jie ten atiduos juos kur į zoologijos sodą," pasiūliau aš. Jonukas man pritarė.

Tik, staiga, mus sukrėtė iš tolo išgirstas klaikus staugesys: ū-i-i, ū-i-i!!! Oda mums pasišiaušė, šiurpas perbėgo nugaras. "Vejasi!... Bėkime greičiau!"... ir iš visų jėgų paspartinom savo žingsnius.

Išgirdę motinos balsą, vilkiukai maiše sujudo: pradėjo draskytis ir cypti. Perbėgus gėlėtą aikštę, vėl išgirdome staugesį, tik jau, aiškiai, arčiau. "Pasivys!... — Lipkime medin!", sukomandavau aš. Ir bematant sulipome į, čia pat, pasitaikiusią seną, storą, ilgu liemeniu, šakotą, laukinę obelę.

Vos tik spėjome įkopti, dar net su maišu nesusitvarkę, aikštėje pamatėme vilkę. Dideliais šuoliais, beveik nesiekdama žemės, ji prašuoliavo pro mūsų slėptuvę ir tik prašokusi, staiga, sustojo, snukį pakėlusi apuostė aplinkui orą ir staigiai apsigrįžusi, keliais šuoliais prišoko prie mūsų medžio.

Nejaukiai jausdamiesi, tačiau dideliu dėmesiu, iš viršaus, stebėjome vilkę. Ji buvo didelė, liesa, supliuškusi, gumulais susivėlusiais plaukais, kuo ne iki žemės kabančiais speniais, žaižaravo akimis stebėdama mus medyje. Kalendama dantimis ir urgzdama ji apėjo medį ir, radusi prie jo mūsų kastuvą, jo kotą, bematant, į šipulius sukramtė. Pajutę čia pat esančią motiną, vilkiukai sukruto, sujudo maiše, draskėsi ir cypė. Vilkė puolė mus: pasistojusi ant užpakalinių kojų, nirtulingai graužė ir draskė medį. Sprando šeriai jai pasišiaušė ir ji atrodė žiauriai įsiutusi. Mudu abudu, baimingai virpėdami visu kūnu, tvirtai įsikibę šakų, glaudėmės vienas prie kito. Pagaliau, vilkė nagais ir dantimis pradėjo kasti obels pašaknyje žemę. Greitai aplink medį iškasė didelę duobę. Tačiau senas, didelis ir stiprus medis, šaknimis buvo giliai įaugęs žemėn, ir jį iškasti vilkė, pasirodė, nepajėgi.

Pavargusi, ji atsigulė žolėje po medžiu ir iškišusi ilgą raudoną, apsiputojusį liežuvį, kaip pavargęs šuo, alsavo. Kiek atsikvėpusi, vėl puolė medį, kandžiojo jį dantimis, nagais draskė jo liemenį ir protarpiais staugė, kaip pasiutusi. Taip praslinko apie pora valandų.

Saulutė jau slėpėsi už šilo, vakaras artėjo, pradėjo temti, miškas beveik nutilo, tik čia, žemiau mudviejų siautėjo įnirtusi vilkė, kurios vaikus mes kalinome medyje. Juo labiau temo, juo didesnis mus ėmė nerimas. Žegnojomės ir meldėmės, kad ši mudviejų nelaimė laimingai pasibaigtų. Kad maišas su belaisviais nenukristų, pririšom jį savo kelnių dirželiais prie šakų. Laikas labai prailgo. Geros pabaigos vilties gaivinami, laukėm lyg kokio stebuklo.

"Nori, aš sviesiu į ją kirviu," pasiūlė Jonukas. "Nepataikysi, o kirvakotį ji sugrauž, kaip sugraužė kastuvo kotą, ir bus man tada"..., atsakiau aš.

Ilgainiui mudu supratome, jog vilkė, kol jos kas nenuvys, arba kol ji neatgaus savo vaikų, nepasišalins iš čia. Pasiruošėm ilgam "apgulimui". Prisigenėjom storesnių šakų, patogiau pasitaisėm sau sėdynes ir kuždėjomės, kad svarbiausia, neužmigtume, nes nukristume tiesiai vilkei į nasrus. Tačiau, tą naktį miegas mūs neėmė. Staugdama ir gailiai cypdama vilkė nuolat puolė medį, draskė žemę, o pavargusi guldavo į žolę, bet vis, snukį iškėlusi, stebėjo mus ir maišą, piktai kalendama dantimis. Kartais bandė gudrumu mus nugalėti: nutoldavo kiek nuo medžio ir augštoje žolėje atsigulusi iš tolo sekė mus. Tačiau mūsų ji nesuviliojo, nes iš žėrinčių nakties tamsoje jos akių supratome jos planus. Pamiškėje augdami, nemaža buvome prisiklausę visokių nuotykių su vilkais, be to, šį tą apie juos skaitę, žinojome, kad tai gudrūs ir labai plėšrūs žvėrys.

Išalkę vilkiukai labai nerimavo: draskėsi maiše ir gailiai cypė, tuo labai jaudindami savo, po medžiu budinčią, motiną. Ir taip, lyg paukščiai, tupėdami medyje, jaudindamiesi, nekantriai laukėme ryto. Pasak patarlės: "Baimės akys didelės" — ir mums kartais pasirodydavo, kad vilkė jau baigia medį iškasti, kad medis jau svyruoja ir drebėjome, kad medžiui labiau pasvirus, vilkė mus pasieks...

Tik ryto aušrelei pradėjus brėkšti, gaiviam vėjeliui papūtus, prabudo ir sušlamėjo miškas, pragydo ankstyvieji paukšteliai, sustiprėjo ir mūsų išsigelbėjimo viltis. Gal ateis žmonės į tą gėlėtą aikštę viksvų pakratoms pašienauti, gal užklys grybautojai, gal eigulis mus užtiks — pusbalsiu svajodami, kalbėjomės, drąsinomės. O kol kas, buvome gerokai išalkę, ir nebuvo mums šilta. Tat genėjome šakas ir svaidėme jomis į vilkę, kuri, vengdama pataikymų, nirtulingai kalendama dantimis, šokinėdama į šalis, griebdavo nukritusias šakas ir jas sukramtydavo į šipulius.

Patekėjo saulutė, išnyko paslaptingi nakties šešėliai, apgultos mūsų "tvirtovės" apylinkė vėl pražydo įvairiaspalviais žiedais, suspindo rasos deimantais, ir toje bendroje sugrįžusios dienos ir prabudusio miško gyventojų himnų akordų harmonijoje, iš kur tai, nepertoliausiai, išgirdome žmogaus balsą: "Ū...ū...Ū...ūhū-Hū-ū-ū-Ū... Jonuk, atsiliepk, kur tu?"... Ir taip pratęsiamai, lyg kas klaidžiojąs, nelabai aiškiai šūkavo kurtai miške. Vilkė regimai susijaudino, pastatė ausis, dar staigesniais judesiais, patraukusi tuščią savo kabantį pilvą, pradėjo blaškytis apie medį, dažnai apsidairydama aplinkui, iš kur aidėjo žmogaus šauksmas...

"Tai mano mamytė manęs jieško," džiaugsmu nušvitęs, o kartu ir susirūpinęs pratarė Jonukas. "Kas daryti? Mamytė, ateina artyn, o kai čia ateis, vilkė sudraskys ją..." "Pašauk jai, kad neitų čionai, kad čia yra vilkė," patariau jam. "Manai, jog taip lengvai ji paklausys, pabūgs ir neis?... Tebūna čia nors tūkstantis vilkų, vistiek ji, išgirdusi mano balsą, eis čionai, nepaisydama jokio pavojaus."

Besijaudindamas Jonukas pradėjo atraišioti nuo šakos maišą. "Ką tu rengies daryti?" susidomėjęs paklausiau. "Grąžinsiu vilkei vilkiukus. Tegul sau žinos, juk ji jų motina." "Tik nemesk jų žemėn, užsimuš. Duokš čia — aš saugiai nuleisiu juos žemėn."

Sumezgęs dirželius, atsargiai nužengęs ant žemesnės šakos, pradėjau leisti maišą žemyn. Vilkiukai gailiai cypė. Iškėlusi galvą vilkė stropiai sekė maišą. Kai jis buvo apie porą metrų nuo žemės, pašoko, ir dantimis, kaip peiliu jį perskrodė. Cypdami iškrito iš maišo visi keturi sveiki, tik išsibaiminę ir išalkę vilkiukai, kurie labai

5 PĖSTININKŲ DLK KĘSTUČIO PULKO KOVOS TIES SEINAIS 1920 METAIS

KAZYS ŠKIRPA
Gen. štabo pulkininkas

(Pradžia kovo mėn. KARYJE)

Plk. J. Petruitis tą apgailėtiną atsitikimą aiškina šitaip:[23]

— Majoras Čaplikas [8 pulko vadas — KŠ] labai vėlai gavo įsakymą ir pradėjo pulti tik apie 12 val. Beržalauky, Kukliuose ir Želvoj 8 pulko puolančios dalys sutiko lenkų stiprų pasipriešinimą. Čia lenkai ir patys buvo pradėję pulti, bet po kurio laiko 8-tam pulkui pavyko užimti Kuklius, Pamarės ir Želvos ežerų tarpeklį. —

Iš to matome, jog 8 p.p. pradėjo puolimą kokias 5-6 valandas vėliau už 5 p.p., kai šis, pastarasis, faktiškai net jau buvo užėmęs Seinus ir po to dešiniuoju sparnu slinko į jam duotą užimti barą. Kitaip sakant, tarp 5 p.p. kairiojo sparno ir 8 p.p. dešiniojo sparno buvo susidaręs platokas tuščias tarpas ties Gibais, kurį lenkai išnaudojo, netik tolimesniam pasipriešinimui, bet mėgino daryti priešpuolius. Lenkų šaltinis konstatuoja:[24]

— Seinų ir Gibų puolimai nebuvo suderinti laiko atžvilgiu. Tai reiškinys, kuris nuolat pasikartodavo lietuvių kariuomenės padalinių veiksmuose. —

Matyti turėta omenyje 5 ir 8 pulkų veikimo nesuderinimas ginant Juodosios Ančios barą rugsėjo 6-7 dienomis ir vykdant rugsėjo 8 dienos priešpuolį tai linijai atsiimti, priešpuolį, kuris savo pasekmėmis buvo nustūmęs 5 p.p. kone į katastrofą. Panaši nelaimė su juo galėjo atsitikti ir po rugsėjo 13 dienos laimėjimo — pakartotino Seinų atsiėmimo, jei pulkas nebūtų turėjęs rezerve 2 p.p. II bataliono, kurio pagalba galėjo užkišti skylę tarp 5 ir 8 pulkų ties Gibais. Lenkai buvo suspėję atitraukti į Gibus visą 41 pėst. pulko III batalioną su 3 ul. pulko dalimi ir ten įsitvirtinti(kaip parodyta lenkų šaltinio[25] schemoje Nr. 7. Be to, jie jau buvo sutelkę Siersko miškuose visą majoro Reliszkos, vadinamą, sudėtinį ulanų pulką.

Akivaizdoje to, kad ties Gibais susidarė bloga padėtis, rugsėjo 13 d., atsilankęs vėlai, apie 23 val., į 5 p.p. štabą, fronto vadas plk. Katche leido man panaudoti rezervinį batalioną ir įsakė man ir majorui Čaplikui žūt būt Gibus užimti. Tuo tikslu, 2 p.p. II batalionas buvo iš Beržnykų nukreiptas per Paseinėlius pulti lenkų poziciją ties Gibais iš šiaurės-rytų, tuo tarpu, 8 p.p. turėjo supti Gereto-Pamarių ežerų liniją, iš už miškų į pietus nuo Pamario ežero. Be to, buvau šarvuočių būriui nurodęs daryti kovos užvažiavimus prieš lenkus plentu į Gibus, o artilerijos grupei buvau įsakęs daužyti, nuo pat rugsėjo 14 d. ankstaus ryto, priešo pozicijas telktiniais artilerijos smūgiais ir naikinti taikinius už tos pozicijos.

Rugsėjo 14 d. išaušus paaiškėjo, jog lenkai naktį iš rugsėjo 13 į 14 d. Gibų poziciją patys apleido, matyti, pajutę, jog gali būti lietuvių 5 p.p. ir jam priskirtos stiprios artilerijos sutriuškinti, arba nusigandę, kad nebūtų lietuvių 8 p.p. užpulti iš užpakalio, nes to pulko žvalgai jau buvo prasiveržę iki plento iš Gibų į Pranckus.

Dėl pasitraukimo iš Gibų pozicijos lenkams nebebuvo prasmės būtinai išsilaikyti ir tarpekliuose Baltojo - Dmitravo ir Šeipiškės ežerų linijoje. Todėl, naktį iš rugsėjo 13 į 14 d. jie pasi-

---

džiaugdamiesi puolė prie savo motinos. Snukiu švelniai šalindama juos nuo savęs, lengva ristele, laiminga bėgo vilkė, o paskui ją, lenktyniaudami, šuoliavo alkani išlaisvintieji vilkiukai.

"Jonuk, vaikeli, kur tu?," jau visai iš čia pat pasigirdo moters balsas. "Aš čia, mamyt!" Nesitverdamas džiaugsmu, atsiliepė Jonukas ir pradėjo sliuogti iš medžio, o paskui jį ir aš.

"Ir kurie galam jums tų vilkiukų prireikė?" įsiklausiusi sūnaus ir mano aiškinimosi, priekaištingai, bet švelniai tarė motina, linguodama galva. "Aš visą naktį nemiegojau, bėgiojau Pyvesos krantais tavęs jieškodama. Maniau, gal besimaudydamas nuskendai, ar kas kita atsitiko. Tavęs taipgi namiškiai teiraujasi," tarė pažvelgusi į mane. O, jūs, čia kažin ką prasimanėte — vilkus gaudyti . . ."

"Maniau, pardavęs vilkiukus, tau, mamyte, naujus burlečius nupirkti, mat šitie jau seni ir suplyšę," meiliai besiglausdamas prie motinos aiškinosi Jonukas. "Kam man, vaikeli, tie nauji burlečiai. Man ir šitie seni geri," braukdama riedančias per skruostus džiaugsmo ašaras, atsakė motina.

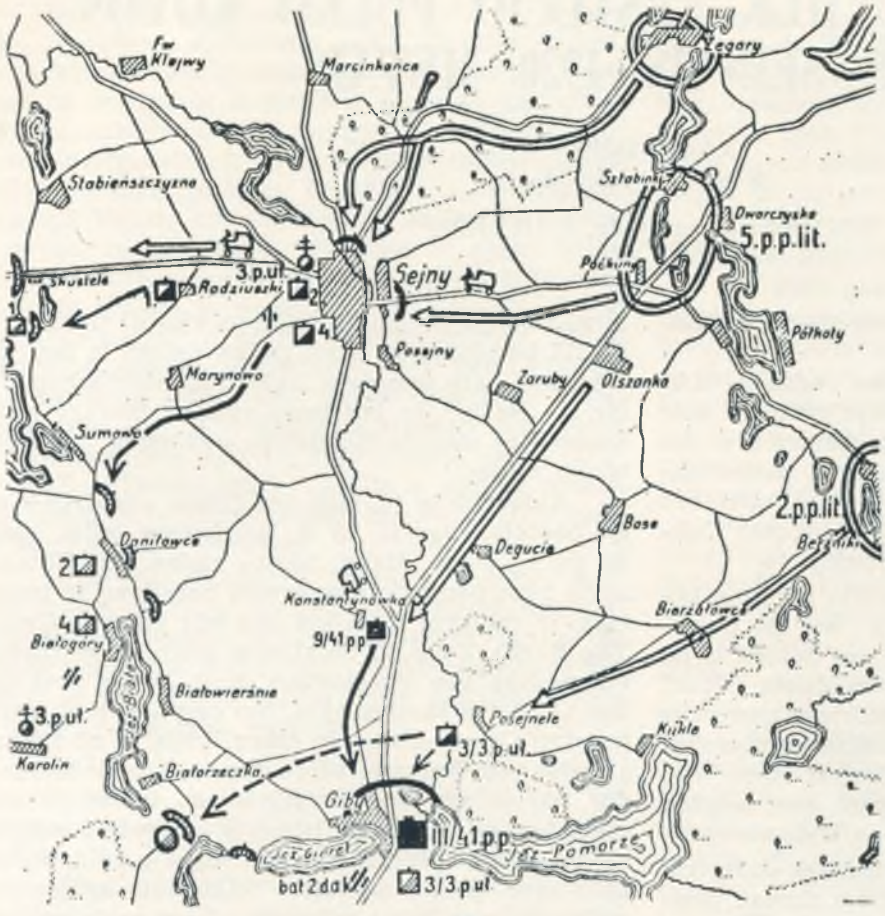

Schema Nr. 6: Pakartotinas Seinų atsiėmimas, rugsėjo 13 d. (Lietuvių jėgos — šviesiai, lenkų — juodai pažymėtos).

traukė toliau į Juodosios Ančios poziciją, kuri, apgaubta miškais, buvo lenkų strategijai itin tinkama pridengti jų stambesnių jėgų sutelkimą Augustavo miškuotoje srityje ir tą jų manevrą nuslėpti nuo mūsų karo vadovybės.

Priešo jėgų išdėstymas, atsitraukus joms į Ančios liniją, yra parodytas lenkų šaltinio[26] Schemoje Nr. 8.

Rugsėjo 14 d., apie 11 val., plk. Katche, vos prieš kelias dienas paskirtas fronto vadu, išleido įsakymą, kurio įžanginis sakinys skamba šitaip:[27]

— Sveikinu man pavestas dalis su vakarykščios dienos ir praėjusios nakties pasisekimais, įvykusiais ačiū mūsų parodytam dalių karžygiškumui ir griežtumui. —

Iš savo pusės, II divizijos vadas plk. Grigaliūnas-Glovackis, pakartodamas pažodžiui tą fronto vado deklamaciją, divizijos įsakyme ją papildė dar sekančiu keistu reikalavimu:[28]

— Vienkart Fronto Vadas pažymėjo neleistiną lėtumą ir negriežtumą kai kurių dalių veikime, pasiekiant nurodytų uždavinų. Visus ypatingai atsižymėjusius liepta tuojau perstatyti apdovanojimui, o apie daleidusius negriežtumą, lėtumą ir bailumą įsakyta padaryti tardymą dėlei patraukimo atsakomybėn. —

Fronto vado sveikinančioji deklamacija, pakartota ir II divizijos įsakyme, primena man rusų caro armijoje praktikuotą "blago-darnost' po polku" (padėka prieš pulką). Bet lietuvių kariuomenės pulkai ir jų vadai kovojo ne dėl užnugario štabų padėkos ar skambių sveikinimų laimėjus. Jie kovojo iš tyro patriotizmo Lietuvos labui. Todėl minėtos augštųjų vadų deklamacijos skambėjo fronto kario ausyse tik kaip, anot tos rusų pasakėčios: "ir aš ten buvau ir čerkutę išgėriau"...

Pagrasinimą tardymais laikau — kiek tai liečia 5 p.p. — neleistinu fronto karininkijos, tikrųjų kovos vykdytojų, terorizavimu ir abiejų — Glovackio ir Katchės — netaktu. 5 p.p. nebuvo nei vieno karininko, kuriam būtų buvę galima prikišti stoką ryžtumo, lėtumą veiksmuose, juo labiau bailumą. Tą parodo pats faktas, jog Seinus 5 p.p. pakartotinai užėmė rugsėjo 13 d., net keliomis valndomis anksčiau, kaip buvo vadovybės reikalauta.

Užuot terorizavus kovos vadus tardymų grasinimais, būtų buvę išmintingiau, jei būtų kas pa-

tardęs pačius tuos, kas taip grasino, būtent tardymo keliu išaiškintų, kas buvo kaltas už tai, kad įsakymas terminuotai užimti Seinus ir Gibus, birželio 13 d., iki 12 val., pasiekė 8 p.p. vadą mjr. Čapliką labai pavėluotai. To pasėkoje, tas pulkas tepradėjo puolimą kai minėtas terminas jau buvo praėjęs ir todėl tarp 8 ir 5 pulkų buvo susidaręs didelis tarpas, įgalinęs, išvaikytus iš Seinų lenkų pėstininkų ir kavalerijos dalinius su artilerija, įsikabinti pozicijoje ties Gibų ežerų tarpekliu ir iš ten grasinti priešpuoliais 5 p.p. kairįjį sparną ir užnugarį.

Deja, tas, kas tokį tardymą privalėjo pravesti, būtent sekantis augštesnis viršininkas — plk. Žukas, buvo užimtas "užbovinimu" Steig. Seimo narių tokio turinio pasaka:[29]

— Mūsų buvo nuo rugsėjo 1 dienos pradėta operacija, kad nieku būdu neleidus lenkams koncentruoti jėgų Seinų rajone. Operacijos buvo labai sunkios... Ir laimingų momentų buvo ir labai nelaimingų. Buvo lyg demoralizacija mūsų kariuomenės, bet tai jau išnyko. Dabar visai kitaip dalykai yra... Dabar pradedant nuo rugsėjo 12 dienos mūsų kariuomenė vėl pradėjo eiti pirmyn. Šiandien 11 val. jau buvo paimti Seinai. Ir dabar mes pasiekėme linijos: Vižainiai, Lipavas, Kalietnikas, Seinai, Marychos upė, kanalas. Žvalgyba Juodosios Ančios linijoj. Tas puolimas pavyko ir privedė lenkus pasiųsti mums notą ir pradėti su mumis tartis. —

Nors plk. Žukas neišryškina, jog Seinų pakartotiniame užėmime lemiamas vaidmuo teko 5 p.p., iš sakyto pareiškimo Steig. Seime savaime seka, jog jau rugsėjo 12 d. plk. Žukas buvo pamiršęs apie jo atsiminimuose prisisapnuotą, neva, mano pašalinimą (344 psl.) iš 5 p.p. vado pareigų, kuomet, po susikirtimo su manim pačiu, rugsėjo 11 d. rytą, 5 p.p. štabe Klepačių dvare, buvo su savo seiminiais palydovais grįžęs į II divizijos štabą Seirijuose.

Tačiau, apie tą nebūtą mano "pašalinimą" plk. Žukui buvo vėl prisisapnavę po mūsų kariuomenės rugsėjo 22 d. didžiosios katastrofos, ties Seinais ir Kapčiamiesčiu. Kaip dabar visiems ži-

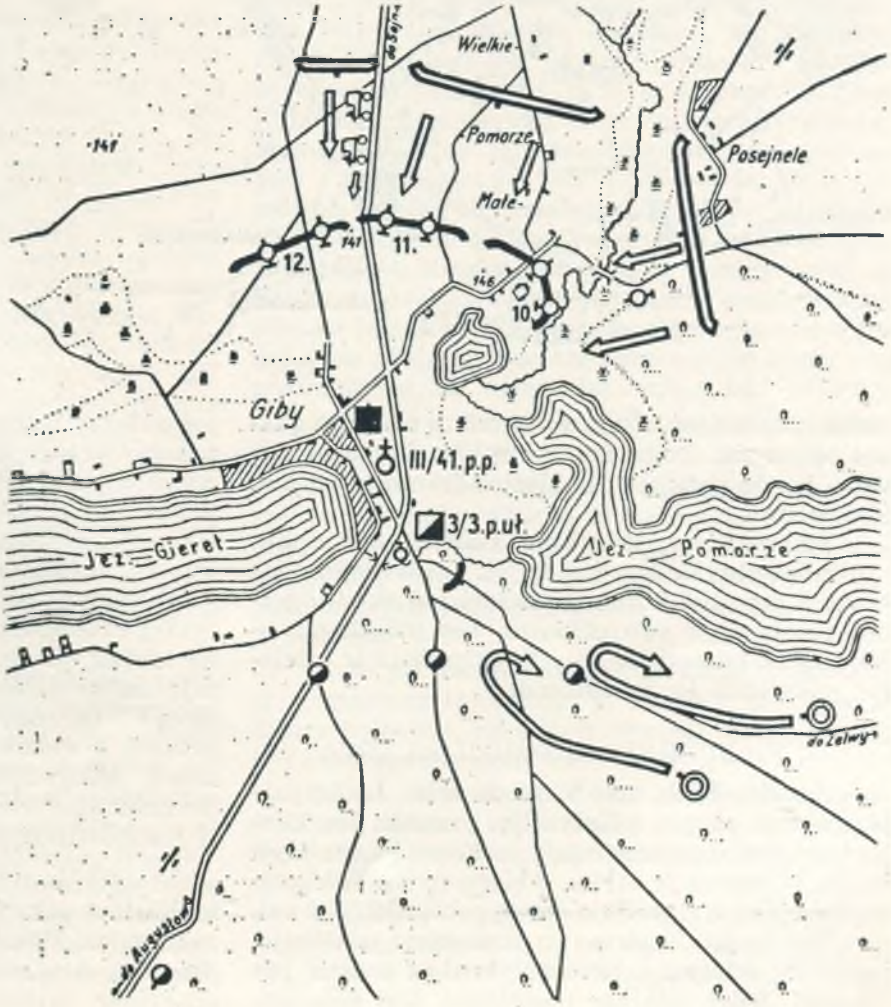

Schema Nr. 7: Abiejų pusių padėtis ties Gibais, rugsėjo 13 d. vakare.

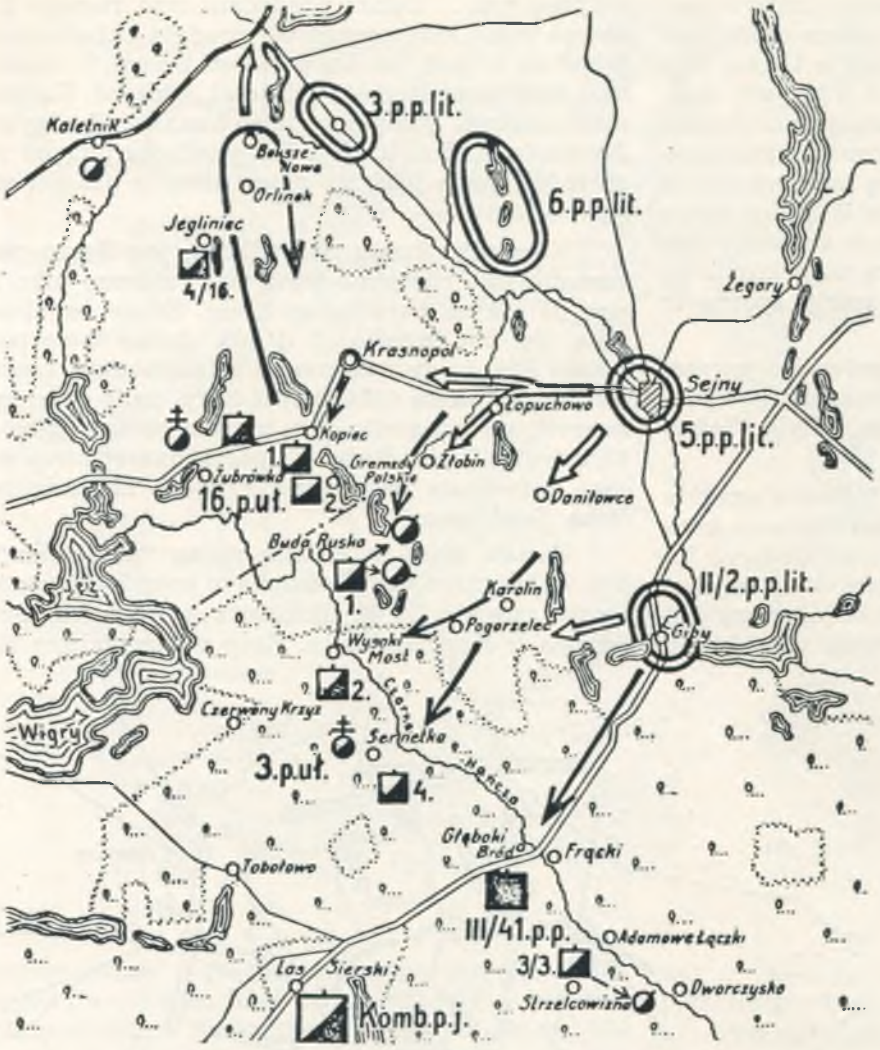

Schema Nr. 7a: Lenkų jėgų išdėstymas po kautynių, rugsėjo 13 d., 24 val., Juodosios Ančios linijoje.

noma, pagrindinė atsakomybė už tą nelaimę gula ant paties plk. Žuko, ano meto Vyr. kariuomenės vado, bei jo paskirto Suvalkijos fronto vado plk. M. Katchės.

Tolimesnėse šio rašinio skiltyse bus dokumentaliai paryškinta, jog ir per minėtas sunkias kovas 5 p.p., netik nebuvo keleriopai skaitlingesnių priešo jėgų sutriuškintas, bet priešingai — išėjo tikru laimėtoju, kaip tą pripažįsta ir oficialūs pokariniai lenkų šaltiniai.

7. PILSUDSKIO DIDŽIOJI KLASTA

Rugsėjo 14 d., apie 5 val. 30 min., lenkų parlamentarai, atvykę į Kalvariją, pranešė, jog Lenkų vyriausybė priėmė mūsų pasiūlymą sustabdyti kovos veiksmus ir tartis. Abiejų pusių delegacijos susirinko Kalvarijoje dar tą pačią dieną 12 val.

Tačiau jau iš pirmo jų susitikimo paaiškėjo, jog lenkų delegacija buvo atvykusi ne derėtis, bet diktuoti. Mūsų taikingo pasiūlymo, kad delegacijos sutartų atitinkamą demarkacinę liniją, kuria tolesnis kraujo liejimas būtų išjungtas, lenkų delegacija visai nė nesvarstė. Suformulavusi eilę neteisingų ir nei kuo nepagrįstų priekaištų ir insinuacijų propagandos tikslais prieš Lietuvos laikyseną, lenkų delegacija, rugsėjo 17 d. 11 val., vėlai vakare, pateikė lietuvių delegacijai ultimatyvinį reikalavimą, kad Lietuva savo kariuomenę tuojau atitrauktų į, taip vadinamą, Foch'o liniją. Laiko atsakymui lenkai, iš pradžios, tebuvo davę tik iki rugsėjo 18 d. 10 val., terminą, tačiau, pratęsė 4 valandas, kai suprato, jog iki 10 val. mūsų delegacijai praktiškai buvo neįmanoma pranešti apie viską savo vyriausybei ir susilaukti iš jos instrukcijų.

Pagal karinės prancūzų misijos Lietuvoje viršininko plk. Reboul, 1919 m. rugpjūčio 3 d., raštą mūsų Užs. Rkl. ministeriui, minėta linija — Suvalkų, Augustavo ir dalis Seinų, buvusių rusų apskričių (ujezdy), buvo priskiriami lenkams,

taigi ta demarklinija turėjo eiti minėtų apskričių šiauriniu pakraščiu ligi Juodosios Ančios upės, toliau ta upe ligi Nemuno, po to, Nemunu — ligi Merkinės (lietuviams), o nuo čia — paraleliai Varėnos - Vilniaus - Daugpilio geležinkeliu, maždaug 12 km. į šiaurės-vakarus nuo to geležinkelio.[30]

Savaime suprantama, minėto akiplėšiško lenkų reikalavimo Lietuvos vyriausybė negalėjo patenkinti. Todėl, rugsėjo 18 d., vakare 8 val., derybas lenkų delegacija nutraukė, pranešdama, jog grįžta į Varšuvą. Tačiau raštu pareiškė, jog iki rugsėjo 19 d. 6 val. ryto lenkų kariuomenė mūsų kariuomenės nepulsianti.

Anuomet buvo stačiai nesuprantama, kodėl Varšuvos vyriausybė, iš viso, laikė reikalinga siųsti savo delegaciją į Kalvariją, kai jau buvo iš anksto apsisprendusi pastatyti Lietuvai ultimatumą, o vistiek dar nurodė savo delegacijai pranešti lietuvių delegacijai, jog iki rugsėjo 19 d. 6 val. ryto lenkų kariuomenė mūsų kariuomenės nepulsianti. Vėliau paaiškėjo, jog už šios lenkų taktikos slėpėsi net dviguba klasta, sugalvota paties Pilsudskio.

Nuo pat to momento, kai lenkų kariuomenei pavyko atmušti rusų raud. armiją nuo Varšuvos vartų, Pilsudskis planavo, ne vien tai, kaip greičiau išvyti rusus iš Lenkijos, bet ir kaip ta proga paglemžti dar ir Lietuvą. Tai matyti iš gen. št. plk. T. Kutrzebos pareiškimo,[31] jog planas, kaip užviešpatauti žemes tarp Nemuno ir Dauguvos (plan zasadniczy przyszlej bitwy nad Niemnem oraz pozniejszego opanowania terenu miedzy Niemen a Dzwina) buvo suprojektuotas tuo pačiu metu, kaip buvo nustatyti pagrindiniai Nemuno operacijos plano metmenys. Jo bendri bruožai gimė Pilsudskio galvoje dar kovų dėl Varšuvos metu, kai kilo reikalas duoti naujų operacinių nurodymų kaikurioms divizijoms, netekusioms sąlyčio su pasitraukiančiu priešu. Atitinkamai Pilsudskio, Vyr. kariuomenės vado, ateities veiksmų planavimams, taip vadinama 1-ma lietuvių-baltgudžių divizija jau rugpjūčio 19 d. buvo nukreipta į Bielską (Podlesės), o 41 pėst. pulkas, vadinamas Suvalkų pulku, buvo pasiųstas į Grajevą.

Tas pats lenkų šaltinis paaiškina, jog prieš Varšuvos kautynes minėta divizija buvo gavusi pavadinimą "19 pėst. divizija" ir kad 1-os lietuvių - baltgudžių divizijos vardas buvo grąžintas jai tik kelias dienas prieš jos paskyrimą naujam žygiui. Ji susidėjo iš 4 pėst. pulkų, pavadintų istorinės Lietuvos miestavardžiais: Minsko, Naugarduko, Gardino ir net paties Vilniaus, Lietuvos sostinės. Anot plk. Kutrzebos, tie pulkai, kartu ir 41 Suvalkų pulkas, sudarė "pakraščių kariuomenę" (wojsko kresowe), savo kilme ir siela, neva, stipriai susirišę su teritorinėmis sritimis, "kuriose ir dėl kurių turėjo išsivystyti pati kova" (obszarami na ktorych i o ktore miela rozegrac się walka).[32]

Kaip matome, Pilsudskis jau 1920 m. praktikavo kažką panašų į vėliau pagarsėjusį Hitlerio vokiškojo irridentizmo metodą: sukurstyti tautinę mažumą prieš valstybę, kurioje ji gyvena. Panašios intrygos keliu, kurios vykdyme sverdavo ir pinigas iš užsienių, būdavo siekiama prigaminti valstybės išdavikų, kad, juos subūrus į subversyvines organizacijas ir slapta apginklavus jų narius, palengvinus sau siekti imperialistinių tikslų. Tokia buvo paskirtis ir Kutrzebos minimos "wojsko kresowe". Jei Pilsudskiui šis planas nepavyko, tai dėl to, kad Lietuvoje nesusirado reikalingo lenkiškos irridentos šalininkų skaičiaus irridentiniems pulkams užpildyti, apart kelių šimtų lenkiškų Lietuvos dvarininkėlių, nuklydusių į Lenkijos pusę. Todėl, Pilsudskiui nebuvo kito kelio, kaip minėtus "pakraščių" pulkus užpildyti mobilizuotais vyrais iš Lenkijos gilumos, nors ir pavadintais Lietuvos vietovių vardais.

Lenkijos Užs. Rkl. ministeris Sapieha rugsėjo 9 d. nota buvo formaliai pareiškęs Lietuvos Užs. Rkl. ministeriui dr. Purickiui, jog Varšuvos vyriausybė "su noru" priėmė Lietuvos vyriausybės pasiūlymą derėtis ir iš savo pusės numatė Kalvariją, kaip derybų vietą "nustatyti lietuvių-lenkų santykius lojalaus draugingumo pagrindais". Dabar žinome, jog tai buvo lenkų diplomatinis melas lietuviams suklaidinti. Maždaug tuo pačiu metu, būtent, rugsėjo 10 d., Pilsudskis, pasišaukęs į Brastą lenkų 2 ir 4 armijų vadus su tų armijų štabų viršininkais, juos slapta supažindino su jo suplanuotos puolamosios operacijos pagrindine ideja ir nustatė terminą iki kada visi pasiruošimai tai operacijai turėjo būti atlikti.[33]

Suglaustai tariant, tuo planu buvo numatyta iki rugsėjo 21 dienos:

a) Sutelkti 2-os Armijos kariajame sparne — rajone į šiaurės-vakarus nuo Gardino — stiprią jėgų grupę iš I-os legionų divizijos, 1-os lietuvių-baltgudžių divizijos, 2-os ir 4-os raitelių brigadų; pasinaudojant miškais į pietus nuo Seinų, paslėpti judėsius;

b) Sudaryti genrolo Osinskio rinktinę, Suvalkų ir Augustavo rajonuose, iš 17 pėst. divizijos ir Sibiro brigados, apsaugoti armijos kairįjį sparną ir vėliau jos užnugarį nuo lietuvių;

c) Savanorių diviziją (22-rą) pastūmėti daugiau į šiaurę, eventualiai, į Lipsko rajoną, kad puolimo metu galėtų derinti veiksmus su armijos kariojo sparno grupe;

d) Tikslas — staigiu puolimu, visų pirma, užimti Seinus, atmetant tame rajone esančias lietuvių jėgas į šiaurę, ir ryžtingu kavalerijos žygiu

per Kapčiamiestį - Leipalingį, jau pirmąją puolimo dieną, užgrobti perėjimus per Nemuną ties Druskininkais, arba Merkine, kad prasiveržus į raud. armijos užnugarį Lydos kryptimi.

Čia, augščiau minėtų, didelių jėgų sugrupavimams nuslėpti buvo imtasi specialių priemonių, iš kurių plk. Kutrzeba išvardina sekančias:[34] susilaikymą nuo bet kiek didesnio masto oro žvalgybos; bet kokio susisiekimo nutraukimą gyventojams zonose, kur vyko lenkų kariuomenės dalinių susigrupavimai; sutirštinimą apsaugos patrulių jautresnėse kryptyse, bei pafrontės miškuose; vykdymą klaidinančių žygių; vartojimą klaidinančių pareiškimų net operatyviniuose įsakymuose, pavyzdžiui, 2-os Armijos rugsėjo 11 d. įsakyme pabrėžimas: "Paskutiniai atsitikimai Suvalkijoje verčia griebtis tokio jėgų pergrupavimo, kuris tikrai laiduotų šiaurinį fronto sparną nuo bet kokių netikėtumų."

Plk. Kutrzebos tvirtinimu, politinių santykių įsitempimas tarp Lenkijos ir Lietuvos, o ypač nutraukimas Kalvarijos derybų dėl kovos paliaubų, žymiai paveikė lenkų kariuomenę Suvalkijoje klaidingai manyti, neva, ruošiamasi žygiui tikrai prieš Lietuvą. Prileisdamas, jog apie tokias lenkų karių nuotaikas galėjo patirti sovietų šnipai ir apie tai pranešti kur privalėjo, Kutrzeba padarė išvadą, jog tai galėjo veiksmingai prisidėti prie rusų raud. armijos vadovybės suklaidinmo. Apie tai, kad buvo ruošiamasi "sumušti priešą, ne prie Kauno, bet prie Lydos", lenkų divizijų ir raitelių brigadų vadai, numatyti tam kovos uždaviniui, pirmą kartą patyrė iš 2-os armijos vado lūpų tik rugsėjo 17 d.[34]

Visos tos plk. Kutrzebos pokarinės reveliacijos patvirtina, jog per derybas su lietuvių delegacija Kalvarijoje lenkams susitarimas su Lietuva visai nerūpėjo, o tik štai kas:

a) Formaliausiu būdu — pareiškimais nuo pat derybų su lietuviais stalo — pademonstruoti klastą, neva, susitarimas su Lietuva nėra galimas ir kad kovos veiksmai prieš mus sulaikyti tik iki rugsėjo 19 d., 6 val. ryto. Tikėtasi tuo būdu suklaidinti rusus, kad jie manytų, jog lenkų jėgos, kurios buvo telkiamos Suvalkijoje, bei Augustavo miškų erdvėje, buvo ten telkiamos žygiui prieš Lietuvą, o ne staigiam supimui rusų dešiniojo sparno, per Lietuvos teritoriją, prasiveržiant per Nemuno tiltus į rusų užnugarį;

b) Foch'o demarkacijos linijos reikalavimu sudaryti įspūdį tarsi Lenkija laikosi tarptautinio legalumo, nors ta linija nebuvo jokia siena tarp abiejų valstybių, tesiskaitė skiriamaja linija tarp lietuvių ir lenkų karinių jėgų, kuomet šios pastarosios 1919 m. buvo nužygiavusios į rytus prieš rusų raud. armiją, ir buvo faktinai nustojusi egzistuoti, kai lenkų karinės jėgos pasijuto priverstos pasitraukti iš Lietuvos teritorijos dalies už tos linijos į Lenkijos gilumą;

c) Propagandiniai pakaltinti Lietuvą, tarsi, ši pastaroji nesilaikiusi jos pačios deklaruoto neutralumo rusų-lenkų ginkluotame konflikte, nebojant, jog Lietuva jau buvo pasirašiusi 1920 m. liepos 12 d. taikos sutartį su Sov. Rusija kaip buv. caro Rusijos palikuoniu, su visomis teisėmis į pastarajai priklaususias teritorijas, imtinai Lietuvą ir Lenkiją, ir tų teisių atitinkamos dalies perleidimu Lietuvai.

Iš to fakto, kad Lenkija taikos sutarties su Lietuva dar nebuvo pasirašiusi neseka, jog ji turėjo bent kokią teisę į teritoriją, ar paskiras sritis, Lietuvos išsiderėtas iš Sov. Rusijos ir preciziškai nužymėtas Lietuvos valstybės siena, pagal liepos 12 d. taikos sutartį su Sov. Rusija. Pilsudskio planas supti rusų raud. armijos dešinįjį sparną augštutinio Nemuno linijoje, staigiu žygiu per Lietuvos teritoriją, reiškė klastingą pažeidimą šios pastarosios neutraliteto ir buvo tipinga agresija prieš Lietuvą. Juo labiau, kad Sov. Rusija buvo sutartimi įsipareigojusi visas savo jėgas, kiek jų tuo metu dar buvo likę Lietuvos pakraštyje augštutinio Nemuno linijoje, atitraukti, kaip jas jau buvo atitraukusi iš Vilnijos. Pilsudskiui rūpėjo ne Lietuvos sutartys, bet jos užgrobimas.

Tą pačią rugsėjo 19 d., kuomet kovos paliaubų įsipareigojimas baigėsi (6 val. ryto), Pilsudskis nusiėmė kaukę nuo savo veido ir davė 2-jai Armijai įsakymą[35] baigti iki rugsėjo 21 d. pasiruošimus ir pradėti puolamuosius veiksmus pagal planą, kurio pagrindines gaires jau buvo žodžiu atskleidęs 2-os ir 4-os armijų vadams, kai jie rugsėjo 10 d. buvo iššaukti į Brastą gauti Vyriausiojo vado nurodymus.

8. PASIRUOŠIMAI GINTIS

Rugsėjo 14 d. įsakyme, kurio įžanginį sakinį su sveikinimais už "dalių karžygiškumą" jau esu patiekęs, fronto vadas plk. Katchė pažymėjo, jog lenkai tapo atstumti ir randasi linijoje:

III divizijos bare: vokiečių siena - Vištyčio ež. - Rutkai - Baltoji Bala - Lipniakas - Senieji Graužiai - Smalėnai - Šeipiškių ež.

II divizijos bare: Šeipiškių ež. - Dimitravas - Baltasis ež. - Heretų, Pamarės ir Želvos ežerai - Marychos (Maros) upė - Augustavo perkasas - Nemunas.

Tame pat įsakyme fronto vadas įpareigoja priešakinės linijos dalis "atsidėjus sutvirtinti ir atkakliai ginti užimamą liniją." Atsižvelgdamas į prasidėjusias Kalvarijoje derybas su lenkais, jis, be to, nurodė "sustabdyti iš mūsų pusės kovos veiksmus, išskyrus priešo tėmijimą"; "visokius lenkų išsišokimus prieš mus ginklu likviduoti"[36]

Pasakymas "sutvirtinti ir atkakliai ginti" užimamą liniją buvo suprantamas. Tačiau, kai jį sugretini su įsakymu "sustabdyti kovos veiksmus" — viskas pasidaro nebeaišku. Visų pirma prašosi klausimas: kaip "visokius lenkų išsišokimus" likviduoti, jei patys kovos veiksmai uždraudžiami, ir antra, kaip tokius priešo "išsišokimus" perspėti, jei nebeleidžiama siuntinėti žvalgus į priešo pusę. Žodžiai: "išskyrus priešo tėmijimą" — buvo tikra migla, o ne koks konkretus nurodymas ką daryti, kad apsidraudus nuo staigmenų iš priešo pusės, juo labiau, kad pulkai nebuvo aprūpinti lėšomis slaptiems agentams siuntinėti bei seklių tinklui priešo užnugaryje organizuoti.

Aišku buvo tik viena, būtent, jog fronto vadovybė apsisprendė laikytis grynai gynimosi taktikos, palikdama veikimo iniciatyvą vien lenkams. Tatai pilnumoje paaiškėjo per plk. Katchės už kelių dienų sušauktą Seinuose vadų pasitarimą. Jame teko dalyvauti ir man, 5 pėst. pulko vadui. Apie tą pasitarimą čia užsimenu tam, kad išsklaidžius nuo anų laikų užsilikusį neteisingą įspūdį, tarsi, tada nebuvo pramatyta, jog pasyvus gynimasis bus visai netinkamas pasipriešinimo būdas didžiajam lenkų puolimui, įvykusiam rugsėjo 22 d., apie kurį buvo nujausta iš anksto, nebojant visų Pilsudskio klastos mandrybių.

Kuomet plk. Katchė atskleidė susirinkusiems divizijų ir pulkų vadams pagrindines gaires kaip fronto vadovybė numato organizuoti pasipriešinimą ir kad pulkai paliekami išdriekti ilguose pasyvaus gynimosi baruose, nuo Vištyčio ežero iki Nemuno, be jokių stambesnių fronto rezervų aktyviems priešpuoliams, tuojau buvo kilę iš susirinkusiųjų tarpo stiprių abejonių dėl plk. Katchės suplanuotos taktikos tinkamumo. Gerai prisimenu, jog prieš ją pasisakė III divizijos vadas plk. ltn. Musteikis, 10 p.p. vadas mjr. Jakaitis, 8 p.p. vadas Čaplikas, 2 p.p. vadas Laurinaitis ir kt. Visi jie įrodinėjo, jog būtų perdaug rizikinga išbarstyti mūsų jėgas, jau ir taip nepakankamas, ilgame fronte ir kad tokiu jų išdriekimu tik būtų palengvinta priešui visur, kur tik panorėtų, pralaužti frontą ir sumušti mūsų pulkus pavieniui.

Nemažesnė opozicija kilo ir prieš fronto vado nusistatymą atimti artilerijos baterijas iš pulkų ir jas subordinuoti specialiam artilerijos viršininkui, kuris būtų įpareigotas suteikti artilerijos sutelktos paspirties visur Seinų bare, kur tokia paspirtis būtų reikalinga. Toksai artilerijos panaudojimo metodas buvo pasiskolintas iš prancūzų pozicinio karo. Gal jis ten ir tiko, bet ne Lietuvos ano meto karo aplinkybėmis. Jo sėkmingumas absoliutiškai priklausė nuo tobūlų ryšių artilerijos su pėstininkais, tarp baterijų ir šių pastarųjų su bendriniu artilerijos viršininku. Kadangi to neturėjome, tai būta aiškios rizikos kovos metu, netik nesusilaukti sutelktos artilerijos ugnies, bet iš viso, gal net jokios artilerinės paramos pėstininkams, ryšiams tarp artilerijos ir pėstininkų pakrikus. Todėl visi pulkų vadai, kaip vienas, pageidavo, kad baterijos būtų paliktos jų betarpiškoje dispozicijoje.

Išklausęs pasitarimo dalyvių pasisakymus, plk. Katchė priėmė tokį sprendimą, koks jam, fronto vadui, atrodė tinkamas, tuo pačiu užsidėdamas ant savęs pagrindinę atsakomybę už pasėkmes. Priimto sprendimo esmė ir jo pilna apimtis matyti iš fronto vadovybės rugsėjo 19 d. operatyvinio įsakymo, kurio tekstas čia paduodamas:[37]

— Yra vilties taikos būdu išspręsti ginčijamus klausimus. Vis tik mes privalome būti pilnai pasirengę griežtai atremti kiekvieną priešo pasikėsinimą. Tuo laiku mes iš savo pusės privalome daryti viską, kad nebūtų konfliktui priežasties.

Dėl anksčiau išdėstyto nusprendžiau pereiti prie gynimosi veikimo būdų ir nustatau šiam tikslui sekančias dvi gynimo linijas:

Pirmoji gynimosi linija: Leškinčiai, Bonziškiai, Maž. Preima, Sen. Graužiai, Bokšų ir Seivų ežerų tarpeklis, ežerų linija į pietus nuo Šeipiškių, Baltasis, Hereto, Pamarės ir Želvos ežerų, Marychos (Maros) upė, Augustavo perkasas ir Nemunas.

Antroji linija: Vištyčio ež. pietų krantas, Vižainiai, Olšanka, Vigrėnai, Kamionka, Pavaiponiai, Burokai, Kibartai, Galadus ež., Žegarai, Beržnikai, Želva ir toliau sulyg pirmosios gynimosi linijos, iš kurios atsitraukti į Krečių, Kavolių, Kapčiamiesčio, Baltosios Ančios ir Nemuno liniją tik spaudžiant daug didesnėms priešo jėgoms.

Abi gynimosi linijos aprubežiuoja ištisą gynimosi sritį, už kurią ir eina kova.

Pirmoje linijoje kariuomenei priimti priešo antpuolį su tikslu priversti jį ištiesti ir parodyti savo jėgas, tikslą ir svarbiausią puolimo kryptį. Negalint susilaikyti pirmoje linijoje, kariuomenei atsitraukti į antrąją ne kitoniškai, kaip gavus atitinkamą divizijos vado įsakymą. —

Vykdydamas šį fronto vado įsakymą, II divizijos vadas plk. Grigaliūnas-Glovackis rugsėjo 20 d. davė, savo ruožtu, įsakymą tos divizijos pulkams. Jo tekstas labai būdingas Glovackio mentalitetui paberti daug žodžių, kurie operatyviniame įsakyme skambėjo kaip bereikalinga literatūra. Nors, dėl to, tas įsakymas pasidarė labai ilgas, jo pilną tekstą čia vistik paduodu, kaip kuriozišką dokumentą:[38]

— Pastačiusi nepriimtiną reikalavimą atitraukti mūsų kariuomenę ant Foch'o demarkacijos linijos, lenkų delegacija šio mėnesio 18 dienos vakare išvyko iš Lietuvos. Nuo 6 val. šio mėnesio

19 dienos karo paliaubos pasibaigė. Yra vilties taikos būdu išspręsti ginčijamus klausimus. Vis tik mes privalome būti pilnai pasirengę griežtai atremti kiekvieną priešo pasikėsinimą. Tuo pačiu laiku mes iš savo pusės privalome daryti viską, kad nedavus priežasties konfliktui.

Dėliai aukščiau išdėstyto, Fronto Vadas [taip tada vadino mūsų grupės vadą] nusprendė pereiti prie gynimosi veiksmo būdų. Šiam tikslui užims sekančias dvi gynimosi linijas . . . [čia pakartojami visi gynimosi linijų punktai, kaip nurodyta fronto vado įsakyme]. —

Toliau Glovackio įsakyme kalbama:

— Pirmoje linijoje priimti priešo antpuolį tikslu priversti jį išsiskleisti ir parodyti savo jėgas, tikslus ir svarbiausią puolimo kryptį. Negalint susilaikyti pirmoje linijoje, kariuomenei atsitraukti į antrąją liniją, bet nekitoniškai, kaip gavus nuo manęs atitinkamą įsakymą.

Užėmus mūsų kariuomenei antrąją liniją, fronto ir divizijos štabai pasilieka senose vietose.

Nieku būdu nevartoti rezervų skylių kaišiojimui; reikia išnaudoti juos: a) arba tam, kad iš anksto užimti antros linijos barą, b) arba tam, kad griežtu priešantpuoliu suduoti į joje prasiveržusio priešo sparną.

Abu rezervų vartojimo būdai palengvina pirmosios linijos kariuomenės padėjimą, bet antruoju būdu, drąsiai jį pravedant, galima sumušti priešą ir atitaisyti padėjimą.

Baterijoms nusiimti nuo pozicijų ne kitaip, kaip gavus įsakymą iš to pėstininkų viršininko, kuriam priklauso. Baterijoms trauktis, sulyg galimybėmis, ne visoms iš karto. Atsitraukus į naują poziciją, kaip galima greičiau atidengti ugnį, kad sulaikyti priešą, ir palaikius savo pėstininkus. Baterija iki paskutinei minutei palaikanti savo pėstininkus ir žūvanti sykiu su jais, užsitarnauja ne papeikimo, o didžiausią pagirimą.

Fronto Vadas kreipia mūsų dėmesį ant gero ir tikro apsaugojimo savo krypties: Sapockinė - Kapčiamiestis, taip pat ant tam tikro tėmijimo demarkacijos linijos nuo Graudzičių iki Kapčiamiesčio.

Fronto Vadas įsakė atsidėjus daryti žvalgybas partijomis, būtinai karininkui dalyvaujant iki susidūrimo su priešu, bet vengti susišaudymo ir susirėmimo.

Atkreipti didžiausią atydą į slaptos žvalgybos organizaciją.

Dėl šio įsakau:

Majoras Čaplikas: 8 pėst. pulko pulko 3 batalionai, 5 baterija.

Užimti ir atkakliai ginti barą: Baltoji upelė (išimtinai) per Hereto, Pamarės ir Želvos ežerus, Budvičius, Marychos upė, Augustavo kanalas, Nemunas.

Antra linija nuo Kiečių ir toliau iki Nemuno.

Kapt. Petruitis: 2 pėst. pulko III batalionas

Užimti ir ginti barą nuo Nemuno iki Graudzičių imamai. Pasikeitus su 1-sios divizijos dalimis pereiti per Druskininkus į savo pulką, kur įeiti savo pulko vado žinion.

Majoras Laurinaitis: 2 pėst. pulko 2 batalionai, 7 baterijos 4 kanuolės, 9 baterijos 4 kanuolės, gaubicų baterijos 4 kanuolės, du šarvuoti automobiliai.

Užimti ir atkakliai ginti barą ant linijos nuo Kleivų ež. imamai iki Baltosios upelės imamai.

Antra linija nuo Žagarų imamai iki Kiečių išimamai.

Baterijom išsirinkti poziciją ant antros linijos sustatyti schemas apšaudymui. Artilerijos viršininkui nustatyti užėmimo tvarką, o taip pat privalo būti nurodyti keliai baterijoms į tą poziciją.

Kapt. Škirpa: 5 pėst. pulko 3 batalionai.

Užimti Beržnikų - Pockūnų rajoną ir būti kaip divizijos atsarga. Priruošti antros linijos poziciją nuo Žegarų iki Kiečių imtinai.

Barų vadams būtinai turėti stiprius ryšius su manim, tarp savęs, su kaimynais ir artilerija.

Artilerijos viršininkui prisiųsti man schemą baterijų vietų su apšaudymo sektoriais, kaip pirmos taip ir antros linijos tėmijimo punktus ir atsitraukimo kelius.

Pulkų štabai ant pirmos linijos turi būti ne toliau linijos Beržnikai - Seinai; antros — Leipūnai - Veisėjai - Klepačiai.

Fronto štabas — Simnas, 2-os divizijos — Seirijai, 3-čios divizijos — Kalvarija.

Mano pavaduotojai — majoras Laurinaitis ir majoras Čaplikas.

Divizijos vadas pulk. Grigaliūnas-Glovackis
Štabo viršininkas — kapt. Giedraitis. —

Vertas pažymėjimo faktas, kad augščiau minėtieji vadovybės įsakymai plk. Katchės ir plk. Glovackio buvo duoti maždaug tuo pačiu metu, kaip Pilsudskio rugsėjo 19 d. įsakymas užbaigti pasiruošimus ir pradėti puolimą. Kiek šis Pilsudskio įsakymas atrodė dinamiškas, tiek mūsiškių įsakymai dvelkė pasyvaus pasipriešinimo dvasia ir jau senai karo mokslo atmesta linijine taktika. Nereikėjo būti jokiu karo mokslininku, kad supratus, jog jėgų išsklaidymas neproporcingai jų didumui ilgame fronte, jų atsparumą tik dar labiau silpnino. Buvo natūralu, jog tokia atgyvenusi taktika negalėjo nesukelti kritikos iš subordinuotų pulkų vadų tarpo, bei fronto karininkijos. Apie tai plk. Petruitis savo atsiminimų knygoje rašo:[39]

— Ir be to mūsų, eilinių karių, ūpas buvo

nepakenčiamai biaurus, bet kai perskaitėm šį paskutinį gynimosi įsakymą, galutinai rankas nuleidome. Nejaugi, taip manėm, mūsų vadai iki šiol dar nieko neišmoko ir nesuprato, kad taip išdėstytomis jėgomis, net nuo vieno priešo pulko neapsiginsime. Tušti posakiai, kad "nieku būdu nevartoti rezervų skylių kaišiojimui". Kaip rezervus vartoti, nurodo pats reikalas ir dėl to iš anksto numatyti ne visada galima. —

Be kritikos, nestigo betgi ir pozityvių pasiūlymų iš rikiuotės dalių vadų, kaip mūsų jėgos turėjo būti sugrupuotos. Tas pats plk. Petruitis, anuomet kpt. ir bataliono vadas, primena jog[40] "Nebuvo jokios abejonės, kad jie [lenkai] žygiuos per Seinus ir Druskininkus bolševikams į sparną. Į mūsų teritoriją, toliau Veisėjų, jie nesibraus, nes taktikos atžvilgiu tuomet jiems nebuvo dar jokio tikslo taip daryti." Pastebėdamas, jog Marychos upės ir Augustavo perkaso linijoje būtų pakakę kelių eskadronų, plk. Petruitis toliau rašo:[41]

— 8 pulkas turėtų stovėti kur nors prieš Seinus arba dar daugiau į dešinę. Jei ten būtų rimtesnės jėgos, tai čia lenkai niekad nelįstų. O Lazdijų, Seinų ir Gibų kryptimi jau kur kas sunkiau būtų prasiveržti. Tada lenkų vadai turėtų galvoti ką nors kitą, o gal kitaip ir kalbėtų su mumis. Dar geriau būtų buvę, jei čia ir 1-mos Divizijos koks pulkelis atsirastų. Dabar gi čia stovi 2 pulko pusantro bataliono ir 5 pulkas, kuris kasa antros linijos apkasus. Tiesa, artilerija čia beveik visa sukoncentruota, kuriai įsakyta "mirti sykiu su pėstininkais". Nereikia jai nei įsakyti, ji mokės garbingai numirti, bet kokią naudą turėsime iš jos garbingos mirties. —

Nuo savęs čia tegaliu pridėti, jog ir nekariškiui galėjo būti suprantama, kad su pusantro bataliono ilgo baro — nuo Balteżerio iki Kleivų — apgynimas buvo neįmanomas, ypač kad buvo laukta ta kryptimi pagrindinio smūgio iš priešo pusės Plk. Glovackio anonsavimas įsakyme divizijai, jog 2 p.p. III batalionas, tada tebestovėjęs Asužoje prie Nemuno, bus grąžintas to pulko vado žinion, kai tik bus ten pakeistas I divizijos daliniais, nieko 2 p.p. vadui mjr. Laurinaičiui nedavė, o tik šį pastarąjį klaidino. Tikėdamasis savo to bataliono grįžimo, mjr. Laurinaitis buvo, dėl baro ilgumo, sunaudojęs kuo ne visas turėtas jėgas, kad sudarytų pirmos linijos gynimosi užtvarą, likdamas be pulko rezervo. Kai tos užtvaros tapo priešo stipresnių jėgų numuštos, bei priverstos trauktis, mjr. Laurinaitis, nesusilaukęs III bataliono, faktinai neturėjo jokio rimtesnio rezervo pulko pasitraukimui pridengti. Be to, ryšiams tokioje situacijoje suirus, veikusi 2 p.p. bare visa artilerija (keturios baterijos) neteko pėstininkų priedangos ir žuvo, išskyrus kpt. Šklėriaus bateriją, suspėjusią savo iniciatyva pasitraukti į Beržnyką, į talką 5 p. pulkui.

Tačiau, fronto vadas plk. Katchė buvo kurčias bet kokiems įtikinėjimams iš apačios. Priešingai, jis raštu pareiškė 2 p.p. vadui mjr. Laurinaičiui, neva, visos blogybės pareinančios nuo to, kad dalių vadai kritikuoja savo viršininkų įsakymus ir kad jų deramai nepildo. Tame rašte mjr. Laurinaitis buvo įspėtas, jog — jei ir ateity kritikavimai pasikartos — tai tie, kas tuo užsiims, būsią be pasigailėjimo atiduodami teismui.

Kai dėl 5 p.p., tai jis, tuojau po pakartotino Seinų užėmimo, buvo atitrauktas į fronto rezervą ir nuo rugsėjo 16 d. ilsėjosi Klepačių, Rudziškių, Kuciūnų ir Valmero Holmų rajone. Jis tikrai buvo užsitarnavęs poilsio, nes nuo rugsėjo 1 d., kai išsikraustė iš karinių traukinių Alytuje, jo batalionai težinojo varginančius kovos žygius pirmyn ir atgal, puolimus, gynimasi ir priešpuolius, be jokio atsikvėpimo, lyg jo karių — karininkų ir kareivių — fizinis pajėgumas nebūtų turėjęs ribų, arba tarsi pulkas nebūtų buvęs reikalingas pasitvarkymo po patirtų nuostolių žmonėmis, ginklais ir apranga.

Galiu pasakyti, jog 5 p.p. turėjo labai rūpestingą ir tikrai energingą pulko ūkio vedėją. Tai buvo kpt. Kabaila, kuris iki paskyrimo į nelengvas anomis aplinkybėmis pulko ūkio vedėjo pareigas, pats tarnavo rikiuotėje ir, būdamas kuopos vadu, gerai nusimanė rikiuotės karių kasdieniniuose reikaluose ir visame tame, nuo ko parėjo žymia dalimi pulko kovos veiksmų sėkmingumas. Kai tik painformavau jį telefonu, jog pulkas tapo atitrauktas į fronto rezervą, kpt. Kabaila tuoj pasiskubino prisiųsti į Klepačius visokių gėrybių iš pulko sandėlių, kurie buvo Panemunėje, prie Kauno.

Labjausiai mane džiugino tai, kad pulkas susilaukė papildymo, viso, ant kiek pamenu, 400 vyrų su viršum. Jie pasiekė pulką šiam esant fronte ir jau giliai įsitraukusį į kovos veiksmus. Taip atsitiko, ne vien dėl to, kad būtų perilgai nusidelsęs naujokų karinis apmokymas, bet dėl to, kad mūsų ano meto intendantūra nepajėgė laiku parūpinti, iš kur nors, aprangos — drabužių ir apavo — naujokams, siunčiamiems į frontą, tinkamai aprėdyti. Nors gautas papildymas ir žymiai pagerino padėtį — leido kiek padidinti kuopų ir komandų sudėtį, — bet jis toli gražu nebuvo pakankamas užpildyti kuopas ir komandas iki pilnos sudėties; jos tad ir toliau liko skystokos kovotojų skaičiais.

Maždaug kartu su papildymu, pulkas susilaukė ir naujo pulko vado padėjėjo kpt. Kauno, pakeitusio plk. ltn. Paškovičių, kuris jau prieš kelis mėnesius buvo iškeltas iš pulko ir paskirtas, nepamenu kurio tai, pulko vadu. *(B.d.)*

DELEGACIJA Į KYBARTUS,

1940 metų birželio 15-16 dienomis

V. ŠLIOGERIS (Australija)

Pernai paskelbti KARYJE K. K. Morkūno atsiminimai apie paskutinius Lietuvos valstybės žlugimo momentus iššaukė atsiliepimus ir kitų, išgyvenusių tas tamsias ir niūrias dienas, liudininkų. Čia spausdiname plk. V. Šliogerio atsiminimus. Savo laiške redakcijai atsiminimų autorius rašo: "Aš tuomet buvau Kariuomenės Ūkio inspektorium apie 2 metus, o ne prezidento adjutantu, kaip mini K. K. Morkūnas. Kybartų įvykius labai gerai ir maždaug tiek kiek aš prisimenu, teisingai aprašė rašytojas Jurgis Gliauda savo įdomioje knygoje "Agonija".
Kad visuomenė būtų teisingai, be fantazijos painformuota, pateikiu savo atsiminimus tuo reikalu, gal kai-kurias smulkmenas pamiršau, tačiau, svarbius dalykus gerai prisimenu. Rašau kiek sutrumpintai, be daugelio asmenų pavardžių, nes galiu suklysti." (Red.)

Kariuomenės štabo v-ko gen. Pundzevičiaus žodiniu įsakymu, duotu man jo kabinete, apie 17 val., 1940 m. birželio 15 d., aš buvau paskirtas tos delegacijos nariu. Anot jo, aš kaip buvęs prezidento A. Smetonos adjutantas, geruose santykiuose su juo, galėsiąs paveikti, kad jis grįžtų į Kauną. Delegacijos pirmininku buvo Finansų ministeris E. Galvanauskas, nariais — Kavalerijos v-kas b. gen. K. Tallat-Kelpša, Šaulių vadas plk. Pr. Saladžius ir tuomet Kar. Ūkio inspektorius plk. V. Šliogeris — aš. Nors delegacijos siuntimo iniciatyva išėjo iš Kar. Štabo, tačiau ji vyko min. pirmininko A. Merkio įsakymu ir manau, su juo pritarimu, ar nurodymu sudėties atžvilgiu. Delegacijos uždavinys — prikalbinti A. Smetoną grįžti į Kauną. Tačiau, buvo pabrėžta, kad jei jis nesutiktų grįžti geruoju, tai atvežti jį be jo sutikimo. Taip bent buvo suformuluotas įsakymas žodžiu.

Delegacijos uždavinys buvo politinis, ne karinis ir nemalonus, bei komplikuotas. Tačiau, kariai vykdo savo tiesioginių viršininkų įsakymus ir šis buvo pradėtas vykdyti.

Prieš išvykimą, delegacijos nariai, sėdėdami automobilyje, laukė apie 2-2½ val. Ožeškienės g-vėje, man rodos, prie min. Galvanausko buto, jų pirmininko išeinant važiuoti. Būk, ten ėjo ministerių pasitarimas. Kas dalyvavo pasitarime nežinau, gal buvo ir ne ministerių.

Išėjus min. E. Galvanauskui, sėdome į mašinas. Nežinau kodėl, min. E. Galvanauskas sėdo važiuoti kartu su manim. Važiavom dviem mašinom. B. gen. Tallat-Kelpša ir plk. Pr. Saladžius važiavo pirmoje, min. Galvanauskas ir aš — antroje. Išvykom kiek po 10 val. vakaro.

Kadangi keliais, beveik iki Mauručių, žygiavo karinės voros, tai važiuoti teko lėtai. Atvykta į Marijampolę apie 1:30 val. ryto (birželio 16 d.), ten visai išaušo. Sustota 9 pėst. pulko rajone. Pulkas jau buvo išvykęs, būk, Kr. Aps. ministerio gen. K. Musteikio įsakymu. Rastas paliktas karininkas su keliais kareiviais. Tikrai neatsimenu, bet, rodos, b.gen. Tallat-Kelpša, telefonavo į Kauną į Kar. Štabą pranešdamas apie 9 p.p. iššygiavimą.

Iš Kariuomenės Štabo (neatsimenu kieno, tur būt gen. Pundzevičiaus — štabo viršininko) buvo duotas griežtas įsakymas būtinai grąžinti į Marijampolę 9 pėst. pulką, pranešant jo vadui, kad nevykdytų Kr. Aps. ministerio įsakymų. Gi, Kr. Aps. ministeris gen. Musteikis buvo išvykęs su Prezidentu į Kybartus. 9 p.p. vadui įsakyti vykdyti Kar. Štabo įsakymus, duotus su min. pirmininko pritarimu.

Tą uždavinį įvykdyti, t.y., grąžinti pulką, išvyko viena mašina b. gen. Tallat-Kelpša. Jis tą uždavinį įvykdęs, dar prieš Kybartus, atsivijo mūsų mašiną. Kita mažina važiavom toliau plentu. Sustota Vilkaviškio komendantūroje, tačiau, ten nieko nesužinota. Vykom toliau.

Į Kybartų miestelį atvažiavom apie 3 val. ryto (jau birželio 16 d.). Šviesu, bet labai ūkanota. Važiuojant per miestą, tikrai neatsimenu, ar iš sutikto gatvėje šaulio, ar policininko sužinojom,

kad prezidentas su šeima ir palydovais randasi gimnazijos direktoriaus bute, gimnazijos rūmuose.

Delegacija vyko tiesiai į gimnaziją, o ne į policijos nuovadą, ar kur kitur.

Taigi, turiu pažymėti čia, kad K. K. Morkūno (*Kario* Nr. 10, 1970 m.) teigimas, kad delegacija buvo atvykusi į policijos nuovadą, yra netiesa. Niekas niekur delegacijos nekratė, neinternavo, bei nerikiavo, nei ginklus-pistoletus atėmė. Policijos nuovadoje delegacija nebuvo.

Abiem mašinoms privažiavus prie gimnazijos pamatėm kelta automobilių, aplink stovėjo šoferiai, jų tarpe prezidento mašina ir jos šoferis. Aplink vaikščiojo, lyg patruliai, ar sargybiniai, keli policininkai, bei šauliai.

Delegacijai lipant iš mašinų, pamačiau, mus sutikti ateinančius, prezidentūros du man gerai pažįstamus karininkus ir bene tris saugumo valdininkus iš prezidento apsaugos. Su jais, išlipęs, pasisveikinau, — seni pažįstami. Iš karininkų ir saugumo valdininkų delegacija pirmą sykį išgirdo kad, būk, prezidentas jau "anoj pusėj", t.y., perėjo sieną į Vokietiją. O jo šeima, būk, sulaikyta ir jai, įsakymu iš Kauno, neleista išvykti. Šeima randasi direktoriaus, p. Ambrazevičiaus, bute.

Iš išorės policijos ir šaulių patrulių buvo neaišku, ar tai yra apsaugai, ar kad neišvyktų — nepabėgtų. Aplink buvę policijos tarnautojai su delegacijos nariais normaliai sveikinosi, tačiau, kiek atmenu, šauliai ne visi, kai-kurie, šnairom žiūrėjo.

Delegacijai įėjus į direktoriaus p. Ambrozaičio butą vienas iš pirmųjų, ką aš sutikau, buvo p. M. Valušienė (prezidento duktė). Dar koridoriuje pasisveikinau, ir iš jos sužinojau, kad prezidento visi šeimos nariai, t.y., p. S. Smetonienė, sūnus Julius su žmona ir kūdikiu ir plk. Valušis yra salione, o pats prezidentas, būk, jau "anoj pusėj" — perėjo sieną į Vokietiją. Čia, dar esant koridoriuje, ar prieškambaryje, atsirado apskrities viršininkas ir nepažįstamas vyr. policijos ar pasienio policijos tarnautojas (tur būt, baro viršininkas), kurie pranešė delegacijai, kad gauta telefonograma iš Kauno (iš ko, man nebuvo aišku) ir įsakyta nieko, nei vyriausybės narių, nei šeimų į Vokietiją nepraleisti ir todėl buvo sulaikyta prezidento šeima. Gal, iš pradžių, kuris iš policijos tarnautojų ir pagalvojo, kad ši "delegacija" atvyko pabėgimo tikslu, bet čia pat išsiaiškinom delegacijos tikslą.

Delegacija įėjo į direktoriaus salioną; nežinau kodėl, bet mane stumtelėjo ministeris Galvanauskas — įeik pirmas! — o jis iš paskos. Įėjęs į salioną, pamačiau visą šeimą susėdus foteliuose. Krito į akis, kad plk. Valušis sėdi su aprištu kaklu ir atsilošęs galva atgal. Mat, prieš pora dienų turėjo gerklės operaciją. Ant stalo, bei, rodos, fortepiono stovi bonka "Cinzano", matėsi stikliukai, bei kavos puodukai ir kas tai užkąsti, saldaus.

P. S. Smetonienė, dar nespėjus mums pasisveikinti, o tik linktelėjus galva, pakilo nuo sofos ir kreipėsi iš pradžių į mane, o pamačiusi ministerį Galvanauską — į jį, su užklausimu: "Kodėl prezidento šeima užlaikyta ir neleidžiama išvykti. Mūsų dokumentai tvarkoje, be to, prezidentas jau perėjo sieną ir nėra jokios teisės užlaikyti šeimą. Kodėl šeima užlaikoma lyg įkaitai?" Min. Galvanauskas pradėjo aiškinti p. S. Smetonienei. Aš, tuo tarpu, išėjęs iš saliono, p. M. Valušienei pakvietus nuošalin, tiesą sakant, į p. Ambrozaičių virtuvę, išaiškinau jai delegacijos uždavinį ir papasakojau visą reikalą, bei kokios perspektyvos.

Po min. Galvanausko išaiškinimo p. Smetonienei ir policijos pareigūnų patvirtinimo, kad prezidentas perėjo sieną į Vokietiją tikrai, min. Galvanausko pavedimu, aš, direktoriaus Ambrozaičio bute, atskirame kambaryje esančiu telefonu iššaukiau Kauną ir ministerį p-ką A. Merkį, kuriam keliais žodžiais papasakojau padėtį. Paskui, min. Galvanauskas ilgiau aiškinosi — kalbėjo telefonu su A. Merkiu. Kiek supratau, jo nuomone, kad perėjus prezidentui sieną, nėra reikalo užlaikyti šeimą lyg įkaitus, bet A. Merkys nesutiko šeimos išleisti.

Po to, įvyko keletas telefonu pasikalbėjimų su A. Merkiu; kalbėjo bent tris kartus, ir p. S. Smetonienė, ir p. Valušienė, ir vėl min. Galvanauskas. Tačiau, A. Merkys šeimą išleisti nesutiko. Iš visų aiškinimo kalbų vietoje ir telefonu paaiškėjo, kad, būk, vyriausybės (neaišku, kokios sudėties) nuomone, valstybės labui yra tikslu, kad prezidentas ir šeima grįžtų į Kauną.

Galų gale, po valandos aiškinimosi, A. Merkys įsakė delegacijai vykti į Eitkūnus ir prikalbėti A Smetoną grįžti ir vykti į Kauną. Leidimas iš vokiečių policijos buvo išrūpintas per keletą minučių per mūsų pasienio policiją.

Visa delegacija, abiem mašinom, nuvyko prie pasienio barjero. Čia, berods, b. gen. Tallat-Kelpša buvo porai minučių įėjęs į pasienio policijos būstą. Visi išlipom iš mašinų. Plk. Saladžius ir aš likom prie mašinų ir stovinėdami apie 50 metrų prieš barjerą šnekėjom, bei laukėm. Min. Galvanauskas ir b. gen. Tallat-Kelpša pėsčiomis perėjo į Vokietiją — Eitkūnus, į viešbutį, kur buvo prezidentas A. Smetona ir jo adjutantas plk. ltn. Žukaitis. Už, maždaug, valandos jie grįžo ir mums pasakė, kad prezidentas nesutinka grįžti, nes, jo nuomone, būdamas užsienyje jis Lietuvai daugiau gero padarysiąs, kaip grįžęs į Lietuvą dabartinėm aplinkybėm. Sėdom į mašinas ir grįžom į

Vokietijos 1939-1945 m. karo aviacija — tautos pasididžiavimas

J. RAPŠYS

Versalio taikos sutartimi, kaip žinome, Vokietijos karo aviacija buvo panaikinta ir, atrodė, kad ji jau niekuomet nebeatsistos ant kojų. Net ir civilinė aviacija buvo uždrausta. Tačiau, gabūs Vokietijos konstruktoriai-inžinieriai nenuleido renkų ir rado būdus statyti sportinius ir keleivinius lėktuvus. Didelė dalis lėktuvų firmų išsikėlė į užsienį: Šveicariją, Daniją, Švediją, Rusiją ir ten konstruktavo lčktuvus. Jaunimas nukreipė savo dėmesį į sklandymą.

Perėmus Hitleriui Vokietijos valstybės vairą į savo rankas, tuojau buvo sulaužyta Versalio taikos sutartis ir lėktuvų gamyba buvo išvystyta pilnu tempu. Sąjungininkų padarytas didelis šuolis į priekį lėktuvų gamyboje, per netikėtai trumpą laiką, pavytas ir net pralenktas. Sukonstruotas JU-87 kaip puolantis (smingant) žemės taikinius lėktuvas ir, 1938 m. jau išbandytas JU-88, iki karo pabaigos išsilaikė kaip vienintėliai patikimi lėktuvai (Sturzkampfflugzeuge). Jų dėka Vokietijos karo aviacija pirmaisiais karo metais vyravo ore.

Vokietijos karo aviacijos galva buvo maršalas Goeringas. Goeringas nebuvi išmokslintas specialistas, bet, galima sakyti, labiau buvo laikomas politiniu įrankiu. Goeringas norėjo, kad aviacija būtų atskirta, savarankiška ginklų rūšis ir būtų lygiai traktuojama su sausumos kariuomene ir karo laivynu. Vokietijos karo laivynas norėjo, kaip ir kitų valstybių laivynai, jam priklausančios aviacijos, bet Goeringas griežtai užprotestavo, sakydamas: "visi, kurie skraido, man priklauso." Goeringas manė, su savo galinga aviacija sunaikinti visus priešus, kur tik jie pasirodytų. Jis galvojo tik apie puolamąją aviaciją: smingančiuosius lėktuvus ir naikintuvus.

Prasidėjo ginklavimosi rungtynės tarp sausumos kariuomenės, laivyno ir aviacijos ir, reikia pabrėžti, kad glaudaus bendradarbiavimo tarp tų trijų ginklų rūšių nebuvo. Taip pat reikia pasakyt, kad net ir aviacijos skraidančiame personale buvo daug aviacijos generolų priešingų Goeringo samprotavimams.

Vokietijos karo aviacija karo pradžioje turėjo:

1180 — bombonešių
480 — naikintuvų
366 — smingančiųjų kovos lėktuvų
40 — kovos lėktuvų
379 — tolimos žvalgybos lėktuvų
342 — artimos žvalgybos lėktuvų
240 — laivyno lėktuvų
552 — transporto lėktuvų
55 — ypatingų lėktuvų

Taigi, iš viso 4405 lėktuvus, neskaitant, žinoma, mokomųjų lėktuvų.

Smingantieji lėktuvai (Sturzkampfflugzeuge) į pirmaujančiųjų eiles

Garsus I Pasaulinio karo lakūnas Ernst Udet, numušęs karo metu 62 priešo lėktuvus, buvo įsitikinęs, kad didžiausią pasisekimą, puolant žemės taikinius, gali turėti tik smingantieji lėktuvai; jie atidaro kelią tankams ir pėstininkams. Ir iš tikrųjų, žemėje be tankų ir ore be smingančiųjų lėktuvų JU-87 tipo, puolimai karo pradžioje buvo neįmanomi. Tačiau gimimas tų smingančiųjų lėktuvų buvo sunkus.

Nors Udetas jau buvo pakeltas į generolus ir Goeringas jam siūlė atsakomingas ir svarbias pareigas, tačiau Udetas norėjo tik skraidyti. Net ir Goeringo sekretorius gen. Milch buvo pasakęs: "smingantis skridimas — beprotybė: jokia medžiaga neišlaikys, neišlaikys ir lakūnai." Udetas, tačiau, vis skraidė ir bandė. Vieną kartą, lėktuvas, bandant, neišlaikė ir Udetas tik per plauką išliko gyvas. Tokių nelaimių Udetas išgyveno tuzinais, tačiau jos jį negąsdino. Tik užsimušus generolui Weveriui, bandant lėktuvą virš Dresdeno, lėktuvų bandymai buvo sustabdyti.

Vėliau generolas Udetas perėmė technikos valdybą tapęs jos viršininku ir jis laimėjo: jo samprotavimai tapo realybe. Kad sumažintų greitį smingant, buvo įrengti atatinkami stabdžiai.

Norint išsamiau nušviesti vokiečių aviacijos veiklą ir pasidaryti teisingesnes išvadas, reikia panagrinėti kiekvieną svarbesnę karo fazę atskirai.

---

direktoriaus Ambrozaičio butą, ne į kokią nors policijos įstaigą-nuovadą.

Vėl telefonu iš direktoriaus buto susirišta su Kaunu — ministeriu p-ku A. Merkiu. Min. Galvanauskas plačiau (mums girdint) pranešė pasikalbėjimo eigą su A. Smetona ir kodėl jis nesutinka grįžti ir prašo išleisti šeimą. Min. p-kas A. Merkys labai pyko kodėl A. Smetona nesutinka grįžti. Dar su min. p-ku A. Merkiu kalbėjo telefonu p. S. Smetonienė ir p. M. Valušienė prašydamos, gražiuoju, išleisti išvykti. Min. p-kas A. Merkys buvo kietas, tiems prašymams nenusileido. Galų gale, po tų visokių pasikalbėjimų min. p-kas A. Merkys įsakė delegacijai dar kartą vykti į Eitkūnus pas A. Smetoną ir dar kalbinti grįžti.

Vėl važiavom prie pasienio barjero. Ir vėl min. Galvanauskas ir b. gen. Tallat-Kelpša ėjo pėsčioms į Eitkūnus, į viešbutį. Grįžę, vėl pranešė, kad A. Smetona nesutinka grįžti, tais pačiais argumentais remdamasis. Vėl min. Galvanauskas telefonu informavo min. p-ką A. Merkį. Nors min. p-kas A. Merkys, iš kart dar spyrėsi, bet, po neperilgų kalbų, sutiko A. Smetonos šeimai leisti vykti į Vokietiją.

Prezidento A. Smetonos visa šeima, su jų daiktais, mašinomis buvo nuvežti iki pasienio barjero. Tai buvo apie 6-7 val. ryto, birželio 16 d. Čia šeima išlipo ir pėsčia perėjo sieną be kliūčių. Jų daiktai, būk, buvo permesti per pasienio barjerą.

Tos paskutinės scenos savo akimis aš nemačiau, nesinorėjo matyti; čia pat papasakojo tie, kurie ėjo jos pasižiūrėti.

Delegacija, dar prisidėjus Teisingumo ministeriui Tamošaičiui, su šeima, grįžo į Kauną, apie 12 valandą.

Karas su Lenkija

Pirmutinis Hitlerio planas — pasitaikius progai, pulti Lenkiją. Lenkija turėjo būti netikėtai užpulta ir sunaikinta. Šimtaprocentinio netikėtumo, tačiau, nebegalėjo būti, nes Lenkijos puolimas buvo atidėtas iš rugpjūčio mėn. 26 d., į rugsėjo mėn. 1 d. Puolimo atidėjimo priežastis: Hitleris norėjo atkalbėti Angliją nuo įstojimo į karą.

Lemiamasis mūšis turėjo būti į vakarus nuo Vyslos. Pirmasis tikslas buvo — užpulti ir sunaikinti lenkų kariuomenės masę. Aviacija turėjo viešpatauti ore. Vokiečių lėktuvai turėjo pulti visus žemės taikinius, kad įvarytų priešui mintį, jog vienintėlis išsigelbėjimas — kapituliacija. Pirmą kartą istorijoje toks lemiamas vaidmuo buvo pavestas aviacijai. Lenkija turėjo apie 900 lėktuvų: 150 bombonešių, 315 naikintuvų, 325 žvalgybos lėktuvus, 50 jūrininkų lėktuvų ir 100 ryšio lėktuvų. Lenkijai pulti vokiečiai pasiuntė 1929 lėktuvus; 40% iš jų buvo bombonešiai ir smingantieji lėktuvai. Aviacijos vadu Lenkijos fronte buvo paskirtas, jau daug matęs ir patyręs žmogus, dalyvavęs Ispanijos pilietiniame kare generolas majoras Richthofenas, garsiausio I Pasaulinio karo lakūno Richthofeno pusbrolis. Jis jau žinojo, kur ir kada aviacija gali geriausiai padėti puolantiems pėstininkams. Dėl geresnių ryšių su puolankiais pėstininkais, jo ir sausumos kariuomenės vado gen. Reichenau štabai buvo toje pačioje vietoje.

Pirmasis aviacijos smūgis buvo taikomas Varšuvai, tačiau nepavyko, nes buvo labai žemi debesys. Antrasis smūgis — Krokuvai. Numesta 48 tonos bombų. Daug lėktuvų ir aerodromų buvo sunaikinta. Lenkų priešlėktuviniai pabūklai šaudė taikliai, tuo parodydami, kad su jais negalima juokauti.

Kai žvalgybiniai lėktuvai pranešė, kad į pietus nuo Čenstakavos pasirodė dideli lenkų kariuomenės junginiai, daug lėktuvų juos puolė ir 7-ji lenkų divizija pasidavė. Kai kur lenkai labai priešinosi, bet vokiečiai juos nugalėdavo, nes lėktuvai veikdavo kaip "skraidančioji artilerija". Prie Kutno jau ir lenkai tikėjosi laimėti, nes buvo apsupę gan dideles vokiečių kariuomenės jėgas. Vokiečių kariuomenės vadovybė šaukėsi aviacijos pagalbos. Pirmą kartą istorijoje buvo panaudoti transportiniai lėktuvai, kurie padėčiai gelbėti atgabeno visą pėstininkų pulką. Smingantieji lėktuvai irgi puolė visu smarkumu ir rugsėjo 18-19 d. lenkų priešinimasis prie Kutno pasibaigė: 170,000 lenkų pasidavė į nelaisvę. Lenkų generolas Kutzeba sako: "tai buvo tikras pragaras žemėje". Tą pragarą sukūrė vokiečių lėktuvai. Argi vokiečiai negali didžiuotis savo aviacija ir savo lakūnais?

Paskutinis tikslas buvo Varšuvos puolimas. Ant Varšuvos buvo numesta 560 tonų sprogstamų ir 72 tonos padegamų bombų. Po tokio smarkaus lėktuvų puolimo lenkai sutiko pasiduoti ir rugsėjo 27 d. pasirašė kapituliacijos aktą. Lenkijos puolimas buvo sutartino sausumos kariuomenės ir aviacijos veikimo gražus pavyzdys.

Vokietijos aviacijos nuostoliai, puolant Lenkiją: 734 kariai ir 285 lėktuvai.

Anglų puolimas šiaurės jūroje

Dar nekapituliavus Lenkijai, anglų aviacija pradėjo pulti vokiečių laivyną. Rugsėjo mėn. 4 d. buvo puolami vokiečių kreiseriai prie Wilhelmshafeno šarvus pramušančiomis bombomis. Nepasisekė: vienas lėktuvas įkrito į jūrą. Vėliau anglai vėl puolė. Irgi nepasisekė: iš 24 bombonešių — 7 nesugrįžo. Tuo metu nė vokiečiai, nė anglai dar nenorėjo mėtyti bombų ant miestų gyventojų. Rugsėjo mėn. 29 d. 5 anglų lėktuvai numušami virš Helgolando salos. Ypač didelius nuostolius anglai patyrė gruodžio mėn. 18 d. Tais metais pasižymėjo vokiečių lakūnas vyr. ltn. Gollob, numušęs 150 priešo lėktuvų. Vyr. ltn. Gollob buvo pirmasis pasaulyje lakūnas, pasiekęs tokį laimėjimą. Argi negalima tokiais lakūnais didžiuotis? (Vėliau ir daugiau vokiečių lakūnų net pralenkė savo laimėjimais vyr. ltn. Gollobą.)

Tų anglų puolimų išvada: arba bombonešiai turi skristi naktį, arba reikia jiems duoti stiprią naikintuvų palydovų apsaugą.

Danijos ir Norvegijos okupacija

1939 m. rugsėjo mėn. 2 d. Vokietija pareiškė, kad nelies Norvegijos. Bet jau rugsėjo mėn. 19 d. anglai pradėjo trugdyti vokiečių laivų judėjimą, kurie nuo Narviko (iš Švedijos) Norvegijos pakraščiais vežė geležies ir žalvario rūdą. 1940 m. sausio mėn. 6 d. sąjungininkai pasiuntė į Oslo ir Stockholmą notas, kad jie, į nieką neatsižvelgiant, pažeis jų neutralitetą. Nepaisant Skandinavijos kraštų protestų, sąjungininkai nusprendė vasario mėn. 5 d. išsodinti Narviko uoste 4 divizijas ir užimti švedų žalvario, geležies rūdos kasyklas Galliwari. Užėmimas tų kasyklų būtų buvęs bevcik mirtinas smūgis Vokietijai. Vokietija tą žinojo, buvo tam pasiruošusi ir tik keliomis valandomis užbėgo sąjungininkams už akių.

Danija nesipriešino okupacijai ir per vieną valandą buvo užimta. Sunku buvo okupuoti Norvegiją: blogas oras, blogas matomumas, rūkas beveik siekia jūrą. Vokiečiai žinojo, kad pasiseks okupuoti Norvegiją, jei laivynas ir aviacija laiduos transportą, užimant uostus ir aerodromus.

Norvegijai okupuoti buvo paskirta 60 bombonešių ir 35 naikintuvai, neskaitant, žinoma, transportinių lėktuvų. Nesunku buvo užimti Norvegijos pietų aerodromus ir Oslo aerodromą. Daug sunkiau buvo paimti Narviko uostą. Bet atkaklumas ir pasiryžimas viską nugalėjo. Norvegija buvo užimta, nors norvegai ir atkakliai gynėsi. Puolamieji ir transportiniai lėktuvai savo uždavinį atliko. Ir Norvegiją okupuojant, aviacija suvaidino lemiamą vaidmenį. Tik 2 vokiečių transportiniai laivai buvo nskandinti.

Žaibinis karas su Prancūzija

Dar gyveno I Pas. karo dalyviai ir jie tikėjo, kad kova bus sunki. Bet pasirodė visai kitaip: nepraeinamoji Maginot linija tapo visai paprastu frontu. Vokiečiai savo smarkiais puolimais sunaikino prancūzų aviaciją ir paraližavo lėktuvų gamybą, nors prancūzų lakūnai atkakliai gynė savo tėvynę. Prancūzų aviacija per 46, vadinamojo, "žaibinio karo" dienas numušė 935 vokiečių lėktuvus. 715 vokiečių lakūnų pateko į prancūzų nelaisvę, tarp jų ir vienas žymiausiųjų vokiečių lakūnų plk. Werner Moelders, iki 1941 m. lapkričio mėn. 2 d. numušęs 115 priešo lėktuvų. Jeigu 1940 m., nuo gegužės mėn. 10 d. iki birželio mėn. 24 d., anglų lakūnai galėjo apginti savo tėvynę nuo vokiečių aviacijos, tai už tą reikia dėkoti prancūzų aviacijai, nors šiandien tas faktas ignoruojamas.

Prancūzijos puolimas vokiečių aviacijai buvo lyg ir savotiškas lavinimas dar neprityrusių aviacijos junginių. Pirmas uždavinys buvo, pradėjus pulti, užimti Belgiją ir parašiutininkų pagalba — Olandiją. Belgijos pasipriešinimas buvo greit palaužtas. Daug sunkiau buvo užimti Olandiją ir likviduoti Olandijos kariuomenės vadovybę. Ypač didelius nuostolius vokiečiai turėjo puolant Rotterdamą. Puolimas pasisekė, bet už tą pasisekimą buvo brangiai sumokėta: daug žuvusių ir du trečdaliai lėktuvų negrįžo arba buvo labai sužaloti.

Iš pasiųstų į kovą 725 prancūzų lakūnų 410 žuvo, arba buvo sunkiai sužeisti. Lėktuvų prancūzų aviacija turėjo mažiau negu Vokietija: naikintuvų — 4 kartus mažiau, o bombonešių — net 8 kart mažiau.

Prasilaužimas ties Sedanu

Gegužės mėn. 12-ji diena buvo viena karščiausių dienų 27-tos vokiečių naikintuvų grupės istorijoje. Toji grupė turėjo paremti vokiečių įsiveržimą tarp Maas ir Luettich. Anglai tą žinojo ir darė viską, kad sumuštų vokiečius ore. Tą dieną pasirodė 9 anglų bombonešiai "Bristol-Blenheim" tipo; iš tų 9 lėktuvų grįžo tik vienas. Iš viso tą dieną vokiečiai neteko 4 lėktuvų, o anglai — 28.

Gegužės mėn. 13 d. vokiečių aviacija puolė prancūzus prie Sedano. To puolimo prancūzai nesitikėjo. Nuolatiniai vokiečių aviacijos puolimai nutildė priešo artileriją ir sulėtino rezervų artėjimą. Vokiečiai pasiuntė į kovą 310 kovos lėktuvų ir 200 — smingančiųjų. Gegužės mėn. 14 d., prancūzams prašant, anglai irgi siunčia savo aviaciją prie Sedano. Čia pirmą kartą Vakarų fronte susitinka šimtai vokiečių ir anglų bombonešių ir naikintuvų. Veikli buvo ir vokiečių priešlėktuvinė artilerija: iki vakaro numušė nemažiau kaip 112 žemai skrendančių lėktuvų. Gegužės mėn. 14 d. paaiškėjo, kad sąjungininkų bandymas sustabdyti savo aviacijos pagalba vokiečių prasilaužimą nepasisekė: prancūzų bombonešiai buvo sunaikinti ant žemės, o anglų — 60% lėktuvų negrįžo. Anglų aviacijos istorija rašo, kad anglai niekuomet neturėjo didesnių nuostolių, kaip tame savižudiškame puolime. Kiek vėliau, prie Cambrai buvo pastebėtas didelių priešo vorų judėjimas. Vokiečių aviacija vėl puolė ir pusė priešo sunkvežimių buvo sudeginta.

Argi vokiečiai negali didžiuotis savo aviacija?

Duenkircheno stebuklas

1940 m. gegužės mėn. 24 d. vokiečių šarvuočių grupės vadas pranešė, kad ore vyrauja priešas, ypač jo naikintuvai. Kova šiaurės Prancūzijoje artėjo prie augščiausio taško, artėjo prie Duenkircheno. Vokiečių aerodromai jau toli nuo taikinių. Smingantieji lėktuvai kyla iš St. Quentino, bet ir iš čia Duenkirchenas vos pasiekiamas. Šlubuoja ir transportas: nepakanka benzino, bombų, šaudmenų. Tokia vokiečių aviacijos būklė, kai ji metama į Duenkircheno kautynes. Traukimosi apsaugai anglai siunčia, iki šiol slepiamus, naikintuvus Spitfire 11, kurie prilygsta vokiečių naikintuvams ME 109 E. Generolai Jodl ir Kesselringas sako, kad uždavinys — apsupti prie Duenkircheno anglus ir neleisti jiems atsitraukti į Angliją — su išsekusiomis jėgomis yra neišsprendžiamas. Maršalas Goeringas, matyt, norėdamas laurų vainiką užsidėti ant savo galvos, davė kumščiu į stalą, sakydamas: "perleiskite apsupto prie Duenkircheno priešo sunaikinimą man ir mano aviacijai." Tik 20 km. nuo Duenkircheno jau dvi dienas stovėjo tankai ir šarvuočiai ir nieko nedarė, nors jau ir aviacijos generolai sakė: "jei mūsų šarvuočiai nepajudės, anglai atsitrauks." Ir atsitraukė. Beveik visi anglai — apie 199,000 — buvo išvežti į Angliją. Daug jiems padėjo ir atkaklus prancūzų priešinimasis: 40,000 prancūzų pateko į nelaisvę.

Taip ir nepasisekė maršalui Goeringui užsidėti laurų vainiką. Aviacija daug ką gali padaryti, bet ne visus uždavinius ir ji gali atlikti. Reikia turėti galvoje ne tik lėktuvų kiekį, bet ir sąlygas — labai blogą matomumą, žemus debesis, rūką — kurių aviacija negali pakeisti. Panašus oras buvo ir puolant Dunkircheną: iš 9 dienų tik 2 dienos buvo patogios aviacijai pulti. Blogas oras tada neleido vokiečių aviacijai suduoti priešui lemiamą smūgį.

1940 m. birželio mėn. 2 d. karas su Prancūzija pasibaigė paliaubomis. Kare su Prancūzija vokiečių aviacija ir skaičiumi, ir techniškai buvo dar stipresnė (pajėgesnė) už priešo.

Kova prieš Angliją

Liepos 10-toji — kovos su Anglija pradžia. Nugalėjus Prancūziją, vokiečių vadovybė, teisingiau pasakius, Hitleris tikėjo, kad vokiečių kariuomenė yra nenugalima ir kad Anglija po Prancūzijos kapituliacijos pabijos Vokietijos ir prašys taikos. Vokiečiai perkėlė lėktuvus prie Anglijos krantų ir pradėjo kovoti. Pasirodė ir anglų naikintuvai Spitfire ir Hurricane. Vokiečių naikintuvai ME-109 buvo greitesni už Hurricane. Liepos mėn. 10 d. rezultatai: 6 priešo lėktuvai numušti, tik dviem "ME" tipo naikintuvams sudužus (lakūnai išliko sveiki).

Kai vieną dieną 4 anglų laivai buvo nuskandinti, Churchilis įsakė lėktuvams lydėti laivus. Kodėl vokiečių aviacija nepuolė Anglijos tuojau po Prancūzijos kapituliacijos? Pričažsčių buvo daug: reikėjo perkelti aerodromus, papildyti lėktuvų skaičių, sudaryti atsargas, leisti lakūnams atsikvėpti. Viena priežastis buvo, gal būt, svarbiausia: Hitleris dar vis tikėjosi susitaikyti su Anglija. Anglija, gi, per tą laiką labjau sustiprėjo. Tačiau maršalas Goeringas buvo optimistiškai nusiteikęs ir, deja, nesugebėjo įvertinti priešo pajėgumo. Užtat kova buvo sunki ir ilga.

1940 m. rugsėjo mėn. 7 d. vokiečių vadovybė nusprendė pulti Londoną, o ne aerodromus ir anglų aviaciją. Anglai mano, kad tuo savo sprendimu vokiečiai padarė didžiausią klaidą, nes tuo metu anglų aviacija galėjo atsikvėpti ir pulti vokiečius iš nepaliestų ir nesubombarduotų aerodromų. Anglai net pasiuntė savo bombonešius į Berlyną. Dabar Hitleris kalbėjo: "Jei anglai mūsų miestus puola, tai ir mes jų miestus ištrinsime nuo žemės paviršiaus." Lengva buvo pasakyti, bet ar buvo priemonių tam uždaviniui įvykdyti, tai jau kitas klausimas.

Anglams lengviau buvo kovoti su vokiečių aviacija, nes jie jau turėjo radaro stotis. Radaras matė savo akimis vokiečių lėktuvus dar tebesančius Prancūzijoje, matė kiek jų skrenda ir kuria kryptimi jie skrenda. Anglų aviacija saugojo ir savo laivus, tik turėjo griežtą įsakymą vengti kovų naikintuvo su naikintuvu. Matyt, mažai turėjo vilties laimėti susitikus su vokiečių naikintuvu, nors naikintuvų Anglija turėjo daug. Net ir garsusis vokiečių lakūnas Gallandas sakė, kad anglų aviacija yra labai rimtas priešas ir tik sunaikinus anglų naikintuvus, vokiečiai gali laimėti. Bet iš kur gauti tiek naikintuvų, kad sunaikinus anglų naikintuvus? Palyginus kariaujančiųjų pusių lėktuvų gamybą, gavosi labai neigiamas vokiečiams vaizdas: anglai pagamindavo kas mėnesį iki 490 naikintuvų, o vokiečiai — tik apie 200.

Anglijos puolimui vadovavo pats Goeringas. Tačiau, joks vokiečių lėktuvas neprisiartindavo prie Londono neužpultas. Anglai pranešė, kad rugsėjo mėn. 15 d. jie numušė 185 priešo lėktuvus. Tai buvo didelė ir lemiama oro kautynių diena. Po to prasidėjo paskutinė kovos fazė, kuri tęsėsi visą rudenį ir žiemą, iki 1941 metų pavasario. Kartu prasidėjo ir kova tarp Goeringo štabo ir aviacijos generolų Vakarų fronte. Goeringas pyko, kad aviacija dar nesumušė Anglijos; aviacijos generolai sakė, kad negalima sumušti, nes mažai buvo lėktuvų, blogas oras, žemi debesys, daug galinčių aklai skristi lakūnų, arba buvo jau žuvę, arba patekę į nelaisvę, o jauniems lakūnams, užėmusiems jų vietas, trūko patyrimo. Tos visos priežastys ir trukdė aviacijos veiksmams. 1941 m. pavasarį puolančiųjų lėktuvų skaičiučs padidėjo: balandžio mėn. 17 d. jau 181 lėktuvas pasirodė virš Londono, o naktį į balandžio mėn. 20 d. — 712 bombonešių. Tai buvo didžiausi lėktuvų puolimai per visą karą, kokius Londonas išgyveno. Anglų naikintuvai ir priešlėktuvinė artilerija, nuo 1940 m. rugpjūčio mėn. 8 d. iki spalio mėn. 31 d., numušė 1733 vokiečių lėktuvus.

Nors 1940 m. liepos mėn. 16 d. Hitleris buvo įsakęs pasiruošti išsikelti į Angliją ir jau buvo pradėta tam

ruoštis, tačiau, jau liepos mėn. 31 d. Hitleris pasakė gen. Brauchitschui ir jo štabo viršininkui gen. Halderiui, kad jis nori pulti Rusiją, ir kuo greičiau, tuo geriau. Taigi, Hitleris galvojo sunaikinti Rusiją ir tik po to pulti Angliją. Toks sprendimas nustebino ir kai kuriuos armijų vadus, nes su Rusija buvo padaryta nepuolimo sutartis. Maršalas Goeringas tokį sprendimą pateisino, sakydamas: "Politika Hitlerio rankose. Jūsų pareiga — tik klausyti jo įsakymų."

Aviacijos vadovavimą Vakarų fronte perėmė maršalas Sperrle. Iš 44 grupių liko tik 4; kitos buvo perkeltos į Rytus.

Žygis į Balkanus

Hitleris sugalvojo dar vieną žygį — į Balkanus, tikslu užimti Kretos salą. Tuo savo sprendimu jis atidėjo keturioms, gal būt, lemiamoms savaitėms, žygį į Rusiją.

Anglai turėjo stiprų laivyną, bet vokiečių aviacija ir parašiutininkai nugalėjo ir gegužės mėn. 23 d. kautynės pasibaigė. Generolas Richthofenas rašė: "Tai buvo didelis ir lemiamas pasisekimas: 6 kreiseriai ir 3 naikintuvai nuskandinti ir daug sužalotų. Mes parodėm, kad laivynas, kai vyrauja ore lėktuvai, negali atlaikyti, jei tik oro sąlygos leidžia skristi." Tai buvo pirma jūrų karo laivyno prieš aviaciją kova istorijoje. Aviacija nugalėjo ir gali didžiuotis, nors ir daug nuostolių turėjo: 5,140 žuvusių, dingusių be žinios ir sužeistų.

Tėvynės gynimas

Pradėjus 1940 m. vokiečiams pulti sąjungininkus, anglų bombonešiai pradėjo pulti Vokietijos ginklų gamybos centrus ir miestus. Pradėta rimčiau galvoti, kad reikia ne tik pulti, bet reikia ginti ir tėvynės užnugarį. Pradėta gerinti ir dar labjau plėsti naktinių naikintuvų gamybą: nuo 2 silpnų naktinių naikintuvų grupių pakilo iki 6 oro pulkų su maždaug 700 gerai ginkluotų lėktuvų. Bet dar nebuvo naikintuvų palydovų žemėje, kurie privestų naikintuvus prie priešo. Vieną kartą, vienam naikintuvui pasisekė numušti anglų bombonešį naktį. Sekančią naktį du lakūnai vėl išeina iš kautynių laimėtojais. Faktas, kad priešas gali bombarduoti ir naktį, pagimdė ir naktinius naikintuvus. Kova virš Anglijos darėsi vis baisesnė, nes Anglijos aerodromų puolimas buvo, gal būt, vienintėlė galimybė padaryti anglų aviacijai rimtų nuostolių.

1940 m. gruodžio mėn. 10 d. Goeringas leidžia sudaryti dar 3 naikintuvų pulkus. Jo štabo viršininkas gen. Jeschonnek, reaguodamas į tai, sakė: "Jei taip darysime ir toliau, tai visa mūsų aviacija taps naktiniais naikintuvais." Tos mažos, gal būt, nevisai rimtos pastabos užteko, kad Goeringas vėl pakeistų sprendimą. Jis paliko labai mažai naikintuvų. Tuo sprendimu buvo išmuštas rimtas ginklas iš aviacijos rankų. Anglų oro ministerijos išleistoje knygoje "The Rise and Fall of the German Air Force" rašoma: faktas, kad nuo 1941 m. iki 1945 m. anglų aviacija galėjo veikti iš nepaliestų aerodromų padėjo galutinai ir lemiamai nugalėti Vokietiją.

Radaro tobulėjimas parodė, kad lėktuvas ir tamsią naktį gali surasti taikinį, bet kartu ir paaiškėjo kad vokiečių naikintuvai sėkmingai veikia, kai atskiri bombonešiai arba mažos jų grupės skrenda į Vokietiją, bet nedaug ką galėjo bepadaryti, kai nuo 1943 m. gegužės mėn. bombonešiai skrisdavo šimtais.

Rusijos puolimas

Puolus Rusiją, prasidėjo, taip vadinamas, diaugiafrontis karas, kuriam Vokietijos sausumos kariuomenė nebuvo paruošta, o karo aviacija, kaip sako generolas Seidel, niekuomet negalėjo būti paruošta. Daug aviacijos generolų buvo pesimistiškai nusiteikę. Aviacijos generolas Keller, kuriam buvo pavesta vadovauti 1-jam oro laivynui, net ir maršalui Goeringui išdrįso pasakyti: "Mes gi sąjungą su Rusija esame pasirašę." Goeringas atsakė: "Nesirūpinkime politika, ją perleiskime fuereriui", nors ir jis pats mėgino atkalbėti Hitlerį nuo to plano.

Rytų fronto platumas — apie 1,600 km. Pagrindinio smūgio, kur turėtų būti sukoncentruotos stipriausios jėgos, nebuvo. Visa kariuomenė buvo suskirstyta į 3 grupes: šiaurinę, kuri puolė Petrapilio kryptimi, vidurinę, kuri puolė Maskvos kryptimi ir pietinę, kuri puolė Krymo - Stalingrado kryptimi — tikslu perkirsti naftos vamzdžius, einančius iš Baku (Kaukazo).

Aviacijos vadovybė irgi padarė panašią klaidą: lėktuvai nebuvo sunkoncentruoti vienoje vadovybėje, bet išskirstyti grupėmis. Aviacijos uždavinys buvo, kaip ir Lenkijoje, vyrauti ore ir paremti sausumos kariuomenės puolimą. Pirmąją karo dieną (birželio 22) vokiečių aviacija puolė rusų aviaciją ir aerodromus, antrąją — rėmė puolančius pėstininkus.

Karšta birželio mėn. 22 diena atnešė vokiečių aviacijai didžiausį laimėjimą, kuris kada nors per 24 valandas dviejų aviacijos galiūnų kovoje buvo pasiektas. Tą dieną buvo sunaikinta (numušta) 1811 rusų lėktuvų, tik 35 vokiečių lakūnams žuvus. Tokia aviacijos veikla vokiečiai tikrai galėjo didžiuotis. Net ir rusų šaltiniai sako: iki vidudienio mes netekome 1,200 lėktuvų ir daugiau negu 800 suardytų aerodromų.

Laimėti, žinoma, padėjo netikėtas puolimas ir vokiečių aviacijos vyravimas ore. Daug rusų lėktuvų stovėjo aerodromuose kaip išrikiuoti paradui, o ne kovai. Rusų aviacija kovojo atkakliai. Buvo net ir fanatiškų veiksmų rusų lakūnų tarpe. Kai rusų lakūnas Kokorevas ginklais negalėjo numušti priešo lėktuvą, tai jis savo lėktuvu smogė į vokiečių lėktuvą ir abudu, žinoma, žuvo.

Rusų lėktuvai negalėjo prilygti vokiečių lėktuvams, bet rusų lėktuvų gamyba buvo labai didelė: 1941 m., pavyzdžiui, buvo pastatyti 15,735 lėktuvai. Rusų priešlėktuvinė gynyba irgi buvo gera ir šaudė taikliai. Petrapilio priešlėktuvinė ugnis buvo galingesnė, negu Londono.

Liepos mėn. 22 d. buvo paskelbtas pirmasis aliarmas Maskvoje, nors Maskva dar buvo apie 600 km. nuo fronto. Maskva, kaip Rusijos širdis, kaip karinis ir ūkinis centras, kaip svarbus susisiekimo mazgas turėjo būti pirmas strateginis taikinys vokiečių aviacijai. Tačiau liepos mėn. 22 d. vos tik keli aviacijos junginiai pakilo bombarduoti Maskvą. Numesta ant Maskvos 104 tonos sprogstamų ir 40,000 padegamų bombų, bet pasekmė nekokia: Maskva nedega ir Kremlius nedega, nors šimtai bombų numesta. Vokiečių karo attaché sakė, kad Kremliaus stogai dar iš 17 šimtmečio ir tokie stori, kad bombos galėjo jų ir nepramušti (o sunkiųjų bombonešių ir sunkiųjų bombų vokiečiai neturėjo).

Rugsėjo 22 d. vokiečių kariuomenės šiaurinė grupė priartėjo prie Petrapilio. Vokiečių lėktuvai numetė daug bombų, miestas keliose vietose jau degė, bet rusai ir negalvojo pasiduoti. Aviacija šaukiama paremti vidurinę grupę. Pasirodo, kad sausumos kariuomenė be aviacijos pagalbos nieko negalėjo padaryti, lemiamose kautynėse visuomet prašoma aviacijos parama. Ilgame Rytų fronte Kijevo rajone irgi tuo metu prasidėjo kautynės; jos įvyko generolams priešinantis (čia buvo tik vieno Hitlerio sprendimas), kautynės, kurios atidėjo Maskvos puolimą iš pietų dviem mėnesiams.

Padedant puolantiesiems pėstininkams ypač pasižymėjo vokiečių lakūnas vyr. ltn. Rudel, kuris per 2½ metų sunaikino 519 priešo tankų. Iš viso lakūnas Rudel skrido rytų fronte 2,530 kartus, ko nė vienas lakūnas pasaulyje nėra padaręs. Na, ir kaip tokiuo lakūnu nesididžiuoti!

(Bus daugiau)

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

PAS PŪTVIEČIUS

Š.m. kovo 7 d. Šv. Jono parapijos salėje, Toronte, įvyko Pūtvio š. kp. metinis susirinkimas. Be įprastų kuopos valdybos narių pranešimų, įvyko valdomųjų organų rinkimai. Pirmininku perrinktas kuopos garbės š. St. Jokūbaitis. Į valdybą išrinkti sekantieji šauliai-ės: P. Jonikas — vicepirm., R. Daugelienė — sekretorė ir moterų vadovė, J. Mockus — iždininkas, J. Astrauskas — parengimų vadovas, J. Baranauskaitė ir A. Girdvainis — jaunimo vadovai.

Į kontrolės komisiją išrinkti šauliai: J. Česėkas, dr. K. Liutkus ir J. Jankaitis, o į garbės teismą: savanoris-kūrėjas Kazlauskas, V. Bačėnas ir J. Jankaitis.

Buvo pasveikinti veiklūs šauliai Z. ir P. Jonikai, švenčią 25 metų vedybinio gyvenimo sukaktį.

Už sėkmingą kuopos atstovavimą sportinio šaudymo rungtynėse nuoširdžiai paplota sportinio šaudymo sekcijai ir jos vadovui š. V. Keturakiui. Šaudytojams buvo įteikti pažymėjimai ir juos gavo šauliai: Eug. Sičiūnas, G. Daugėla, A. Girdvainis, A. Navickas ir R. Daugėlienė.

Kuopos valdyba už pareigingumą padėkos lapais apdovanojo iždininką š. J. Mockų ir sav.-kūrėją š. V. Štreitą.

Prisaikdinti du nauji nariai — š. J. Baranauskaitė ir š. V. Stočkus. Keletas asmenų padavė pareiškimus įstoti į kuopą; š. V. Pečiulis, persikėlęs gyventi į Torontą, perėjo į mūsų kuopą iš DLK Gedimino š. kp.

Susirinkusieji buvo pavaišinti sesių šaulių pagamintais pyragaičiais ir kava.

Susirinkimas buvo gausus. Jam pirmininkavo š. V. Bačėnas, sekretoriavo š. A. Borkertas.

Š. St. Jokūbaitis buvo paruošęs įdomią parodėlę: "Kuopos veikla foto nuotraukose ir laikraščių iškarpose".

š. P. G.

PABALTIEČIŲ KORPO PENKMETIS

Kovo mėn. 20 d. Šv. Jono Kr. parapijos salėje, Toronte, įvyko Pabaltiečių Veteranų Korpo (Baltic Veteran Corps) penkerių metų veiklos minėjimas, susidėjęs iš oficialiosios, meninės ir linksmosios, su vaišėmis, programų.

Pagrindiniu kalbėtoju buvo Pabaltiečių federacijos pirm. R. J. Simonavičius. Invokaciją skaitė estų pastorius A. Raidur.

Oficialioje dalyje LB Kanados CV pirm. dr. S. Čepas prisegė LŠST Šaulių Žvaigždės ordiną lietuvių draugui, estų Laisvės kovų veteranui mjr. B. Reeman, kuris buvo korpo steigimo inicijatorius.

Žodžiu sukaktuvininkus sveikino pabaltiečių bendruomenių pirmininkai. Daug sveikinimų gauta raštu, kurių tarpe ir Lietuvos gen. konsulo Kanadai dr. J. Žmuidzino.

Meninę dalį išpildė estų veteranai, padainuodami estiškų ir vokiškų dainų. Dainas palydėjo akordeonas ir pijaninas.

Po to sekė vaišės ir pasilinksminimas. Grojo gera estų kapela. Trijų tautybių veteranai ir jų šeimų nariai jaukiai ir broliškai pabendravo iki vėlyvos nakties. Subuvimas sustiprino ryšius ir sutvirtino pasiryžimą tolesnei korpo veiklai.

Minėjimo programai vadovavo estas J. Kahar.

Lietuvius Pabaltiečių Veteranų korpe atstovauja V. Pūtvio šaulių kuopa.

š. P. G.

KUOPŲ VEIKLA

Jauniausioji šaulių šeimos narė — kar. Antano Juozapavičiaus šaulių kuopa, Klevelande, sausio 10 d. sušaukė savo susirinkimą ir kartu prisiminė Klaipėdos sukilimo metines.

Kuopos pirmininkas dr. K. Pautienis, pradžioje, kalbėjo apie Klaipėdos krašto sukilimą. Ta proga, pagerbti sukilimo dalyviai: A. Jonaitis, V. Braziulis ir Eidimtas. Žuvę dėl Lietuvos ir Kaipėdos krašto laisvės buvo pagerbti tylos minute.

Paskaitą apie šaulių veiklą skaitė teisininkas K. Krygeris. Po paskaitos, kuopos pirmininkas painformavo apie šaulių veiklą kitose kolonijose.

Šaulės moterys savo sekcijos vadove išrinko dr. M. Žilinskienę.

"Baltic Veterans Corps", Toronte, 5-mečio šventėje apdovanotam šaulių žvaigždės ordinu, lietuvių draugui, estų mjr. B. Reeman, Vl. Pūtvio š. kuopos pirm. S. Jokūbaitis įteikia pažymėjimą. Prie kuopos vėliavos — š. P. Jonikas. Nuotr. S. Dabkaus

"Baltic Veteran Corps", Toronte, 5-mečio šventė je. Estų pastorius A. Raidur skaito invokaciją.
Nuotr. S. Dabkaus

Vasario mėn. 15 d. Jono Vanagaičio šaulių kuopa, Bostone, sušaukė visuotiną narių susirinkimą kuopos pirmininko š. inž. Juozo Stašaičio bute, kuriame buvo paminėtas Lietuvos Nepriklausomybės Paskelbimo Aktas ir aptarta kuopos veikla ateičiai. Dedamos pastangos padidinti kuopos narių kiekį, ypač iš jaunimo tarpo.

Ats. kpt. Algis Makaitis, Vietnamo karo veteranas, davė šaulišką priesaiką. Šis jaunuolis yra labai veiklus studentų tarpe ir pirmininkauja komitetui Bostone, kuris tvarko Simo Kudirkos gelbėjimo reikalus.

Kitas Vietnamo karo veteranas, karininkas ir helikopterių pilotas, Kęstutis Stašaitis, kuopos vardu buvo apdovanotas Geležinio Vilko statulėle.

~~~

Vasario 28 d. įvyko DLK Kęstučio šaulių kuopos metinis susirinkimas. Kuopos pirm. š. P. Petrušaitis peržvelgė kuopos veiklą. Suruoštos Joninės, paminėtos Lietuvos Ginkluotų Jėgų atkūrimo metinės ir kuopos 15 metų veiklos sukaktis, dalyvauta Wisconsino Lietuvių Dienos suruošime ir t.t. Numatyta ir šiais metais ruošti Jonines, LGP minėjimą ir dalyvauti WLD-je. Paskirta aukų: Vlikui — 25 dol., Jono Kalnėno fondui — 25 dol., Lituanus — 25 dol. ir Altai — 20 dol.

Susirinkimui, kuris buvo užbaigtas Lietuvos himnu, pirmininkavo š. Vyt. Janušonis, Wisconsino universiteto lektorius ir sekretoriavo š. Ed. Shillingas.

Po susirinkimo įvyko šeimyninis pobūvis, kurį suruošė sesės šaulės — St. Petrušaitienė, F. Pliūrienė, Ida Tamulėnienė ir Mary Wedeikes.

— — —

Detroito jūrų šaulių švyturio kp. buvusios moterų vadovės jauniausia dukra **Giedrė**, Holy Redeemer gimnazijos 9-to skyriaus mokinė, buvo išrinkta tos gimnazijos karalaite. Gimnazijoje yra arti 1000 mokinių, tad Giedrė turi būti mokytojų ir mokinių labai mylima ir jų tarpe labai populiari. Ji mylima ir populiari ir lietuvių tarpe. Gražiai deklamuoja, gerai mokosi lituanistinėje "Aušros" mokykloje, gera vaidintoja. Kas svarbiausia — baigusi 8 skyrius, norėtų lankyti 9-tąjį ir neatitolti nuo lietuviško gyvenimo. Didžiuojamės jaunute Giedre ir jos mama, sese Sofija, išauginusią mielą lietuvaitę.

ŠAULIŲ GRETOS DIDĖJA

Naujai įsisteigusi karininko Juozapavičiaus šaulių kuopa Clevelande, š.m. kovo 14 d., prisiminė šaulių sąjungos įsteigėją Vladą Pūtvį. Šv. Jurgio parapijos salėje buvo suruoštas minėjimas. Vladą Pūtvį pagerbti susirinko nemažai žmonių. Salėje ant scenos buvo pastatytas ir gėlėmis padabintas Vlado Pūtvio paveikslas.

Minėjimą atidarė kuopos pirmininkas dr. K. Pautienis. Jis pristatė atvykusius šaulius iš Čikagos ir pakvietė į garbės prezidiumą. Iš Čikagos į minėjimą buvo nuvykę šie šauliai: Vladas Išganaitis, Stasė Cecevičienė, Algirdas Budreckas ir p. p. Laurynaičiai.

Dr. K. Pautienis prisiminė mirusius šaulius savanorius ir dabartinius lietuvių kankinius — Kudirką, Brazinskus ir Simokaičius. Jis paprašė atsistojimu pagerbti ir tylos minute juos prisiminti.

Po to buvo pakviestas LŠST garbės narys Vladas Išganaitis tarti žodį. Jis vaizdžiai išdėstė Vlado Pūtvio gyvenimą, pasiaukojimą, pasiryžimą ir didelius jo nuveiktus darbus steigiant Lietuvos Šaulių Sąjungą.

Algirdas Budreckas pasveikino karininko Juozapavičiaus šaulių kuopą
~~~

šiais žodžiais: "Turiu garbės ir didelio malonumo sveikinti naujai įsisteigusią ir pavadintą karininko Juozapavičiaus šaulių kuopą. Lietuvių organizacijos išeivijoje turi tendencijos ne tik savo veikla, bet ir nariais mažėti. Deja, to negalima pasakyti apie šaulius. Šaulių S-ga Tremtyje yra lietuvybės ir lietuvių tautos saugotoja. Tokia ji buvo Lietuvoje, tokia ji yra atkurta ir išeivijoje. Šaulių s-gos svarbiausias tikslas išeivijoje — rūpintis Lietuvos valstybės suverenumu ir atgaivinimu šios patriotinės organizacijos laisvoje Lietuvoje, lietuvybės išsilaikymu ir auklėjimu lietuviško jaunimo, kad jis išliktų susipratęs. Tenka konstatuoti, kad šaulių gretos auga. Didžiuojasi Šaulių s-ga ir jos vadovybė, kad šaulių organizacija didėja. Džiaugiasi šauliai, kad jų gretos auga.

Todėl sveikinu, Šaulių Sąjungos T. Centro valdybos ir Vytauto Didžiojo šaulių kuopos vardu, karininko Juozapavičiaus šaulių kuopą. Linkiu jos vadovybei ir šauliams sėkmingos darbuotės ir geriausios kloties.

...Bendromis jėgomis sutartinai dirbdami, tikrai galėsime mūsų kenčiančiai tėvynei greičiau priartinti laisvės rytojų."

Po sveikinimo, jis paskaitė iš šaulių s-gos sukaktuvinės poemos fragmentus apie Vladą Pūtvį. Šią poemą skaitant, auditorijoje ne vienam iš klausytojų nuriedėjo ašara per skruostus...

Po iškilmingosios dalies sekė meninė dalis. Meninėje programoje Dalė Sakaitė paskambino Bacho ir Šopeno kūrinius. Ji pasirodė kaip gera ir gabi pianistė. Iš 800 dalyvavusių pirmenybėse buvo išrinkti 8 geriausi mokiniai, o jų tarpe ir Dalė Sakaitė.

Meninei daliai pasibaigus buvo surengtos vaišės, kurias paruošė sesės šaulės.

Tenka tik džiaugtis, kad šaulių gretos didėja. Dr. K. Pautieniaus pastangomis įkurta ir vadovaujama karininko Juozapavičiaus šaulių kuopa dar labiau sustiprins Lietuvos Šaulių Sąjungą Tremtyje.

Algirdas Budreckas

ČIKAGOS ŠAULIAI SURENGĖ SPEKTAKLĮ

Vytauto Didžiojo šaulių kuopos meno trupė suvaidino Nemunėlio parašytą patriotinio pobūdžio vaidinimą — "Čia mano žemė". Vaidinimas įvyko kovo 28 d., Jaunimo Centre. Veiksmas vyksta mūsų pavergtoje tėvynėje. Žiūrovas pamatė pavaizduotus lietuvių tautos sunkius išgyvenimus, o taip pat mūsų brolių ir seserų golgotos kelią, siekiant kraštui laisvės.

Vaidinime labai įmantriai dėstomi įvairūs momentai, o taip pat vykusiai išryškinti ir pateikti psichologiniai išgyvenimai. Lietuvis, nors ir būdamas komunistas, visvien, širdies gilumoje, trokšta Lietuvai laisvės...

Vaidino: Beržinį, kolchozo darbininką — Pranas Tamkus, o jo žmoną — Antanina Markuzienė; jų sūnų — Klemensas Juškevičius; milicijos viršininko padėjėją — Juozas Petrauskas; milicijos viršininką — Vladas Navickas ir jo žmoną Natašą — Salomėja Petrauskienė; jų duktė — Nijolė Viščiūtė ir milicininkas — Albertas Kvečas.

Vaidintojai savo roles atliko puikiai. Šis nuopelnas priklauso režisoriui — aktoriui Alfai Brinkai. Grimą atliko Korsakas, apšvietimą — Žygas.

Vytauto Didžiojo šaulių kuopos meno trupei vadovauja Juozas Petrauskas, kuris ne tik vaidino, paruošė dekoracijas, bet, taip pat, yra ir šio vaidinimo autorius.

Tikrai džiugu, kad mūsų šaulių tarpe yra tokių pasišventėlių, kurie savo poilsio laiką skiria taip svarbiems lietuviškiems reikalams.

Lietuvių teatras yra labai svarbus reiškinys mūsų lietuvybei išlaikyti. Lietuvių teatre gyvas lietuviškas žodis prabyla į lietuviškas širdis. Vaidinime yra įvairių išsireiškimų, kurie žiūrovui palieka ilgai neužmirštami.

Lietuviškus vaidinimus puoselėjant ir juos lankant tikrai galėsime išlikti lietuvybėje tvirti.

Po vaidinimo buvo pagerbtas meno vadovas Juozas Petrauskas, o taip pat, prisiminti Juozės ir Juozai. Vaišių metu J. Petrauskui buvo įteiktas Vytauto Didžiojo šaulių kuopos adresas. Jį sveikino: V. Išganaitis, R. Skipitis, A. Valatkaitis, K. Milkovaitis, A. Budreckas, A. Brinka, K. Klinauskas, A. Markuzienė ir M. Maksvytis. Pagerbimo vaišėms vadovavo Vladas Išganaitis. Spektaklis ir pagerbimo vakarienė praėjo pakilioje ir patriotinėje nuotaikoje.

Algirdas Budreckas

GARBĖS ŠAULYS STASYS BARAUSKAS

Lietuvos Karaliaus Mindaugo šaulių kuopa Montrealyje, kovo mėn. 7 d. susirinkime, išrinko š. Stasį Barauską garbės šauliu.

Stasys gimė 1906 m. gegužės mėn. 21 d. Panevėžio apskrityje. Vidurinia me moksle lavinosi privačiai. 1927 - 28 m. atliko karinę tarnybą. Į LŠ S-gą įstojo 1923 m. Priklausė 149-jam šaulių būriui Panevėžio rinktinėje, kuris vėliau buvo pavadintas 9-tu Paystrio šaulių būriu. 1928 m. buvo paskirtas to būrio vadu. 1930 m. baigė šaulių būrių vadų kursus prie Panevėžio rinktinės.

š. Stasys Barauskas

1935 m. jam buvo pavesta organizuoti šaulių raitelių būrį toje pačioje apylinkėje, kurį suorganizavus, buvo paskirtas jo vadu. Už gerai atliktas pareigas rinktinės vadas apdovanojo jį gražiu kardu.

Nuo 1935 iki 1940 m. ėjo įvairias būrio valdybos pareigas Trakų rinktinėje. 1940 m. buvo paskirtas atskiro šaulių skyriaus vadu Vilniaus rinktinėje.

Pergyvenęs karo audras ir tremtinių stovyklų vargus, atvyko į Kanadą ir įsikūrė Montrealyje. Čia, 1956 m., buvo vienas iš pradininkų įsteigti šaulių kuopą. Ją įsteigus, 10 metų buvo jos valdybos pirmininku. Tuo laiku buvo gautas Quebeko valstijos čarteris, suprojektuota ir įgyvendinta uniforma, įsigyta kuopos vėliava, įsteigtas šalpos fondas ir t.t.

1966 m. gegužės mėn. kuopos šauliai buvo jam suruošę 60 metų sukakties paminėjimą, kartu atžymint ir dešimties metų vadovavimą kuopai.

Apdovanotas — Nepriklausomybės medaliu, Šaulių Žvaigždės medaliu ir ordinu.

Naujam garbės šauliui, dabar jau peržengiančiam 65 metų amžiaus slenkstį, linkime geriausios sveikatos ir našios sekmės šauliškame darbe.

Jurgis Milas

A.A. ŠAULYS ROMUALDAS BENOTAS

Š.m. kovo mėn. 4 d. Šv. Juozapo ligoninėje, Toronte, po sunkios ligos, mirė Lietuvos Nepriklausomybės kovų dalyvis, Vl. Pūtvio kuopos šaulys Romualdas Benotas.

(Perkelta į 180 psl.)

Redaguoja S. KAUNELIENĖ, 531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

"Sugrįžę paukšteliai čiulbės visada, visada...
Tau, mano Mamyte, gražiausia, gražiausia diena!"

"Šaulė Tremtyje" sveikina visas lietuves motinas, nes lietuvės moterys išlaikė lietuvybę. Jos, sukdamos ratelį, išmokė savo vaikus skaityti iš draudžiamos lietuviškos maldaknygės. Jos įdiegė į jautrias savo vaikų širdeles Gėrio ir Grožio daigelius, išmokė mylėti Dievą ir Tėvynę.

Ne rožėmis, bet dažnai dygiais erškėčiais buvo nuklotas lietuvės motinos gyvenimo kelias. Dažnai skausmo kalavijai varstė jų širdis, kai palaiminusios išleido sūnus savanorius Lietuvos laisvės ginti. Ką jos jautė, kai okupantai suiminėjo, kankino ir žudė nekaltus jų vaikus? Kai turgaus aikštėj matė išniekintus sūnų partizanų kūnus? Ką išgyveno ji, kai užkaltam vagone ant jos rankų užtroško josios kūdikis? Kai Sibire badu mirė jos maži vaikai, o ji nei kąsnelio juodos duonos neturėjo jiems paduoti? O pagaliau ar ir šiandien dažnai skausmu neplyšta lietuvės motinos širdis, kai viskuo pertekę josios vaikai save moraliai smukdo ir žudo?

Mėgiamiausi laisvalaikių užsiėmimai

Elena Gimbutienė

Vargu ar lietuvių kalboj yra vienas žodis, atitinkąs anglų kalbos hobby, kuris naudojamas mėgiamiausiems laisvalaikių užsiėmimams apibūdinti.

Lietuviai, ypač kilę iš kaimo, turi įgimtų gabumų visokiems darbeliams. Senesni žmonės gerai prisimena ūkininko gyvenimą, kai visi namų apyvokos bei lauko darbų įrankiai buvo savo pačių rankomis padaromi. Visas maistas ir gyvulių pašaras pačių išauginamas ir pagaminamas. Žmonės tada buvo labai darbštūs ir išradingi.

Kai pasibaigdavo lauko darbai ir derliaus sudorojimas, moterys verpdavo, ausdavo, megzdavo, siūdavo; vyrai skaptuodavo, virves sukdavo, krepšius pindavo, įrankius darydavo. Atsirasdavo savo rankomis padaryti baldai, skrynios, šaukštai, klumpės, grėbliai ir šimtai kitokių dalykų. Kas mūsų nesigrožėjo mamyčių ir sesių lietuviškais audiniais, juostomis; nesigardžiavo namie gamintomis maisto atsargomis. Dabar visko galima nusipirkti parduotuvėse, turėk tik pinigo. Ir žmonės užsimuša tą pinigą užsidirbdami. Dažnas nusiskundžia gyvenimo tuštumu. Monotoniškoje kasdienybėje, ypač dirbant nemėgiamą darbą, atbunka protas, pavargsta kūnas.

Tenka jieškoti būdų nervams atpalaiduoti, nuoboduliui išsklaidyti, dvasiniai atsigauti. Daugelis amerikiečių, kurių tarpe gyvename ir kuriems norom nenorom stengiamės prilygti, senai išrado nervų atpalaidavimui vaistų — mėgiamą laisvalaikio užsiėmimą, t.v. hobby. Jau darbe jie ima galvoti kaip grįžę iš darbo maloniai praleis laiką ką nors lipdydami, piaustinėdami, tapydami ar kokį kitokį patinkamą darbelį dirbdami.

Tiesa, moterys, namų šeimininkės, mažų vaikų motinos, ypač, jei joms tenka ir pragyvenimas užsidirbti, dažnai turi daugiau darbo nei laiko. Tačiau ir jos dažnai pailsi bemegzdamos, siuvinėdamos ar ką nors panašaus darydamos.

Tikro hobby esmė yra ne vien įdomiau laisvalaikį praleisti, tačiau daug svarbiau yra, kaip sako tos srities žinovai, įsigyti žinių, įsijungti į malonią ir kartu mums naudingą veiklą, išmokti amato, bei pasiruošti juodai dienai, kada nustojus esamo darbo, ar išėjus į pensiją, tas mėgiamas užsiėmimas duotų galimybės ir užsidirbti. Kita vertus, mėgiamas užsiėmimas, veiklos pakeitimas, panaudojimas iki tol paslėptų gabumų, pakelia moralę, padidina fizinį bei dvasinį atsparumą, padeda savijautai ir tuo apsaugoja nuo narkotikų ar svaigalų vartojimo.

Šių dienų jaunimui hobby turi dar daugiau svarbos negu subrendusiam žmogui. Užsiėmimų pasirinkimas yra neribotas. Be įvairių sporto šakų, chorų, tautinių šokių grupių, galima lankyti įvairius kursus ar studijuoti korespondenciniu būdu. Galima lavinti įvairius gabumus, dalyvauti įvairiose organizacijose, tvarkyti įvairius rinkinius — kad tik laikas būtų įdomiai ir naudingai leidžiamas.

* * *

Džiugu — viena iš pirmųjų šaulių, agronomė Elena Gimbutienė, dabar gyvenanti Kalifornijoje, įsijungė į ŠT bendradarbių eiles ir šis, jos pirmasis įnašas, apie mėgiamiausius laisvalaikių užsiėmimus yra ne tik įdomus, bet ir pamokantis. Ačiū sesei!

PAGERBTI JAUNIEJI ŠAULIAI — ABITURIENTAI

Š.m. balandžio 4 d. Stasio Butkaus kuopos moterų sekcijos susirinkimo metu, buvo pagerbti šių metų gimnazijų abiturientai, šaulės ir šauliai: Silvija Leonavičiūtė, Irena Sventickaitė ir Kastytis Karvelis. S-gos pirmininkas pasidžiaugė jais, juos pasveikino, palinkėjo ir ateity sėkmingai siekti mokslo ir įgavus daugiau žinių būti naudingais žmonijai ir dirbti Nepriklausomai Lietuvai. Kiekvienas abiturientas gavo dovanų po metinę "Kario" prenumeratą ir po auksinį šaulišką ženklelį. Pirmininkas pageidavo, kad tas auksinis ženklelis juos visad puoštų ir kitiems bylotų, kad jie yra lietuviai šauliai.

Tas gražus jų pagerbimas buvo jiems labai miela staigmena. Įteiktos dovanos prasmingos ir būtų gražu, kad ir kitos kuopos pasektų tuo gražiu pavyzdžiu ir tuo pritrauktų daugiau jaunuolių į šaulių eiles.

ŠAULĖ E. AUGUSTINAVIČIENĖ - RUGIENIENĖ

Vos įsteigus spaudos darbuotojų premijų fondą, paskelbus taisykles ir paskyrus komisiją, atsirado ir pirmieji to fondo mecenatai — Elena ir Gediminas Rugieniai iš Tillsonburgo, Ontario, Kanadoje. Abu Rugieniai yra aktyvūs DLK Gedimno kuopos šauliai.

Sesė Elena — senųjų ateivių Rožės ir Stasio Augustinavičių dukra. Augustinavičiai — stambūs ūkininkai, tabako augintojai. Žentas taip pat ėmėsi tabokininko darbo ir šiuo metu Rugieniai, vieni iš stambiųjų tabokininkų, turi net du tabako ūkiu. Būdami labai darbštūs, pasistatė liuksusinę rezidenciją Tillsonburge. Abu yra veiklūs visuomenininkai. Gediminas nuo pat kuopos įsisteigimo eina pirmininko pavaduotojo pareigas. Elena gražiai išaugino ir išauklėjo dvi dukras. Viena jų, šių metų liepos mėnesį, ruošiasi sukurti šeimą. Reikia tikėtis, kad ir dukros žengs darbščios motinos pėdomis ir šeimas sukūrusios nenutols nuo lietuvybės, įsijungs į šaulių eiles ir dirbs, kad Lietuva atgautų nepriklausomybę.

Abu Rugieniai labai dosnūs kiekvienam lietuviškam reikalui. Jų piniginė visada atvira. Nežiūrint, kad jie ir stipriai finansiniai stovi, tačiau ir pas juos tie $225 nesimėto.

Garbė jiems, nes jie patys būdami darbštūs įvertina ir kitų darbą.

Michigano lietuvių dailininkų, mėgėjų ir pritaikomosios dailės paroda Detroite

Stasio Butkaus Kultūros sekcija, vadovaujama Jono Švobos, suorganizavo ir suruošė labai įdomią, įvairią ir naują parodą. Parodoje su savo darbais dalyvauja net 19 įvairių sričių menininkų. Gražių paveikslų išstatė sąjungos Moterų vadovė sesė Kunigunda Kodatienė ir šaulys Jonas Kavaliauskas, bei visa eilė vyresnių ir jaunesnių tapytojų. Jūros šaulys Jurgis Baublys — labai įvairių savo darbų: iš riešuto medžio reljefinį Lietuvos žemėlapį, Kauno Vytauto Didžiojo Kultūros muzėjaus modelį, lietuviškus kryželius, Rūpintojėlius, lietuviškos sodybos pastatus, laikrodį, lempą ir visą eilę kitų.

Daug paveikslų, vazų, audinių, keramikos dirbinių parodai pasibaigus atsidurs naujų savininkų rankose. Daugelis lankytojų gėrėdamiesi paroda, gėrėjosi ir Stasio Butkaus kuopos kultūrine veikla.

Ši paroda aiškiai byloja ką gali lietuviškas kūrybinis genijus ir darbštumas.

Jaunieji šauliai Irena Sventickaitė ir Kąstytis Karvelis, šių metų Detroito abiturientai. K. Sragausko nuotr.

Vėjelis

SŪNAUS NEBETURIU

(1945 metai. Eilėraštis iš pavergtos tėvynės)

Ruduo. Po kojom lapai šlama.
Taip liūdna, taip skaudu.
Jau niekas neištars man — mama!
— Sūnaus jau neturiu.

Šią baisią, juodą naktį
Prikėlė su trenksmu.
Enkavedistai sūnų išgabeno
Nežinomu keliu.

Parpuolusi ant kelių
Veltui pasigailėjimo prašiau.
"Sūnus juk nieko pikto nepadarė,
Paleiskit jį, paleiskit", — maldavau.

Budeliai pasigailėjimo nežino.
Tik trenkė man kumščiu.
Kai atsipeikėjau — sūnaus nebuvo
— Viena gulėjau ant grindų.

Viešpatie, kaip ilgai mindžios jie mūs' žemę?
Kaip ilgai laistys ją krauju?
Kur jieškoti, kur surasti sūnų,
Kaip išplėšti jį iš budelio nagų?

Stasio Butkaus kp. moterų sekcijos susirinkimas

Stasio Butkaus kp. moterų sekcijos naujoji vadovė sesė Bronė Selenienė, 1971 m. balandžio 4 d., sušaukė seses į Lietuvių Namus aptarti ir nustatyti moterų veiklos gaires. Nors daug sesių buvo išvažiavusių, tačiau susirinko nemažas būrelis.

Atidarydamas susirinkimą s-gos ir Stasio Butkaus kp. p-kas Vincas Tamošiūnas pasveikino seses, pristatė naująją vadovę ir padėkojo senajai vadovei sesei Lydijai Mingėlienei bei įteikė jai dovaną — gražią, ilgą lietuvišką juostą.

Likusios vienos sesės, naujajai vadovei pirmininkaujant, svarstė kaip pagyvinti sekcijos veiklą, iš kur gauti lėšų siuntiniams į Suvalkų trikampį persiųsti, bei dovanėlėms seneliams ir ligoniams pirkti. Buvo svarstoma kuo šaulės gali prisidėti, kad amerikiečiai plačiau ir geriau susipažintų su lietuvių kultūra, Lietuvos tragedija, bei paskutiniųjų mėnesių įvykiais. Nutarė ir ateity siųsti siuntinius, lankyti ligonius ir senelius ligoninėse ir senelių prieglaudose, padėti vargan pakliuvusiems. Nutarė talkininkauti Kultūros sekcijai suorganizuojant kavutę su vaišėmis atidarant parodą, platinti bilietus į abiejų kuopų ruošiamą gegužės 16 d. Čiurlionio ansamblio koncertą, gegužės 30 d. suruošti pavasarinę išvyką į p. Brazių sodybą, netoli Dainavos. Išvykos — gegužinės metu paruošti visiems pietus, pravesti dovanų traukimą ir tuo būdu sukelti lėšų moterų veiklai pagyvinti. Po susirinkimo naujoji vadovė visas seses ir brolius, kurie laukė sesių, pavaišino ir kartu su broliais giliau pasvarstė šaulių moterų vėliavos įsigijimo ir kitus klausimus.

Šaulių Moterų Diena Kultūrinėje Savaitėje

Balandžio 18 d. s-gos Moterų vadovė, Stasio Butkaus kp. vadovė, ŠT redaktorė ir aktyvesnės sesės Lietuvių Namuose, šaulių būkle svarstė Kultūrinės savaitės Moterų dienos programą. Moterų diena įvyks ketvirtadienį, birželio 17 d. Sesės nutarė tą dieną pravesti vėliavos pakėlimo ir nuleidimo apeigas, pakviesti moteris paskaitininkes, vykdyti praktinius užsiėmimus, kaip šiaudinukų varstymą ir pan. Išstatyti sesių rankų darbus, pasikeisti retais receptais, pravesti laužą su įdomesne menine programa.

Jau laikas nutarti kiek sesių dalyvaus Kultūrinėje savaitėje, kuo atskirų kuopų moterys gali prisidėti, kad Moterų diena būtų įdomesnė.

Iki pasimatymo Kultūrinėje savaitėje.

DAR VIENAS ŠAULĖS KAPAS

1971 metų kovo 10 dieną Vokietijoj mirė Kazimiera Kudirkaitė-Norkaitienė. Su gilia meile ir pagarba prisimenam ją tie, kurie ją pažinom, nes ji buvo viena iš pirmųjų šaulių mūsų laikinojoje sostinėje — Kaune.

Audringais, neramiais, Laisvės kovų metais, kai mūsų savanoriai ir susiorganizavę šauliai, griebę šautuvus, skubėjo į frontą Lietuvos, nuo iš trijų pusių puolančių priešų, ginti. Mieste nebuvo kam eiti ryšininkų pareigas, budėti prie telefonų, priiminėti telegramas, perdavinėti žinias. Tų atsakingų pareigų tada ėmėsi saujelė inteligenčių lietuvių. Nesvyruodamos jos įsijungė į šaulių eiles ir ėmėsi darbo.

Šaulei Kazei Kudirkaitei tekdavo paaukoti nakties poilsį ir budėti prie telefono. Dienai išaušus ruošdavosi ji į darbą įstaigoje, nes tos pačios sesės buvo ir naujai įkurtųjų ministerijų sekretorės. Kraštui tada labai trūko išlavintų žmonių.

Po darbo susiburdavo sesės aptarti ką pasiųsti į frontą brangiesiems broliams, sužadėtiniams, tėvams ar giminaičiams. Nebuvo tada dar parduotuvių, nebuvo prekių, negalima buvo nupirkti dovanų, reikėjo jas pačioms pasigaminti, nes juk Lietuva dar tik kėlėsi iš griuvėsių. Tad ardydavome savo senus megztinius ir megzdavome kariams pirštines, kojines; Kazytė, atsimenu, kimšdavo tabaką į gilzes, gamindavo kariams papirosus.

Ji buvo gimusi Suvalkijoj. Jos tėvas, žymus to meto advokatas, su baime išleido vienturtę dukrą mokytis į Petrapilį. Baugino jį to miesto drėgnas, nesveikas oras. Petrapilyje Kazė studijavo Bestuževo kursuose kalbas.

Grįžusi, labai daug pasidarbavo nepriklausomą Tėvynę atstatant. Tai buvo savęs išsižadanti, pasiaukojanti, didelio takto, gerai išlavinta, išauklėta, šviesi asmenybė. Patyriau jos gerą, švelnų būdą Kaune viename kambaryje su ja begyvendama.

Sukūrusi su Jonu Norkaičiu šeimą, apsigyveno nuosavame, gražiame ūkyje už Nemuno. Sulaukė sūnaus Jonuko. Vyro rūpestingai globojama augino sūnų.

Pasitraukusi į Vakarus, Norkaičių šeima apsigyveno gražiame Bad Mergenheimo kurorte. Pastaruoju metu pradėjusi silpti, nesulaukusi pavasario, kovo 10 tyliai užgęso. Nuliūdę liko jos mylimieji vyras ir sūnus ir visi, kurie ją pažino.

Tebūna tau, Kazyte, lengva ilsėtis, kad ir ne savo tėvynėje, kurią taip karštai mylėjai.

Janina Narūnė

YPATINGOS PASKIRTIES DALINIAI

B. B.

1961 m. balandžio mėn. prezidentas Kennedy įsakė suorganizuot **"Special Operation Forces"** — SOF, kurios turėtų būti vartojamos diversiniams veiksmams, kad užkirstų kelią komunistinei infiltracijai įvairiuose kraštuose. SOF yra jau veikę 28 kraštuose, įskaitant Laos, Cambodią, Thailandą, Peru, Guatemalą, Ispaniją, Š. Korėją, Vietnamą. "Jei galėtume pradėti veikti pirm negu komunistai suspėja įsitvirtinti, išvengtume Vietnamo pavyzdžio" — pareiškė aviacijos brig. gen. Leroy J. Manor, kuris vadovavo 100-tui desantininkų, bandžiusiems amerikiečių belaisvių išvadavimą iš Sontay stovyklos, 23 mylias atstu nuo Hanojaus.

1962 m. pavasarį, amerikiečiai, persirengę civiliais vietnamiečių drabužiais, paženklintais Pietų Vietnamo ženklais lėktuvais, puolė džiunglėse esančius Vietkongo jėgų telkimo punktus. Jei SOF daliniai būtų buvę pasiųsti į atitinkamas Vietnamo dalis, panašiose sąlygose ir tais pačiais uždaviniais 1956 m., konfliktas būtų senai baigtas.

Kai 1964 m. komunistai pradėjo slaptą infiltraciją į Thailandą, buvo pasiųsta 32 vyrų aviacijos grupė, kuri suorganizavo kelis šimtus lėktuvų sekimui ir bombardavimui, dienomis ir naktimis, komunistų partizanų telkinių. Tuo būdu buvo užkirsti skverbimosi keliai, sunaikinti išteklių ir tiekimo sandėliai. SOF, grupėmis po 6 vyrus, giliai komunistinių jėgų užnugaryje, kliudė įvairiais būdais transportus ir susisiekimą, sekė ir pranešinėjo priešo jėgų telkimo kryptis ir vietas ir saviems bombonešiams nurodinėdavo taikinius vietoje.

Šiaurės Korėjoje, SOF nustatinėjo pagrindines priešo telkimosi kryptis ir vietas puolimui. Dėka to, laiku ir atatinkamai buvo reaguojama, išvengiant netikėtinumų.

Atsargos plk. F. Pronty, aprašo, kaip 1950 m. Tibete, SOF daliniai organizavo ūkininkus pasipriešinimui kiniečių invazijai. Pavyko apginkluoti apie 42,000 vyrų tibetiečių. SOF skraidindavo tibetiečius per Japoniją į Colorado augštumas, kur buvo panašios sąlygos į Tibeto ir ten juos apmokydavo, iš kur, juos apginklavę, perskraidindavo atgal į Tibetą. 1960 m. numušus U-2 virš Rusijos, prez. Eizenhoweris šį parengimą sustabdė.

1963 m., SOF grupė išaiškino egiptiečių rengiamą perversmą Saudi Arabijoje. Amerikietis instruktorius, skrisdamas per dykumą su arabu, kurį ruošė priešpartizaniniams veiksmams, pastebėjo dykumoje įtartiną judėsį; žemiau nusileidę išaiškino esantį 130 egiptiečių parašiutininkų telkinį ginkluotą čekų ginklais. Buvo iššaukti bombonešiai-naikintuvai, kurie Nasserio bandymą sukliudė.

Kai Bolivijos kalnuose siautėjo Che Guevera, boliviečių helikopteriai persekiodami partizanus, negalėdavo pakilti augščiau 10,500 pėdų, gi partizanai, būdami augščiau, pėstininkų rankiniais ginklais numušdavo helikopterius. Pagelbon atėjo SOF su Bell helikopteriais, kurie pakildavo augščiau negu augščiausias Bolivijos kalnas. Apmokius boliviečius naujaisiais helikopteriais skraidyti kalnuose, esant vėjuotam orui, nuleisti kovotojus priešo ugnies įtakoje, helikopterių paramoje pulti priešo įsitvirtinimo punktus, įsibrovėlius pavyko sulaikyti.

Pietų Amerikos valstybėse ši parama buvo tokia veiksminga, kad riaušininkai nors ir gali pagrobti diplomatus, sprogdinti pastatus, bet negali suorganizuoti jėgų nuversti valdžią. Buvęs SOF jėgų viršininkas mjr. gen. T. G. Corbin yra pareiškęs, kad SOF gali lengvai surasti sukilėlių telkinius, išaiškinti ir persekioti juos tol kol jie nusilps, pasidarys neveiksmingi ir pasiduos. SOF gali išlaipinti helikopteriais dideles jėgas priešo pusėje, bet kurioje vietoje ir bet kokiose oro sąlygose, gali palaikyti tiekimą ir remti ugnimi.

Reikia paminėti, kad SOF yra aprūpinti įmantriausiais įrengimais, kurių neturi reguliarūs kariniai daliniai. Pav. jie yra ginkluoti miniatūriniais kulkosvadžiais, greitošauda 18,000 mažų kulkų per minutę; elektroniniai kontroliuojama dėžutė, kuri numesta netoli sukilėlių telkinio, gali pavaizduoti garso būdu pėstininkų ginklų ugnį, granatų sprogimą, įvairius kovotojų šauksmus; įvairių rūšių ir paskirties lėktuvų ir helikopterių su specialiais, kurios nors paskirties pritaikymais ir pan.

Šiuo metu SOF yra apie 15,000 pramuštgalviškiems veiksmams paruoštų vyrų. Jų apmokymo vietos išmėtytos: Amerikoje, Azijoje ir Europoje. Į šią grupę priimami tik savanoriai ir gerai paruošiami įvairiems veiksmams fiziniai ir psichologiniai.

SOF atlieka ir šalpos darbus — nusileidę priešo užnugarin, jie teikia medicinos pagalbą, pristato trūkstamo maisto, ar medžiagų, suorganizuoja praktiško pobūdžio tarpusavio pagelbą, kelių, namų statybą, maisto paruošimą ir t.t. Tokia paslauga gyventojai būna patenkinti, rodo palankumą ir "diversantus" globoja.

SOF šūkis — "bet kokio krašto vyriausybę apsaugoti nuo komunistų rankų".

ŠARVUOTI PĖSTININKAI

B. B.

"... moderniškai ginkluotas pėstininkas šiandien priklauso nuo motorizuoto šarvuoto vežimo, kuris greitai ir užtikrintai jį pergabena į jėgų telkimo vietas, iš ten į kautynių lauką, kur pagal vietos aplinkybes, jis kaunasi iš už plieno plokščių, arba nusipėstina ir šarvuotį naudoja pėstininkų tiesioginei paramai jo ginklais, kurie yra nedaloma šarvuočio dalis."

— J. Weller, Armors for Infantry

Pėstininko šarvas yra istorinis. Pirmieji šalmai, skydai, stori apsiaustai, storos odos diržai ir padengimai, buvo žinomi dar bibliniais laikais. Aleksandro Makedoniečio ir Juliaus Cezario laimėjimai buvo laiduoti individualaus apsišarvavimo — skydų, šalmų ir kit. Kol kareivio kova buvo grindžiama raumenimis, bet kokios apsaugos — šarvo priemonės buvo veiksmingos. Jų reikšmė kaitaliojosi, keičiantis aplinkybėms laiko tekmėje. Didėjant šarvų svoriui, mažėjo kario judrumas — romėnai tiek apsikrovė šarvais, kad pavienio kovotojo judėsiai virto ribotais.

Pėstininkas visais laikais turėjo kokio nors pobūdžio apsisaugojimo priemonę. Vakarų Europoje, 14 - 15

šimtmečiais, kovotoją tiek storai padengė šarvais, kad jis buvo priverstas vartoti arklį, kuris neštų netik patį kovotoją, bet ir gausybę jo šarvų. 16-17 amž. muškietos, kardo ir sunkių šarvų reikšmę sumažino — kovotojas buvo priverstas ieškoti natūralios apsaugos: judrumo ir mažinti šarvų svorį. Visiškai šarvų neatsisakyta; šalmai ir įvairių formų skydai pasiliko iki 18 amž., kai šaunami ginklai užėmė pirmaujančią vietą. Daugelyje kariuomenių bet koki šarvai buvo išimti iš ginklavimo iki I Pasaulinio karo, kai dėl smulkių skeveldrų ėmė atsirasti daugybė sužeidimų galvos srityje. Tada buvo įvestas, iki šių dienų išlikęs, šalmas. Nuo šio laiko priediniai pėstininkų apkrovimai, jų tarpe ir, palyginamai, sunkus šalmas, neturėjo įtakos į strateginius pėstininkų kilnojimus. Kadangi raitininkams tekdavo kautis ir nusipėstinus, galvos sužeidimų skaičius buvo taip pat didelis, kai kurios kariuomenės įvedė šalmus ir raitininkams.

"Kario" puslapiuose jau buvo minėta, kad Vietname amerikiečiai aprūpino helikopterių tarnybą specialiomis liemenėmis, kurios atlaiko pėstininkų ginklų tiesioginius kliudymus. Tokios liemenės numatoma pritaikyti ir laivyno tarnybai. Liemenė sveria apie 16 svarų. Pėstininkui žygyje ir kautynėse toks yra per didelis krūvis.

Atsižvelgiant į nūdieninę technologiją ir kautynėse pėstininkams statomus reikalavimus, atsirado reikalas aprūpinti kovotojus šarvuotais motorizuotais vežimais, kuriais pėstininkas būtų kilnojamas, iš kurio galėtų kautis ir kuris turėtų pagelbines pėstininkų sunkiąsias ugnies priemones remti pėstininką kaunantis. Pėstininkas iš žygio, kurio metu ilsisi šarvuotame vežime, be nuovargio ir laiko gaišinimo pereina iš žygio į kautynes pailsėjęs, be krūvio, kuris vežamas šarvuotyje.

1918 m. šarvuotų pėstininkų vežimų ideja buvo pavartota britų prie Amiens; tai buvo tankas Mark V, besivežantis su savimi pėstininkus, kurių paskirtis buvo tiesioginiai apsaugoti tanką nuo šoninių užpuolimų ir išlaikyti tanko užimtą vietovę. Fulleris, DeGaulle, Liddell Hartas rašė, kad su tankais turi važiuoti ir pėstininkas, specialiai pagamintuose šarvuotuose vežimuose.

II Pasaulinio karo metu Guderianas, Rommelis ir Pattonas tas idejas daugelyje vietų sėkmingai pritaikė — tik žygyje pėstininkai turėjo sėdėti ant tankų neapsaugoti nuo šalto vėjo, lietaus ir priešo kulkų. Šiuo metu šarvuoto pėstininko ideja nagrinėjama, vykdoma ir plečiama daugelyje kraštų (ypatingai Rusijoje).

Šarvuoti pėstininkų vežimai (sutrumpintai vartosiu ŠPV) skirstomi į daugelį rūšių — priklauso nuo paskirties ir vietos reikalavimų (taip pat ir nuo krašto ekonominio pajėgumo juos pasigaminti). Konstruktyviai jie skirstomi į vikšrinius, su ratais ir abiejų derinio: vikšrai užpakalyje varymui, priekyje ratai vairavimui. ŠVP paskirtis — vežioti pėstininkus keliais ir laukais su jų tiekimo reikmenimis ir sunkiais pėstininkų paramos ginklais, į telkimo vietas, kautynėsna, laiduoti pėstininkui apsaugą kautynėse ir kaunantis "nusipėstinus" remti ugnimi. ŠPV turi apsaugoti pėstininką nuo pėstininkų ginklų ugnies, todėl ir jų šarvų atsparumas mažesnis negu tankų, mažesnio galingumo variklio, mažesnio svorio — paslankesnis, mažiau reikia kuro ir yra didesnio greičio. Techniškai jis turi būti pagamintas taip, kad pasibaigus pėstininkų transporto uždaviniui, ŠPV galėtų būti pavartotas pėstininkų kautynių paramos priemone.

Britai naudoja keturračius Ferrat ŠPV su įmontuotais stiebais-stovais kulkosvaidžiams. Kadangi ŠPV turi pirminį žvalgybos uždavinį, tai dar turi turėti ir dvipusio veikimo radio. To paties tipo ŠPV šešiaračiai turi 76 mm patrankas ir radaro įrengimus. Panašius ŠPV turi ir rusai. Jie tinka, veik išimtinai, tik keliams. Šarvai atsparūs tik prieš pėstininkų ginklus; 20 mm pabūklas juos pramuša. Amerikiečiai, plačiai vartojamam jeep'ui, pritaikė statmenus plieno skydus ir stovą kulkosvaidžiui. Jis talpina penkis kovotojus. Kovai prieš šarvuočius, vežiojasi 20 mm patrankėles, kurias naudoja ir prieš žemai skrendančius lėktuvus. Rusai naudoja paprastus šešiaračius sunkvežimius, su stačiom plieno plokštėm ir stovais sunkiems kulkosvaidžiams bei 20 mm patrankėlėms. Toks sunkvežimis talpina kautynių skyrių.

Sunkesnieji ŠPV varomi vikšrais, priekyje vairavimui — ratai. Jie mažiau paslankūs, tačiau, turi pirmenybių prieš lengvus ŠPV nes gali važiuoti ir laukais. Tokios rūšies ŠPV yra apsčiai žydų kariuomenėje. Jų svorio centras ant vikšrų, todėl lengvai važiuoja per smėlį.

Sekanti ŠPV grupė labai artima tankams — vikšrinė važiuoklė pilnai šarvuota lengvais šarvais, su paskirtimi apsaugoti vežiojamą pėstininką nuo lėktuvų ir pėstininkų ginklų ugnies, taip pat ir nuo atominių kritulių (tas ypatingai pabrėžiama pas rusus). Ginklavimas: 20 mm, 42-58 mm automatiniai ir 75 - 105 mm pabūklai. Šis vežimas mažiau paslankus, tačiau, gali judėti be kelių. Amerikiečių šarvuočiai turi 120 mm minosvaidžius ir 90 mm pabūklus.

Šiuo metu turtingesnieji kraštai ŠPV ginkluotų jėgų organizacijoje naudoja beveik pilnoje skalėje. Pav., Europoje esanti amerikiečių septintoji armija, aprūpino visus pėstininkų dalinius įvairios paskirties ŠPV. Kitos NATO valstybės didele dalimi ginkluojasi ta pačia kryptimi. Pirmauja Vakarų Vokietijos pėstininkų daliniai, kurie greitu laiku turės tiek ŠPV, kad visi pėstininkai bus ne vien pervežiojami, bet ŠPV galės panaudoti "nusipėstinę" kautynių paramai.

Reikia pažymėti, kad ŠPV stengiamasi apginkluoti prieštankiniais ir lengvais priešlėktuviniais ginklais.

Amerikiečiai savo ŠPV M-113, kurį šiuo metu sėkmingai naudoja Vietname, buvo pritaikę vien pėstininkus vežioti, be jokio ginklo pačiame šarvuotyje. Iš kautynių patirties atsirado reikalas apginkluoti jį vienu .50 kalibro ir dviem .30 kalibro kulkosvaidžiais. Paskutiniu metu pėstininkai važiuoja ne viduje, bet ant M-113 viršaus, kad galėtų sekti minas, kurios yra pavojingesnės už priešo pėstininkų ugnį. Pradėta naudoti smėlio maišai, dedami ant M-113 viršaus, kas padidina šarvuočio krūvį, bet mažina jo paslankumą.

Žydai turi gerą pavyzdį sėkmingo ŠPV pavartojimo junginyje su tan-

(Perkelta į virš 3 psl.)

PARTIZANAI ATEINA Į KNYGAS

J. Gliaudos "Aitvarai ir giria"

Vaikščiojai pelkėmis? Žinai, kas yra liūnas? Matei šlapiuose žalumuose prasmengantį gyvą žmogų? Bandei šokinėti nuo kupsto ant kupsto, nuo kelmelio iki grimstančių vandens lelijų šaknyno? Kai dumblas skverbiasi kiaurai, jis pamažu džiūsta, išdžiūvęs peršti, lyg svilina kūną, norisi kasytis, maudytis. Perbridęs liūnuojantį pelkyną iš tolo atsiduosi pelkiniu tvaiku.

Aš tai vaikščiojau, Labanoro apylinkėse. Sutarę vėžiauti keli gimnazistai, nutarėme perbristi per ežero sąsmauką. Vos, vos išsilaikiau nenuvažiavęs į liūną, o dumblas jau buvo mano burną pasiekęs. Tačiau, beveik nuosavose pelkėse Vilkaviškio apylinkėse noriai braidydavau; buvau atradęs takelį iki ežerėlio prieiti, o tenai atsitūpęs valandomis stebėdavau laukinius paukščius.

J. Gliaudos aprašytas dviejų partizanų bridimas per pelkes ir liūną, kuo prasideda "Aitvarai ir giria", yra įtikinantis. Tiedu per Laukesos pelkes brendantieji žvalgai partizanai, Dobilas ir akiniuotas Viršila, yra vieni pagrindinių knygos veikėjų.

Laukesos pelkės driekiasi Tauragės ir Pagėgių apskrityse, apie 11 km į šiaurę nuo Smalininkų miestelio ir apima apie 15 km² ploto. Spaudos draudimo laikais ten buvo viena iš mūsų knygnešių slėpynių.

Jųdviejų kalboje tuometinės partizaniškos mintys: mylėti reikia ginklo brolius, ne merginas. Šalčio nereikia bijotis, nes tai partizanavimo dalis. Atlanto Charta rašyta ant popieriaus, ne vėjo blaškomų lapų. Jie gyvena laisvės sargyboje. Čia garbingiau, negu kokiam ruskeliui šiltame kambaryje padlaižiauti (15-16 psl.).

Tuo tarpu, partizanė Aista jau trys mėnesiai kaip guli. Ji brido per Laukesos pelkes basa, įsidūrė ir koja negyja. Būdama pas ryšininkę Anelę susitiko su kito partizanų dalinio Banioniu, kuris nori apjungti visus partizanus ir prašo, kad Aista perduotų savo partizanams raštelį, kviečiantį apsijungimo pasitarimui.

Taip pradedama romano intryga. Betyrinėjant partizanų apjungimą stribams į nagus pakliūva partizanas Dobilas. Jis baisiai kankinamas, tačiau neišduoda nieko. Partizanai palaidoja bažnytkaimyje numestus partizanų lavonus, tarp jų ir ryšininkės Anelės; puola stribus ir nemaža jų nudeda.

Intryga auga, nes, pagaliau, išaiškinama, jog Banionis joks partizanas, o stribų vyresnysis. Jis suima partizanų vado žmoną su sūneliu, sūnelį pasilieka įkaitu, žmoną su stribų sugautu partizanu Dobilu siunčia pas partizanus, kad tie pasiduotų, kitaip bus nužudytas partizanų vado sūnelis. Atsilygindami partizanai gyvą sugauna stribų vyresnįjį Banionį, kurį atsiveda pas save į būstinę, kad tas nugabentų partizanę Aistą į ligoninę, nes koja gali pradėti gangrenuoti. Banionis anksčiau buvo susukęs Aistą meilės pinklėmis. Serganti Aista, patyrusi kas yra jos meilužis, atsisako su juo eiti į ligoninę, o klastingajam Banioniui ji paleidžia kulką į galvą.

Romane sklandus veiksmas. Neatlyžtanti intryga. Personažai turi savo charakterius. Juos visus gaubia nesekmė, dažnokai neatsargumas, neapdairumas, per lengvas pasitikėjimas. Jie vis per lengvai galvoja apie baisiuosius priešus, kurie ir kulkas taikliai laido, ir apgauti moka.

Partizanai širsta ant Anglijos Čiurčilio, kuris Stalinui aukso kardą nuvežė, kad jam Stalinas tuo pačiu kardu galvą kirstų.

— Tas prakeiktas Čiurčilis ir mus į mišką suvarė, — nusikeikė vienas. — Dėl tokių kvailių politikos rusai sugebėjo iš karo išeiti nugalėtojais. (46 psl.). Negirdėti, tačiau, partizanų tiesos žodžio amerikiečiams ir anglams, kurie nemažiau talkino bolševikams.

Partizanai mano: priešintis rusui ir naikinti savo kiemo išgamas yra svarbiausia. Taip suskamba apie lietuviškai kalbančius parsidavėlius:

Šitie rupūžės patys pavojingiausi, — suriko vienas iš vyrų. — Be tų išgamų rusai būtų Lietuvoje kaip girioje. Kaip Laukesos liūne. O tie išgamėlės jiems kelius nurodo, į savuosius durstelia. (47).

Negali doras lietuvis tokių išsigimėlių suprasti. Sako: "Kodėl taip? Juk jie gyveno savoj valstybėj. Ir kaip žmogus gali taip suniekšėti, taip sudribti?" (47 psl.). Išgamoms pritariančiųjų yra ir mūsų rašytojuose, artistuose. Paskui gal jie ir ginsis, kad kitaip tuo laiku negalėję.

Tokiomis mintimis, kaip balkiais stogas, yra paremtas partizanų galvojimas, teisingumo ieškojimas. Gailėtis nėra ko, nes, antai, sugautą išdaviką, anam pravirkus, prašiusį pasigailėti, paleido. O dabar, ar tik ne jis su stribais šniukštinėjasi.

Per lengvai elgtasi su palūžusiais. Tokių neištaisysi. Romane skaitome: "Dabar pas mus išdaviko žodis, kaip pas stribus liaudies priešas. Tegu loja, tegu banditais mus krikštija. Ir mes ir jie žino, ką mes naikiname. Ne šiaip žmogelius, bet patentuotus išdavikus". (48 psl.).

Ne tik savuosius pamokyti: "Pasauliui parodyti, kad Lietuva nenurimo, kad Lietuva į miškus nuėjo ir laukia, kovodama, pagalbos". (49 psl.).

Skambūs žodžiai. Kilnūs. Spalvingi partizaninio romano veikėjams. Po tiekos metų dirstelėjus į partizanines kovas norisi sopulingai aimanuoti, kad viltis paskendo pasaulio nesupratime, išjuokime, lietuvių tautos išniekinime, Amerikai paleidus marguosius šviesulius.

Geri lietuviai tikėjo laisve, nes laisvėje yra tiesa. Kiekvienas partizanas turi kuo paremti savo buvimą čia, partizanuose, ne tik paremti, bet juo įtikėti, juo įtikinti ir kitą partizaną. Žudyti savos tautos priešus jokia nuodėmė: "Jei šaudai į žmogų, turi tikėti į Dievą, į Dievo artybę. Kitaip būsi ne karys, o nusikaltėlis." (52 psl.). Taip galvoja partizanas Beržas, kuris pasibaigus partizanavimui vėl grįš į kunigų seminariją. Dabar jis pasirinko sunkesnį kelią: partizanavimą.

Sugautas partizanas Dobilas, kuris per daug neatsargiai įėjo į pirkelę, tikėdamasis gauti stiklą šalto pieno, sumuštas ir suspardytas, įmestas į tamsią kamarą su alkanomis žiurkėmis galvoja, ar jis atsilaikys, jei jį iš tiesų pradės kankinti?

Didieji lietuviai dabar miškuose. (83 psl.). Miestai atrodo pūliuojančios rusiškos žaizdos Lietuvos kūne. Kovotojams Dievas nuodėmes automatiškai atleidžia. (88 psl.). Neišbaigtai skambėtų vienas toks šūkis. Jis turi būti paremtas pilnesne mintimi, jausmu, pergyvenimo ar įsijautimo supratimu. Taigi:

— Pasvarstyk, brangioji, apie žmogų, kurio šeima iššudyta, kuris kaip koks žvėris išvarytas į mišką, kuris gina krašto laisvės ideją, dėl kitų, dėl savo tautos gyvybės save granata susisprogdina, o jo lavoną patvoryje, kaip kokią dvėselieną, pameta trūnyti ir šunims draskyti. Vertas jis pragaro ar ne? (89 psl.).

Jie kovotojų lavonus aikštėse mėto. Kvailiai — tai kovos sėklą sėja. Kur beužkastum laisvės kovotojo lavoną, jis vis daigus leis. (137 psl.)

Kas gali palaidoti praeitį? (140 psl.).

Lietuvos okupantai ir jiems talkinantieji neverti žmonių vardo. "Mes žmonių nežudome, mes tik kirnovarpas traiškome". (162 psl.).

Jie visi žuvo, nes juos apsupo priešų pulkas...

Kovotojų santykis: šimtas prieš vieną. Ginklų santykis: priešų liepsnosvaidžiai, padegamos bombos, artilerija prieš partizanų šautuvus...

Ar jie žuvo kartoms, kurios ateis?

Sunki buvo mūsų partizanų kova pelkynuose, miškynuose. Kiekvienam mūsų kritusiam partizanui per maža

ir po gerą knygą. Pasaulyje nėra tiek marmuro ar granito, kad užtektų jų antkapiams. Gi Valerijonas ir Ona Šimkai paklojo tūkstantį dolerių partizaniško romano konkursui, kurį laimėjo Jurgis Gliauda su "Aitvarai ir giria". Išleido Lietuvos Atgimimo Sąjūdis. Knygos lape įrašyta: Laisvosios Lietuvos knygų leidykla. Leidinys nr. 1. Ačiū mecenatams ir leidėjams, ir autoriui rašytojui J. Gliaudai, nepabūgusiam patrijotinės temos. Knygos kaina 4 dol. 50 ct. Lietuvi, nusipirki ir kitam padovanoki lietuvišką knygą! Laisvosios Lietuvos knygų leidyklos adresas: 2618 West 71st Street, Chicago, Illinois 60629, U.S.A.

Algirdas Gustaitis

RAMOVĖNŲ SUSIRINKIMAS NEW YORKE

Skyriaus metinis susirinkimas įvyko Kultūros Židinio patalpose, gegužės 14 d., vakare.

Senoji skyriaus valdyba padarė ataskaitinius pranešimus ir atsistatydino. Firmininkas J. Klivečka patiekė valdybos veiklos apžvalgą, Kultūros vadovas V. Butkys ir iždininkas J. Ceilius pranešė iš savo srities veiklos. Skyrius iždė turi arti 300 dol. **Kariui** stiprinti paskirta 75 dol.

Kontrolės komisija patikrinusi knygas, rado atskaitomybę vedamą tvarkingai. Po pranešimų vyko trumpos diskusijos ir paklausimai.

Naujos valdybos rinkimus, slaptu balsavimu pravedus, daugiausia balsų gavo šie ramovėnai: J. Klivečka, J. Klimavičius, dr. E. Noakas, L. Virbickas ir V. Butkys.

Dalyvis

KARIUI PADĖKA

Tariu širdingą ačiū už **Kario** viršelį, su gen. Silvestro Žukausko paveikslu. Aš jį jau įdėjau į rėmelį ir pakabinau šalia Vyties savo namelio seklyčioje.

Juo pasidžiaugs, gėrėsis ne vienas, bet šimtai, ar tūkstančiai karių. — Ir tame dalykas, kad net lenkai nesisavins.

Teipogi, ačiū ir už "Kuprinės Pabirų" patalpinimą.

Atsimenu, ano meto sav.-kūrėjai kalbėdavo: "Tai bro (tarmiškai) vyras, gen. Žukauskas!"

Aš gimęs 1922 m., Dūkšte. Mane, vos kūdikį, išvadavo iš lenkų G. V. dragūnai ir partizanai. Jų tarpe buvęs, čia Adelaidėje yra G. V. dragūnas, Vyčio Kryžiaus kavalierius Leonas Vasiliūnas ir Nepriklausomybės kovų partizanas Mikas Varnas (kaimynas, Lietuvoje). Tik jų dėka aš užaugau šiapus "Kruvinojo Pjūvio".

Karo metu įstojau į L.S. dalinius.

Ir čia, Adelaidėje, yra vienas mano buvęs viršila, Karas-Karaveckas, kuris net ir dabar mane vadina Juotkele...

Priede: $2.00 auka **Kario** padidinimui.

Su pagarba,

Petras Juotka
Australia

ATSIŠAUKIMAS

ŠAULIAI, GANA MERDĖTI!

Lietuvos šaulių Sąjunga Tremtyje, jieškodama būdų savo veiklai pagyvinti, susiduria su neperkopiama kliūtimi — trūkumu lėšų. Dėl šios priežasties daugelį gerų sumanymų reikia atidėti; ne vieno jų reikia ir visai atsisakyti. Kovai su šia kliūtimi, prie LŠST CV-bos yra sudarytas lėšų telkimo komitetas, kuris skelbia plataus masto loteriją CV-bos iždo naudai. Gal jau gavote, o jei ne, tai neužilgo šaulių daliniams bus išsiuntinėtos loterijos bilietų knygutės platinimui. Visi šauliai-ės šiuo yra ypatingai nuoširdžiai prašomi visomis išgalėmis įsijungti į bilietų platinimo darbą. Šaulių dalinių pirmininkai bei valdybų nariai yra raginami apsiginkluoti didžiu pasiryžimu, bei ištverme ir nesigailėti triūso, bei pastangų vadovaujant platinimo vajui jūsų gyvenamose vietovėse. Patys rodykite iniciatyvą, bei pavyzdį ir nenustokite skatinę savo platintojų žodžiu, per rinktinių bei kuopų biuletenius ir t.t. Atsiminkite, kad nuo Jūsų sumanumo, bei pasiryžimo priklausys loterijos pasisekimas. Išnaudokite kiekvieną pasitaikiusią platinimui progą: šventes, minėjimus, privačius subuvimus. Platinkite bilietus prie bažnyčių, lankykite tautiečių namus, skelbkite bilietų platinimo dienas ar savaites, pasikvieskite kitas organizacijas talkon. Sugalvokite savų bilietų platinimo būdų, bet PLATINKITE! Žinokite, kad dirbate savo organizacijos labui. O juo organizacija turtingesnė, tuo stipresnė yra jos veikla.

Tad, šauliai-ės, pajudinkime žemę, visi junkimės bilietų platinimo talkon! Nesisėskime poilsio, kol paskutinis bilietas nebus parduotas.

PLATINKIME!

Žinodami, kad yra šaulių ar šaulius prijaučiančių tautiečių, kurie norėtų LŠS-gą paremti asmenine auka, žemiau duodame Loterijai Pravesti Komiteto adresą. Rašykite — siųskite aukas:

LŠST Loterijai Pravesti Komitetas
% K. Milkovaitis
7200 South Washtenaw Ave.
Chicago, Illinois 60629

LŠST Loterijai Pravesti Komitetas

Romualdas Benotas

(atkelta iš 170 psl.)

Romualdas buvo gimęs 1897 m. kovo mėn. 7 d. Raikėnų km., Rokiškio aps., ūkininko šeimoje. Baigęs Pandėlio pradžios mokyklą, dirbo tėvų ūkyje. Pašauktas į kariuomenę, 1919-1920 m. tarnavo Zarasų komendantūroje ir baigė tarnybą jaun. puskarininkio laipsniu. Nuo 1920 m. iki 1939 m. dirbo įvairiose Rokiškio aps. policijos nuovadose. Prijungus Vilniaus kraštą prie Lietuvos, kaip pavyzdin-

gas policininkas, buvo komandiruotas į Vilniaus miestą ir tarnavo iki 1940 m. Bolševikams Lietuvą okupavus, grįžo su šeima į gimtąjį ūkį. Per 1941 m. birželio trėmimus, enkavedistų užtiktas namuose, spėjo pabėgti, iššokdamas pro langą. Vienok, jo šeima buvo ištremta į Sibirą.

Antrą kartą artėjant frontui, pasitraukė į Vokietiją ir dirbo pas ūkininką Drezdeno apylinkėse. Rusams okupavus vietovę, laimingai perėjo frontą ir patekęs į amerikiečių zoną, įsijungė į Ansbacho lietuvių tremtinių stovyklą. Vėliau gyveno Rebdorfo stovykloje.

Stovyklose, kaip patyręs policijos pareigūnas, dirbo jų policijoje.

1938 m. Lietuvos Tautinėje olimpijadoje individualinėse šaudymo rungtynėse 9 kalibro pistoletais laimėjo aukso medalį. Daug kartų yra dalyvavęs policijos ekipoje įvairiose šaudymo rungtynėse pistoletais.

1928 m. įstojo į šaulių eiles, pradedant Kriaunų šaulių būriu, ir jose išbuvo iki LŠS-gos likvidavimo.

Emigracijai iš Vokietijos prasidėjus, velionis 1948 m. atvyko į Kanadą. Pradžioje dirbo įvairius pasitaikančius darbus Windsoro apylinkėse, o vėliau atvyko į Torontą, kur gavo pastovų darbą ir aktyviai įsijungė į lietuviškąjį veikimą.

Visą laiką siuntiniais šelpė savo šeimą Sibire ir vėliau Lietuvoje. Prieš penkis metus jo žmona Teklė atvyko nuolatiniam apsigyvenimui į Kanadą. Ji ir globojo velionį sunkios ligos metu.

Romualdas, vienas iš pirmųjų, įstojo į atkurtą tremtyje šaulių vienetą Toronte ir buvo pavyzdingas šaulys. Kuopa pagerbė savo pirmūną, pastatydama uniformuotą garbės sargybą laidotuvių namuose ir bažnyčioje. Karstas buvo padengtas Lietuvos vėliava. Pamaldas laikė ir prasmingą pamokslą pasakė kuopos šaulys kun. klebonas Petras Ažubalis.

Palaidotas Šv. Jono Kr. lietuviškose kapinėse kovo mėn. 7 d., į kur velionies palaikus atlydėjo gausus būrys draugų. Atsisveikinimo kalbas pasakė Vl. Pūtvio š. kp. pirm. š. St. Jokūbaitis ir LB Toronto apyl. pirm. S. Karpis.

Lietuvos himną giedant, šauliai karišku saliutu atsisveikino paskutinį kartą su savo idejos broliu.

Už nuopelnus Lietuvai buvo apdovanotas 10 M. Nepriklausomybės ir Šaulių Žvaigždės medaliais.

š. P. Gulbinas

Apie a.a. R. Benotą, papildo J. Seibutis iš Kanados:

"Kaip sąžiningas Lietuvos pareigūnas jis okupantams buvo nepageidaujamas ir per garsųjį 1941 metų Birželį buvo įtrauktas į išvežamųjų sąrašą. Romui pavyko pabėgti, bet žmona Teklė su trim mažyliais atsidūrė Rusijos platybėse, kur turėjo iškentėti 20 metų. Pagaliau, po sibirinės odisėjos jai pavyko sugrįžti Lietuvon ir net atvažiuoti Kanadon pas savo vyrą. Benotas, atskirtas nuo savo mažyčių vaikų, troško pamatyti iš jų nors vieną suaugusį. Savaime aišku, ir vaikams būtų buvę įdomu pamatyti savo tėvą. Todėl maldavo Maskvą, kad nors vieną išleistų aplankyti sergantį tėvą. Tačiau, rusas nebūtų rusu, kad atjaustų šeimos skausmų ir meilę. Taip R. Benotas mirė, nepamatęs savo vaikų, vaikai — tėvo.

~ ~ ~

Čikagoje leidžiamas laikraštis Chicago Tribune yra įsteigęs medalį, kuriuo atžymi kariuomenės atsarginius (Army Reservists ir Illinois National Guardsmen), kurie pasižymi geru pareigų atlikimu. Į kvalifikacijas įeina: vasaros stovyklos (poligono) praktika, dalyvavimas ne mažiau kaip 95% savaitinių rikiuotės pratimų ir būti įgudusiu šauliu; be to, nebūti baustu drausmės bausme. Tarp eilės atsarginių atžymėtų medaliu pavardžių 1970 yra ir dvi lietuviškos: SP6 **Vytautas J. Juodišius** ir SP4 **William K. Vasilius**. (Iš 86th Arcom, Black Hawker, No. 4, 1971)

"KARYS", ATSIMINIMAI IR ĮŽEIDIMAI

"Kario" 2 nr. (1971 m.) patalpintas gen. Tallat-Kelpšos (dabar jau mirusio) šeimos narių labai jautriai parašytas laiškas, kuriame kaltinamas p. Morkūnas neteisingai aprašęs prieš 30 metų Lietuvos valstybės žlugimo tragedijos dalį, pavadintą "Paskutinėmis nepriklausomybės dienomis Kybartuose". P. Morkūnas, aprašydamas to meto įvykius, kaip jis, susidėjus nepaprastomis apinkybėmis, pagelbėjo Lietuvos respublikos prezidentui A. Smetonai pereiti sieną, kuri tuo metu, įsibrovėlių bolševikų, jau buvo uždaryta; kaip iš Kauno į Kybartus atvyko delegacija, susidedanti iš ministerio Galvanausko, brig. gen. Tallat-Kelpšos, plk. Saladžiaus ir prezidento adjutanto plk. ltn. Šliogerio, kurie, bet kokiomis priemonėmis, prezidentą A. Smetoną turėjo grąžinti į Kauną. Čia p. Morkūnas pastebi, kad sunku buvę suprasti visos delegacijos, o kartu ir gen. Tallat-Kelpšos pastangas sulaikyti Lietuvos respublikos prezidentą ir perduoti okupantams bolševikams, kurie jau smurtu sunaikino Lietuvos nepriklausomybę.

Čia gen. Tallat-Kelpšos šeimos nariai, kaip tik ir įžiūri jų šeimos įžeidimą ir kaltina p. Morkūną už prasilenkimą su tikrove, o "Kario" redakciją — kaip ji tokius atsiminimus galėjo talpinti; ypatingai, kad tos delegacijos daug narių jau yra mirę ir kad tokie, iš neigiamos pusės, aprašymai negalės teisingai pasitarnauti ateities istorijai. Toliau laiško autoriai neprileidžia, kad p. Morkūnas, būdamas Kybartuose policijos raštinėje, daugiau galėjo suprasti susidariusią padėtį už Kaune esančios valdžios pareigūnus ir vyriausybės narius. Atseit, vyraiusybės nariai ir atvykusi delegacija gerai žinojo ką daro. O dėl parašytų atsiminimų, tai laiško autoriai skaito, nei daugiau, nei mažiau, kaip "moralinio smukimo pavyzdys".

Taigi, tikrumoje, gal taip, o gal ir ne visai taip:

Pirmiausia tai, kad visi tie skaudūs įvykiai yra jau gilesnės praeities. Toliau, daug to meto vyriausybės narių jau nebėra gyvųjų tarpe ir jie, vienaip, ar kitaip, nebegali aiškinti tų praeities įvykių. Ir dar, kaip įprasta sakyti, kad apie mirusius priimta atsiliepti, arba gerai, arba nieko neminėti, o ypatingai nepriimta mirusius įžeidinėti. Tokių papročių reikėtų prisilaikyti, žinoma, jei tokie įvykiai paliestų tik kokį nežymų trumpą laikotarpį ir atskirus asmenis. Bet čia buvo priešingai, t.y., buvo sprendžiamas Nepriklausomos Lietuvos valstybės likimas ir todėl, kaip patys

Kaina
2 u —

įvykiai, taip ir asmens su tuo turėję bet kokius ryšius, nebus pamiršti ne tik kelių dešimtmečių laikotarpy, bet bus prisiminti ilgus amžius.

Toliau, tai kiek liečia įžeidimus, kuriuos įžiūri gen. Tallat-Kelpšos šeimos nariai, tai tokių įžeidimų ir prie geriausių norų sunku būtų surasti. Įvykiai aprašomi taip, kaip ir buvo; kad tie aprašymai turėjo būti pavadinti romanu ar kitaip, tai didesnės reikšmės nesudaro. Pagaliau, tuose tragiškuose įvykiuose nieko "romantiško" ir nebuvo. Šiandieną niekas negali primesti kaltinimų vykusiai į Kybartus delegacijai o kartu ir gen. Tallat-Kelpšai, kad jie būtų buvę kokie tai išdaviškai ir nenorėję pasitarnauti Lietuvos valstybės nepriklausomybei.

Bet čia, viena ir svarbiausia, ką galima pasakyti, tai tiek atskiruose visuomenės, tiek vyriausybės narių tarpe buvo ne pikta valia, bet labai didelis aplinkumoje pasimetimas. Ir jeigu dar pateisinama, kad platesnė visuomenės dalis nepajėgė daugiau, ar mažiau suprasti susidariusią padėtį, tai asmens buvę arčiau vyriausybės negalėjo teisintis bent kiek nepramatę artėjančios katastrofos. Visuomenė tikrai tikėjosi, kad Kaune vyriausybė geriau žino ką daro. Deja, tuo metu buvęs Kybartuose policijos raštininkas p. Morkūnas, nežiūrint ar jis daugiau, ar mažiau suprato už kaikuriuos delegacijos narius, bet apsaugodamas griūvančios valstybės prezidentą ir pagelbėdamas jam pereiti sieną, kuri tuo metu bolševikų — okupantų jau buvo uždaryta, pasielgė labai teisingai. Tokiu būdu, atliko paskutinį patarnavimą, kaip ištikimas lietuvis pareigūnas, vadovaudamasis, ne kokiomis iliuzijomis, bet tik šaltu protu.

Nereikia nė aiškinti, kad Lietuva ir kitos Pabaltijo valstybės tapo auka dviejų susitariusių plėšikų, Stalino ir Hitlerio, ir kad jokios delegacijos su savo gerais norais padėties pakeisti jau nebegalėjo. Ypatingai, kad Lietuva tuo metu iš šalies jokios pagalbos tikėtis negalėjo.

Kalbėti šiandieną apie kokias istorijas ir jų teigiamus, ar neigiamus atsiliepimus, nėra jokios prasmės. Ne paslaptis, kad ir dabar pasaulio įvykiai klostosi nė kiek negeriau, kaip prieš 30-40 metų. O ir laisvo pasaulio atsakingi valstybių vyrai neatrodo, kad iš praeities kiek daugiau būtų pramokę.

O dabar, dėl "Kario" "nusikaltimų", tai bent aš būčiau daugiau linkęs "Karį" ne kaltinti, bet reikšti pasitenkinimą ir pageidauti, kad "Karys" nesektų kaikurios mūsų spaudos pėdomis neleisti skaitytojams pasisakyti savo nuomones, o pasitenkinti tik tuo, ką patiekia redakcijų "vyriausybės". Čia daugiausia galėtų pasireikšti buvę nepriklausomos Lietuvos kariai, kurie patys matė ir išgyveno Lietuvos valstybės iškilimą ir žlugimą. Dabar gi, kol kas, tenka spaudoje skaityti kariuomenei tik kaltinimus.

Pirmiausia tai, kad kariuomenė padarė didelę "gėdą" prieš visą pasaulį, kad ji prievarta pakeitė Lietuvos teisėtą vyriausybę. Nors tuo buvo pasipriešinta bolševikų užmačioms, kurie, pasinaudodami įvairiomis priedangomis, stengėsi sunaikinti ir Lietuvos nepriklausomybę, žinoma, ir vyriausybę.

Vėliau, t.y. 1940 m., toji pat kariuomenė vėl padarė "gėdą", kodėl ji tiems patiems bolševikams, besiveržiantiems į kraštą, nesipriešino, nors privalėjo priešintis.

Ir čia, atrodo, kad mūsų kaikurių buvusių vyriausybės narių galvose negali sutilpti, kad galėti ir privalėti yra labai skirtingos sąvokos. O, kalbant apie istorijas ir istorikus, į kuriuos mes dedame daug vilčių, dabar sunku numatyti kokią jie išeitį suras tas visas "gėdas" ir ne "gėdas" pateisinti.

Salietis

AUKOJO KARIUI:

$25.00

LšST J. Daumanto š.kp. Los Angeles, Calif.

$22.00

Petkevičius Aleksas, N. Washington, Pa.

$13.00

Armalis Adolfas, Detroit, Mich.

$10.00

L. K. Kūrėjų-Savanorių s-gos Toronto sk., Canada
Petrušaitis P., Racine, Wis.

$5.00

Bagdonavičius Jonas, Lemont, Ill.
Butkūnas Andrius, St. Charles, Ill.
Čiurlys K., New Brunswick, N.J.
LTC Keršulis Vytautas, El Paso, Tex.
Suvis Jonas, For Lee, N.J.
Venclauskas Kazys, Los Angeles, Cal.
Žebertavičius G. P., Cleveland, Ohio

$3.00

Andrašiūnas Jonas, Los Angeles, Cal.
Bukšnys J., Omaha, Nebr.
Diržys Antanas, Brooklyn, N.Y.
Jakimavičius Vladas, Brockton, Mass.
Jaras Petras, Norwood, Mass.
Karaša M., Baltimore, Md.
Radvenis Gregor, Los Angeles, Cal.
Reikalas Nik., Kenosha, Wis.
Patašius Vytautas, Earlwood, Austr.
Sadauskas Kazys, Baltimore, Md.

$2.00

Andrulis P., Philadelphia, Pa.
Augutis Joseph, Rockford, Ill.
Bajerčius Bronius, So. Boston, Mass.
Bazėnas Ludwig, Naugatuck, Conn.

Šarvuoti pėstininkai

(atkelta iš 177 psl.)

kais. 1967 m. paimti iš arabų rusiški ŠPV, neparodė išskirtinų privalumų, tačiau, iš vykdytų manevrų galima spręsti, kad rusai plačiai aprūpino savo pėstininkus ŠPV.

Ateities moderniškas pėstininkas priklausys nuo ŠPV, kuris jį kilnos iš vietos į vietą su aprūpinimu ilgesniam metui ir šaudmenimis, kas turės didelės reikšmės strateginiuose pergrupavimuose. ŠPV bus naudojami kaip įsitvirtinimo priemonė su sunkesniais paramos ginklais, kaunantis esant šarvuotyje ir kaip stipri ugnies parama pėstininkui kaunantis išlipus.

Braziulis Vladas, Cleveland, Ohio
Gurevis Juozas, Chicago, Ill.
Jankauskas Antanas, Hamilton, Can.
Juras Stasys, Chicago, Illinois
Juška Kostas, Detroit, Mich.
Kidolius Pranas, Hertford, Conn.
Lukas A., St. Catharines, Canada
Machulis Cecilija, Baltimore, Md.
Markelis Steponas, Baltimore, Md.
Mingėla Antanas, Hamilton, Canada
Pocius Augustnas, Rockford, Ill.
Ruzgys Antanas, Hamilton, Canada
Sirgėdas Jurgis, Richmond Hill, N.Y.
Škėma Juozas, Hamilton, Canada
Strazdas Zigmas, Wethersfield, Conn.
Stuogis Vytautas, Cleveland, Ohio
Tallat-Kelpša Stasys, Baltimore, Md.
Vadišius Kaz., Manchester, Conn.
Valkavickas Vincas, Chicago, Ill.

$1.15

L. K. Kūrėjų-Sav. S-ga, Bostono sk.

$1.00

Bačiulis Vladas, Willowick, Ohio
Puskunigis Kęstutis, Chicago, Ill.
Tervydis Vladas, Collinsville, Ill.

"KARYS"
nuoširdžiai dėkoja aukotojams!

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Juozas Tininis, NUSKANDINTAS ŽIEDAS, novelės, 200 psl. Viršelis E. Matuko. Išleido NIDA, Londone. 3 dol.

Dr. P. Skardžius, ANKSTYVESNĖ IR DABARTINĖ LIETUVIŲ BENDRINĖS KALBOS VARTOSENA, 80 psl. Išleido Pedagoginis Lituanistikos Institutas, Čikagoje. 3 dol., studentams 2 dol.

E. Čekienė, KAD JI BŪTŲ GYVA, straipsnių atranka, 420 psl., aplankas ir iliustracijos P. Jurkaus. Išleido Vilties draugija. 5 dol.

Jurgis Gliauda, SIMAS, 160 psl. Išleido Viltis, 1971 m. Su aplanku ir S. Kudirkos atvaizdu. 3 dol. Dramos dalyviai išvardyti angliškai, Simas surusintas, paverstas Jonovičium Kudirka. Kam tas?

Kario portreto žodžiu
KONKURSAS

Žurnalas *Karys*, puoselėdamas lietuviškąjį žodį ir norėdamas įamžinti KARIO-KOVOTOJO portretą žodžiu, skelbia literatūrinį konkursą.

Karys tiki, kad ras gausaus susidomėjimo ir daug nuoširdumo, nes portretas nepaprastas. Jis — to, kuris kovojo už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę 1918-1919 metais. Jis to, kuris vedė ir veda nelygią kovą su okupantu, o sugaudus trimitams ir vėl bus visų kovojančių gretų priešakyje.

Visa tai aiškiai išsako konkurso tematiką. Ji laisva ir nevaržoma, nei forma, nei apimtimi. Vienintėlė sąlyga: KARIO PORTRETAS žodžiu turi būti literatūriniai brandus ir meniškai vertingas.

Konkurso data: Lapkričio 23 d. 1971 metai.

Visi gautieji konkursui kūriniai gali būti spausdinami žurnalo *Karys* nuožiūra be atskiro leidimo bei honoraro.

Skiriama simbolinė premija: $100.00.

Kūrinius siųsti žurnalui *Karys* iki š.m. lapkričio 1 d. Ant pagrindinio voko, būtinai pažymint — *Konkursui*; viduje, atskirame uždarame vokelyje, tikroji autoriaus *pavardė ir adresas.*

Kviečiami visi dailiojo žodžio meistrai — rašytojai ir poetai šiame konkurse gausiai dalyvauti ir savo kūriniais įamžinti būsimosioms kartoms KARIO PORTRETĄ.

Kūriniams įvertinti komisija bus paskelbta vėliau.

Karys

P.S. Kitus laikraščius prašome persispausdinti.

Skelbimas

Jau spausdinama knyga "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės". Autorius — K. Ališauskas; redagavo Pr. Čepėnas. Spausdina dr. Morkūno spaustuvė Čikagoje.

Knyga apima laikotarpį nuo 1917 m. iki 1920 m. pradžios. Pagrindą sudaro lietuvių kovos su bolševikais ir bermontininkais. Bus atspausdinta 1971 m. balandžio mėn.

Iki šiam laikui istorijos apie kovas dėl Lietuvos nepriklausomybės mes neturėjome, tad ši knyga bus vienintėlis liudininkas apie mūsų kovas dėl Laisvės. Joje bus santrauka anglų kalba.

Veikalą paruošti ir išleisti reikalingos lėšos. Ši aplinkybė verčia kreiptis į lietuviškąją visuomenę ir prašyti paramos.

Kviečiu į talką būti knygos mecenatais, rėmėjais ar prenumeratoriais. Iš anksto užsisakiusiems ir pinigus sumokėjusiems kainuos $12.00.

Veikalo mecenatais bus įmokėjusieji nemažiau $200.00. Veikalo rėmėjais bus įmokėjusieji nemažiau $25.00. Mecenatų ir rėmėjų sąrašai bus paskelbti knygos pabaigoje.

Čekius ar perlaidas siųsti: (1) K. Ališauskas, 7312 So. Washtenaw Ave., Chicago, Ill. 60629; arba (2) M. Rėklaitis, 6643 So. Maplewood Ave., Chicago, Ill. 60629.

Reiškiu gilią pagarbą ir dėkoju

K. Ališauskas

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.